

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ KOMİSYONU
TUTANAK DERGİSİ

10'uncu Toplantı
7 Mayıs 2025 Çarşamba

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Savaş'ın, dün gerçekleştirilen denetim toplantısındaki usule ilişkin bir konunun düzeltilmesi gerektiğine ilişkin açıklaması

2.- Komisyon Başkanı Mustafa Savaş'ın, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

3.- Komisyon Başkanı Mustafa Savaş'ın, geçtiğimiz ay İzmir'de yaşanan trafik kazasında hayatını kaybeden Et ve Süt Kurumu Genel Müdürü Mustafa Kayhan'a Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

1.- TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

2.- Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğünün 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

3.- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün (TİGEM) 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

4.- Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ KOMİSYONU
-----0-----
10'uncu Toplantı
7 Mayıs 2025 Çarşamba
-----0-----

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu saat 14.36'da açıldı.

Komisyon Başkanı Mustafa Savaş,
Dün gerçekleştirilen denetim toplantısındaki usule ilişkin bir konunun düzeltilmesi gerektiğine,
Komisyonun bugünkü gündemine,
Geçtiğimiz ay İzmir'de yaşanan trafik kazasında hayatını kaybeden Et ve Süt Kurumu Genel Müdürü Mustafa Kayhan'a Allah'tan rahmet dilediğine,
İlişkin açıklama yaptı.

Görüşmeleri ve ibra oylaması Komisyonun 6/5/2025 tarihli 9'uncu Toplantısında yapılan, ancak ibraya değil genel görüşme usulüne tabi olduğu anlaşılan TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesapları genel görüşmeye sunuldu. *(Bu düzeltmeye ilişkin işlem Komisyonun 6/5/2025 tarihli 9'uncu Toplantısında yapılmıştır)*

Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğünün 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesapları, görüşmeleri tamamlanarak ibra edildi.

Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün (TİGEM) 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesapları, görüşmeleri tamamlanarak ibra edildi.

Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesapları, görüşmeleri tamamlanarak genel görüşmeye sunuldu.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi, Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası Anonim Şirketi ile bağlı ortaklık ve iştiraklerinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarını görüşmek için 8 Mayıs 2025 Perşembe günü saat 11.00'de toplanmak üzere toplantıya 18.21'de son verildi.

7 Mayıs 2025 Çarşamba
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 14.36
BAŞKAN: Mustafa SAVAŞ (Aydın)
BAŞKAN VEKİLİ: Yüksel ÇOŞKUNYÜREK (Bolu)
SÖZCÜ: Mevlüt KARAKAYA (Ankara)
KÂTİP: Durmuş Ali KESKİNKILIÇ (Karabük)
----- 0 -----

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Komisyonumuzun değerli üyeleri, Sayıştay Başkanlığımızın ve kurumlarımızın değerli temsilcileri; hepiniz hoş geldiniz.

28'inci Yasama Dönemi Üçüncü Yasama Yılı'nın 10'uncu Birleşimini açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Savaş'ın, dün gerçekleştirilen denetim toplantısındaki usule ilişkin bir konunun düzeltilmesi gerektiğine ilişkin açıklaması ¹

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Komisyon üyelerimiz, bugünkü gündemimize geçmeden önce dün gerçekleştirdiğimiz denetim toplantısındaki usule ilişkin konuyu düzeltmemiz gerektiği hususunu bilgilerinize sunacağım.

Öncelikle, Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin Sayıştay denetçilerinin kendilerini Komisyonumuza tanıtmalarını rica ediyorum.

Buyurun.

(Katılımcılar kendilerini tanıttılar)

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - 6 Mayıs 2025 tarihinde Komisyonumuzca Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarının bilanço ve netice hesaplarının denetimi gerçekleştirilmiştir.

Sayıştay Başkanlığı tarafından hazırlanan ve Komisyonumuza arz edilen teşebbüse ait alt komisyon raporunda "Sonuç bölümü tasvibe sunulur." ifadesi nedeniyle ibraya sunulmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda, teşebbüsün sonuç bölümünün ibraya değil, genel görüşme usulüne tabi olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle, teşebbüsün sonuç bölümüne ilişkin yapılan ibra oylaması yok hükmündedir.

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

1.- TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri ²

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Şimdi teşebbüse ait 2021 ve 2022 sonuç bölümlerini ayrı ayrı okutup genel görüşmeye sunacağım.

Sayıştaya sözü veriyorum, buyurun.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin 2021 yılı bilançosu ve 483.857.323,23 Türk Lirası dönem kârıyla kapanan gelir tablosu genel görüşmeye sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - 2021 yılı sonuç bölümü genel görüşmeye sunulmuştur.

Şimdi 2022 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin 2022 yılı bilançosu ve 135.753.014,38 Türk Lirası dönem kârıyla kapanmış bulunan gelir tablosu genel görüşmeye sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - 2022 yılı sonuç bölümü genel görüşmeye sunulmuştur.

Böylece, Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait sonuç bölümleri genel görüşme sunulmuştur.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Komisyon Başkanı Mustafa Savaş'ın, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Şimdi, gündemimizdeki konuları görüşmeye devam edeceğiz.

Bugünkü gündemimizde Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü ile Türk-Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarının bilanço ve netice hesapları yer almaktadır.

Toplantımıza Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğüyle başlıyoruz.

Sayın Genel Müdürümüzden başlamak üzere toplantımıza katılan Kurum ve Sayıştay temsilcilerimizin kendilerini Komisyonumuza tanıtmalarını rica ediyorum.

¹ Bu düzeltmeye ilişkin işlem 6/5/2025 tarihli 9'uncu Toplantı Tutanağı'nın ...'nci sayfasında yer almaktadır.

² TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının ilk görüşmeleri Komisyonun 6/5/2025 tarihli 9'uncu Toplantısında yapılmıştır.

(Katılımcılar kendilerini tanıttılar)

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Listedeki 11 yönetici yok.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Kim yok? Mevcut yönetim kurulu üyelerinin tamamı burada.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Şube müdürü filan olsaydı sorularımızı sorardık.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Siz yine de sorarsınız sorularınızı.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bakan Yardımcısının da adı var, o yok herhâlde.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Bakan Yardımcımız geliyor.

3.- Komisyon Başkanı Mustafa Savaş'ın, geçtiğimiz ay İzmir'de yaşanan trafik kazasında hayatını kaybeden Et ve Süt Kurumu Genel Müdürü Mustafa Kayhan'a Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sunumu yapması için sözü Sayın Genel Müdüřümüze vereceğim. Tabii, vermeden önce de geçtiğimiz ay İzmir'de yaşanan trafik kazasında hayatını kaybeden Et ve Süt Kurumu Genel Müdürü Sayın Mustafa Kayhan'a Allah'tan rahmet; ailesine, yakınlarına ve mesai arkadaşlarına başsağlığı ve sabırlar diliyorum. Mekânı cennet olsun.

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI (Devam)

A) Görüşmeler (Devam)

2.- Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğünün 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun Sayın Genel Müdüřüm.

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜR VEKİLİ MELİK DALOĞLU - Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri; Et ve Süt Kurumunun 2021-2022 yılları hesap ve işlemlerinin değerlendirileceği Kamu İktisadi Teşebbüsleri Üst Komisyon toplantısında faaliyetlerimizi arz etmeden önce sizleri, şahsım ve Kurumum adına saygıyla selamlıyorum.

Konuşmama başlarken geçtiğimiz günlerde hayatını kaybeden, çatısı altında bulunduğumuz Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Sayın Sırrı Süreyya Önder Bey ve elim bir trafik kazası sonucu hayatını kaybeden kıymetli Genel Müdüřümüz Mustafa Kayhan Bey'e Allah'tan rahmet diliyorum, ailelerine de başsağlığı diliyorum.

Değerli Komisyon üyeleri, tarım ve hayvancılık sektörü tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ekonomik ve sosyal kalkınma açısından önemli bir yer tutmaktadır. Dünya nüfusunun artışı, küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliği, Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı'ndan kaynaklanan politik yaklaşımlar sonucunda yakın gelecekte dünya genelinde hayvansal üretimde bir azalma olacağını tahmin etmekteyiz. Artan jeopolitik gerilimler ile gıda tedarik zincirindeki aksaklıklar da tarımsal ve hayvansal üretimdeki zorlukları derinleştirecektir.

Ülkemizdeki sosyal ve ekonomik koşullar, kent nüfusunun artması, turizm potansiyelinin büyümesi, dış ticaret hacminin genişlemesi gibi nedenlerle hayvansal ürünlere olan talep artmıştır. Diğer taraftan, komşu ülkelerde ve yakın coğrafyamızda yaşanan jeopolitik gerilimler ve savaşlardan dolayı güvenlik ve refah arayışı içerisinde bulunan kitlesel insan hareketleri ülkemizdeki nüfus miktarını artırarak, dolayısıyla da ek hayvansal ürün taleplerini oluşturmuştur.

Dünya genelinde gıda arz güvenliğini tehdit eden etkilerden 86 milyon vatandaşımızı korumak, gıda ihtiyacını sağlıklı, güvenilir ve sorunsuz şekilde karşılamak amacıyla ilgili kurumlarca sürdürülen çalışmalara Et ve Süt Kurumu önemli katkılar sunmaktadır. Et ve süt sektöründe regülasyon faaliyetlerini kararlılıkla sürdüren Kurumumuz arz fazlalığı olan dönemlerde alım müdahalesiyle, arz açığı olan dönemlerde ise piyasaya ürün ikame ederek müdahale etmektedir. Bu faaliyetleri yürütürken temel önceliğimiz üretici maliyetlerini gözeterek üretimi daraltmadan, tüketiciyi de koruyarak makul bir fiyat politikası uygulamaktır.

Değerli Komisyon üyeleri, Et ve Balık Kurumu Türkiye'de et sanayisinin ve hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla 1952 yılında iktisadi devlet teşekkülü olarak kuruldu. Sektörümüzde öncü bir kuruluş olan Et ve Balık Kurumu 1992 yılında yeterli düzeyde etki analizi yapılmadan özelleşme kapsamına alınarak bünyesindeki 35 kombinanın 19 tanesi satıldı, 8 tanesi de diğer devlet kuruluşlarına devredildi. 2005 yılına geldiğimizde ise Et ve Balık Kurumu Avrupa Birliği normlarına uygun olarak hayvancılık sektöründe düzenleyici ve dengeleyici bir rol üstlenerek tekrardan özelleştirme kapsamından çıkarıldı. 2013 yılında ise faaliyet alanlarına süt ilave edilerek Et ve Süt Kurumu adıyla yeniden yapılandırıldı. Et ve süt piyasalarında hem üreticiyi hem tüketiciyi koruma misyonunu kararlılıkla Kurumumuz sürdürmektedir. Bu kapsamda 10 et kombinası, 1 tavuk kombinası, 2 et işletmesi ve 1 et ve süt kombinası olmak üzere 14 iş yeri, 2.215 personelle hizmet etmektedir. Ayrıca, Kurumumuz hizmetlerine ülke genelinde tüm üreticilerimizin ulaşabilmesi için kombinalarımızın bulunmadığı illerde özel kesimhanelerle sözleşmeler yapılarak üreticilerimize yerinde hizmet verilmektedir.

Et ve Süt Kurumunun bilançolarına bakıldığında 2022 yılında 706 milyon TL zarar oluşmuşken 2023 yılında 550 milyon kâr, 2024 yılında ise 11 milyar TL kâr gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra 2024 yılı Ocak ayı itibarıyla tüm banka kredileri ödenmiş olup sonrasında herhangi bir kredi kullanılmamıştır. Ayrıca, Hazine ve Maliye Bakanlığına 2024 yılında 5 milyar TL, 2025 yılında ise 8,5 milyar TL olmak üzere toplamda 13,5 milyar TL kurumlara vergisi, temettü ve gelir vergisi ödenmiştir.

Et ve Süt Kurumu 2023 yılında piyasada fiyatların hareketliliğini dengelemek amacıyla kesimlik sığır ile sığır karkas ithalatına başlamıştır. Bu kapsamda 2023 yılında 64 bin ton, 2024 yılında ise yaklaşık 100 bin ton kırmızı eti piyasaya arz etmiştir. Şu anda da piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda et arzına devam etmektedir.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Hepsi karkas mı?

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜR VEKİLİ MELİK DALOĞLU - Şöyle efendim: Karkas ve canlı hayvan geliyor ama canlıyı da kesip yine karkas olarak veriyoruz.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Löp et de geliyor mu?

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜR VEKİLİ MELİK DALOĞLU - Löp eti kendi işletmemize alıyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Karşılıklı soru-cevap şeklinde değil...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Burada yazılmamış da.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Tamam, daha sonra soralım Sayın Gürer.

Buyurun.

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜR VEKİLİ MELİK DALOĞLU - Ayrıca, üreticilerimize destek materyal temin etmek ve planlı üretimi sağlamak amacıyla 2024 ve 2025 yılı besilik büyükbaş hayvan ithalatı Bakanlığımız tarafından Kurumumuza verilmiştir. Aylara ve bölgelere göre planlaması yapılan besilik büyükbaş hayvan ithalatı kapsamında 2024 yılında 11.131 ayrı besiciye -burası önemli- 545 bin baş hayvan teslim edilmiştir. 2025 yılı için besilik hayvan tedariki devam etmektedir. İthal edilen canlı hayvan ve karkas etlerin daha geniş tüketici kitlesine ve daha hızlı, uygun fiyatlarda verilmesi amacıyla Et ve Süt Kurumunun satış mağazalarının yanı sıra Kurumumuz tarafından belirlenen şartlar doğrultusunda taahhüt ettikleri fiyat ve koşullarda ülke genelinde Tarım Kredi Kooperatifi satış mağazalarına, Ankara ve İstanbul illerinde bulunan PERDER mağazalarına, Türk Tarım AŞ'ye, şarküteri üretimi yapan et sanayicilerine, YESİDEF'e üye yemek şirketlerine, kasaplara et tedariki yapılmaktadır.

Sürdürülebilir hayvancılık sisteminin güçlendirilmesi amacıyla 2022 yılında Sözleşmeli Besicilik Projesi Kurumumuz tarafından başlatılmıştır. Projeye piyasa regülasyonunun daha etkin kılınması, arz ve talep dengesinin korunması, üreticiye güvenilir pazar ve fiyat garantisi verilmesi, tüketicilere ise et tedarikinin sağlanması, aynı zamanda canlı stok ve hayvancılığın sürdürülebilir olması hedeflenmektedir. Bakanlığımız tarafından açıklanan Hayvancılık Yol Haritası'yla ise bu doğrultuda Kurumumuz 2023 ve 2024 yıllarında elde edilen kardan ESK ile Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü arasında 2024 Mayıs ayında protokoller imzalanmıştır. Bu protokoller kapsamında, damızlık, besilik ve kesimlik hayvanlar tedarik edilmiştir. Kasaplık ve besilik hayvanlar piyasaya anlık müdahale için canlı stok oluşturulmuş ve etkin bir şekilde kullanılmıştır. Damızlık hayvanlarda ise ülkemizdeki hayvan varlığını artırmak ve kırmızı et üretiminin artması hedeflenmiştir.

Değerli Komisyon üyeleri, Et ve Süt Kurumu et piyasasının yanı sıra 2016 yılından itibaren süt piyasası regülasyonuna da devam etmektedir. ESK sektörde oluşan arz fazlası çiğ sütü süt üretici birlikleriyle birlikte yapılan anlaşmalar gereğince Ulusal Süt Konseyinin belirlediği fiyattan üreticiden sütlerini alıp ihraç kayıtlı süt tozu üretmektedir. Bu faaliyetler kapsamında üreticimize 2016 yılından 2024 yılına kadar 1,7 milyar TL ödeme yapılmıştır. 2024 yılında arz fazlası olan 54 bin ton çiğ süt, 2025 yılının Nisan ayı sonuna kadar da yaklaşık 200 bin ton çiğ süt üreticilerimizin alınarak tereyağı, krema ve süt tozu üretimi yapılmıştır. Süt piyasası regülasyonu faaliyetleri piyasa ihtiyaçları doğrultusunda devam etmektedir.

Sayın Komisyon Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; devletimizin genel hayvancılık politikası çerçevesinde, kârlılık ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda kamu yararını gözeterek hayvancılık sektöründe düzenleyici ve destekleyici görevimizi kararlılıkla sürdürüyoruz. Ülkemizin hayvancılık potansiyelini geliştirmeyi hedefleyen bir anlayışla yeni projelere ve çalışmalara katkı sunmaya devam edeceğiz.

Bu düşüncelerimle sözlerime son verirken Komisyon Başkanımıza ve siz değerli üyelerimize saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Genel Müdürüm.

Şimdi önerilerin görüşmelerine başlıyoruz.

Kurumun 2021 yılı alt komisyon raporunda 1, 2022 yılı alt komisyon raporunda 1 öneri bulunmaktadır.

2021 yılının 1 ve 2022 yılının 1 no.lu önerileri aynı mahiyette olduğundan birlikte işleme alacağız.

Şimdi daha güncel olan 2022 yılının 1 no.lu önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 1:

Kuruluşun satış maliyetlerinin serbest piyasa satış fiyatlarının üzerinde olması ve toplamda 336,6 milyon TL zarar edilmesi hususları birlikte değerlendirildiğinde tavukçuluk üretiminde verimlilik ve maliyet unsurları ile birlikte faaliyetin gözden geçirilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması önerilir

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Yanıt için buyurun Sayın Genel Müdürüm.

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜR VEKİLİ MELİK DALOĞLU - Erzincan Tavuk Kombinası Bakanlığımız tarafından bölgesel ve kırsal kalkınmanın desteklenmesi açısından stratejik bir yatırım olarak değerlendirilmektedir. Kurumumuzun kanatlı et ihtiyacı, üreticilerle yapılan "kesimlik tavuk alım sözleşmesi" kapsamında gerçekleştirilmekte olup söz konusu "tip" sözleşmelerinde birlik üyeliği primi kaldırılmıştır.

Kesimlik tavuk alım sözleşmelerinde mevcut olan nakliye primi, kombina ile yetiştirici kümesi arasındaki mesafe baz alınarak kilometre başına uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca, sözleşmedeki kanatlı alım fiyatları belirleme metodu da 5 Şubat 2024 tarihli makam oluruyla değiştirilmiştir. Kurumumuz bu doğrultuda kurum yöneticileri ile yetiştiricilerin de dâhil olduğu bir komisyon aracılığıyla üretici maliyetlerini gözeterek düzenli olarak kanatlı alım fiyatlarını belirlemektedir. İşletme verimliliğinin artırılması ve maliyetlerinin düşürülmesine yönelik çalışmalar kapsamında makine modernizasyonu, üretim miktarı ve ürün çeşitliği revizyonu, personel eğitimi ve yeni pazarlar oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Yeni pazarlama çalışmaları kapsamında ilk defa 2023 yılı içerisinde doğrudan ihracat yapılmıştır.

Öneri doğrultusunda işletme verimliliğinin artırılması ve maliyetlerin düşürülmesine yönelik çalışmalara devam edilmektedir. Bu kapsamda, Erzincan Tavuk Kombinası, Kurumumuzun 2024 bilanço verilerine göre 25 milyon 170 bin 591 TL kâr elde etmiştir.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ederim.

Öneri üzerinde söz almak isteyen üyemiz var mı?

Sayın Gürer istiyor.

Aynı zamanda Komisyonumuza da hoş geldiniz Sayın Gürer.

Söz almak istediniz, buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Şimdi, yılbaşından bu yana 266.068 adet civciv ithalatına 5 milyon 192 bin 696 lira ödeme yapmışız. Hayvan getirdiğiniz gibi civciv de getiriyor mu Et ve Süt Kurumu yoksa bunu şahıslar mı ithal ediyor?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Yanıtları daha sonra, en son söz verdiğimde...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - İki cümlelik bir şey olduğu için söyleyiversin, bir şey olmaz, sonuna kadar bekleyecek değiliz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İşte, bazen soruyorsunuz gidiyorsunuz.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Onun için değil, bundan sonra yine toplantıya gidiyoruz, bir yere gitmiyoruz ki Meclise gidiyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Eyvallah, peki.

Sayın Genel Müdürüm...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Yani civciv de ithal ediyorlar mı?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - ...hemen şu anda yanıt verecekseniz verebilirsiniz ya da yazılı bir şekilde detaylı olarak da verebilirsiniz, inisiyatif sizde.

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜR VEKİLİ MELİK DALOĞLU - Sayın Başkanım, sadece bu soru için cevap vereyim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun.

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜR VEKİLİ MELİK DALOĞLU - Civciv ithalatı bizim kapsamımızda değil.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ticaret Bakanlığı izin veriyor demek ki.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki.

Sayıştayın öneriyle ilgili görüşünü alalım.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - 2024 yılı itibarıyla tavukçuluk faaliyetlerinde kurum kâra geçtiğinden çıkarılmasının uygun olacağını değerlendiriyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, önerinin gündemden çıkarılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylelikle önerilerin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi geneli üzerinde görüşmelere geçiyoruz.

Geneli üzerinde söz almak isteyen üyelerimize söz vereceğim.

Sayın Akalın, buyurun.

MEHMET AKALIN (Edirne) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli Komisyon üyeleri, kıymetli bürokratlar; Et ve Süt Kurumu hakkında bazı tespitlerde bulunup ardından sizlere bazı sorular yönelmek istiyorum: Sayıştay raporuna göre Kurumun öz kaynakları 2021 yılı sonunda 91,5 milyon liraya gerilemiştir. Bu durumun başlıca nedenleri artan faaliyet hacmine rağmen öz kaynakların yetersiz kalması, banka kredilerine bağımlılığın artması, finansman giderlerinin yükselmesi ve maliyetin altında satış yapılmasıdır. Son dört yılda kullanılan banka kredileri 920 milyon liraya, finansman giderleri ise 604 milyon liraya ulaşmıştır. Şimdi sorum şudur: Bu olumsuz tabloya yol açan mali unsurları detaylı ve kalem kalem açıklar mısınız? Bu süreçte ilgili Bakanlıkla nasıl bir koordinasyon yürüttünüz ve bu konuda Bakanlığın görüş ve müdahalesi ne oldu? Aynı soruların tekrarlanmaması için hangi somut adımları attınız?

Diğer yandan, Erzincan Tavuk Kombinası 2017-2022 yılları arasında toplam 336,7 milyon lira zarar etmiştir. Bu zararın temel nedenleri yetersiz ve hatalı fizibilite raporları, piyasa gerçeklerinden kopuk canlı hayvan alım fiyatları, üretim maliyetlerinin satış fiyatlarını aşmasıdır. Sorum: Yetersiz fizibilite raporlarının sorumluluğu kimdedir? Bundan sonraki yatırımlar için benzer hataları önleyecek sistematik önlemlerinizi nelerdir? Ayrıca Kurum alım fiyatlarını üretici maliyetleriyle uyumlu belirlemeyi belirleyememektedir; fiyatlar yükselirken müdahale edilebilmekte ancak düşüşlerde müdahale yetersiz kalmaktadır. Bu durum üreticiyi zararına kesim yapmaya zorlamakta ve hayvancılıktan kopuşa neden olmaktadır. Sorum şudur: Et ve Süt Kurumunun üretici maliyetlerini esas alan bir fiyat belirleme mekanizması kurması için hangi teknik ve kurumsal düzenlemeler gereklidir? Bu sistemin siyasi ve piyasa baskılarından bağımsız işlemlerini nasıl sağlayacaksınız?

Son olarak, personel sayısının üretim hacmindeki değişimlere duyarsız kalması kişi başı verimlilikte dengesizliklere ve işçilik maliyetlerinde artışa yol açmıştır. Bu bağlamda, üretim hacmine duyarlı bir istihdam planlaması yapılmaması konusunda ne tür bir çözüm önerileriniz vardır? Esnek istihdam modelleriyle verimlilik nasıl artırılabilir?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Akalın.

Sayın Tahtasız, buyurun

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sayın Başkan, Sayıştayın kıymetli temsilcileri, Et ve Süt Kurumunun değerli yöneticileri; herkesi saygıyla selamlıyorum.

Elim bir trafik kazasında hayatını kaybeden Et ve Süt Kurumunun Genel Müdürü Mustafa Kayhan'a Allah'tan rahmet, yakınlarına ve ailesine sabırlar diliyorum.

Yetmiş üç yıllık geçmişi olan "Et ve Balık Kurumu" olarak kurulan, çok köklü bir geçmişe sahip bir Kurumun bilanço ve hesaplarını görüşüyoruz. Et ve Süt Kurumuna yetmiş üç yıllık tarihinde belki de en fazla görev düştüğü bir dönemi yaşıyoruz çünkü tencerede et yerine maalesef dert kaynıyor. Süt maliyetlerinin, hizmet giderlerinin yani çobanından tutun sigortası, mazot giderleri, elektrik, veteriner giderlerinin yüksek artışından dolayı ve bir de kaba yemin, özellikle yoncanın yüksek fiyatlarından dolayı önceden 1 litre sütün karşılığı 1,4 yani parite 1,4; 1,5 iken şu anda, maalesef, fiyatların çok yükselmesinden dolayı 1 litre sütün karşılığı 1,7 oldu. Yani çiftçi 1 litre süt sattığında 1,7 kesif yem alabilmeli ki bu işin içinden çıkabilmeli ama şu anda bu oran çok düşük. Bir çuval süt yemi 660-700 lira, 1 litre sütün fiyatı da 14,5-16 lira civarında. Türkiye'de damızlık süt üreticisine desteklemeniz var ama yetersiz. Şu anda süt fiyatı 15 TL, bir kilo yemin fiyatı da 15 lira yani üretici zarar ediyor. 1 kilo sütle 1,7 kilo yem almalı ki kazanmalı diyoruz.

Süt tozunu desteklediğinizi siz de söylediniz. Evet, süt tozunu destekliyorsunuz ve fiyat şu anda 115 TL ama biz üreticilerle görüştüğümüzde "Süt tozu en az 123 TL olmalı ki bizim zararımızı karşılamalı." diyorlar.

Et ve Süt Kurumunun süt regülasyonu doğru çözüm ama yapılan regülasyonla stoktaki ürünlerin yurt dışına satılması ve devletin yükünü alması için sanayiciye ihracat desteği verilmesi, mevcut tonajın üstünde işleyen sanayiciye verilmek şartıyla... Örnek: 100 ton süt işleyen sanayici eğer kapasitesini artırır ona verilmesi, acilen süt fazlasının dışarıya satılması gerekiyor çünkü siz şu anda ne kadar çiftçiye destek olsanız da onların fiyatları onları mutlu etmiyor. Örneğin, devlet 1 litre süte 3 TL destek

veriyorsa, ihracat desteğiyle sanayiciye destek verilirse ihracata gönderilen ürünlerin talebi artacak, sütteki hak edilen fiyata gelinecektir. Şu anda sütün raftaki fiyatı çok yüksek olduğu için halk, maalesef, bu Hükümet döneminde et kuyruğuna, maalesef ucuz ekmek kuyruğuna ve peşinden ucuz yumurta kuyruğuna girdi ve şu anda raftaki sütü alamıyor maalesef.

Kurban Bayramı yaklaşıyor, sayılı günler kaldı. Çok uzak değil, sadece üç dört sene önce 140-150 bin liraya bir ev satın alabilen vatandaşımız maalesef şu anda -Kurban Bayramı geliyor- bir hakka girebilmek için 140-150 bin liraya bir kurbanlık hissesine girmek zorunda kalıyor ve bu anlamda da Hükümetin yanlış politikalarından dolayı maalesef et fiyatları uçtu. Besiciler diyor ki: "Bir yıl Kurban Bayramı'nı bekleyip masrafları çıkarmayı, az da olsa para kazanmayı planlıyoruz ama bugünlerde kurbanlık ithal edip besicilere de bir darbe vurmasın bu Kurum çünkü üretici zaten süt üretiminde de et üretiminde de zarar ediyor. Tam biz bir dönem de olsa Kurban Bayramı'nda para kazanacakken maalesef ithalatın önü açıldığından dolayı biz zarar ediyoruz. Bunu Komisyonunda söyleyin." Elçiye zeval olmaz.

Kıymanın gramla satıldığına şahit oluyoruz. Et ve Süt Kurumu mağazalarının önünde sabahın beşinde, altısında başlayan ucuz et kuyrukları yüzlerce metrelere uzandı. Bunu kaygıyla izliyoruz, bu çok üzücü bir durum. Et fiyatları neredeyse her gün yeni bir zirve yaparken, çiğ süt fiyatları üreticiyi damızlık ineklerini kesmeye zorlarken AKP iktidarı ise çareyi ithalatta buluyor. İthalat çözüm olsaydı bir kilo kıymanın fiyatı 500-600 lirayı, bir kilo etin fiyatı 800-850 lirayı bulmazdı. Alt komisyonunda sorduğum soruya verilen yanıtta da anlaşılacağı üzere sadece Et ve Süt Kurumu eliyle 2024 yılında 66 bin ton karkas, 10.740 ton kemiksiz et ve 529.018 büyükbaş canlı hayvan ithal edilmiş. 2021 yılından bu tarafa hayvan varlığımız 6,6 milyon baş azalmış. 2024'te sadece canlı hayvan ve kırmızı et ithalatına 1 milyar dolar harcadık. Peki, sonuç ne oldu? Et fiyatları düşmedi, halk ucuz et yiyemez hâle geldi. Taşıma suyla değirmen dönmüyor. Süt desteklenmeli, damızlık inek sayısı artırılmalı, inek kesiminin önüne geçip buzağı üretimi çoğaltılmalı. Bunun sonucunda ithal dana ihtiyacı otomatikman düşecektir ve yurt dışına giden paramız azalacak ve bu, cari açığın kapanmasına da yardımcı olacaktır. "Eskiden 10-12 aylık besi yapıp bir danayı kesiyorduk, bunun yerine 2,5-3 dana alınıyordu; şimdi ise 10-12 ay besi yapıyoruz, bunun karşılığında 1,5 danayı ancak alabiliyoruz." diyor çiftçi. Siz her ne kadar et tüketiminde Avrupa'da şu sıradayız, dünyada bu sıradayız deseniz de işin öyle olmadığını çok iyi biliyorsunuz. Bakın, bir örnek vereyim, hani Almanya bizi kısıkanıyor ya; bakın, bu tabloda ben okuyayım size: Almanya'da asgari ücret, Hans'ın aldığı asgari ücret 1.650 euro yani 72.484 TL, Türkiye'de alınan asgari ücret 22.500 TL yani 510 euro. Kırmızı etin kilosunu Almanya'da Hans 10-12 euro arasında alıyor, bizde 18-20 euro arasında alıyoruz yani biz de 800-850 lira, onlarda 440 lira civarında. Asgari ücretle 140-165 kilo et alabiliyor Hans ama Türkiye'deki benim işçim sadece 26-28 kilo et alıyor ama emeklimizin durumu daha da vahim, 14.500 lirayla sadece 18 kilo et alıyor. Maalesef, yanlış tarım politikasından, sürekli ithalat edip sürekli kısa vadeli çözümlerle bu ülkeyi düşürdüğünüz durum burada.

Yine, bir tablo daha gösterecek olursak, bu tabloda da emeklimize 2018 yılında bin lira olarak ilk kez bayram ikramiyesi verildiğinde emeklimiz o ikramiyeyle 24 kilo kıyma alabiliyordu. Bu yıl bayram ikramiyesi 4 bin lira olarak verilecek ama emekli bu bayram ikramiyesiyle yalnızca 5 kilo kıyma alabilmekte. Bu tablonun sorumlusu da yine bu Hükümet ve bu yanlış politikalar. Gerçi, hatırlarsınız, "Kepek çok kıymetli." deyince "O zaman kepek ekin." diyen bir Tarım Bakanımız vardı yani "Kepek ekin." diyen bir Tarım Bakanından ne olur? İşte memleket bu hâle düşer.

Yine, sunuş konuşmanızda ithalatı azaltmak ve üretimi geliştirmek maksadıyla yeni projeler ürettiğinizi söylediniz. AK PARTİ Hükümeti en nihayetinde ithalatın kalıcı bir çözüm olmadığını, piyasayı dönemsel olarak düzenlemekten öteye gidemediğini anlamış olacak ki Et ve Süt Kurumu ile TİGEM'in ortak yürüteceği bir proje geliştirdi. Dolayısıyla, bizim yıllardır eleştirdiğimiz ithalatı da kabul etmiş oldular. Yüzde 98'leri bulan ithalat düşecek mi, hep birlikte izleyeceğiz. Umarım bu sefer başarılı olunur ve sofralarda et yerine dert kaynatan halkımız inşallah et yemeye başlayabilir. TİGEM'le birlikte yürüteceğiniz Kırsalda Bereket, Hayvancılığa Destek Projesi'nin duyuruları yapıldı, başvuruları alındı. Bu konuda sorularımız olacak. TİGEM aracılığıyla üreticilere uygun şartlarda verilmesi planlanan besilik damızlık hayvanları hangi ülkelerden ithal ettiniz? İthal edilen damızlık sığırların cinsi ve sayısı nedir? Besilik damızlık hayvanların ithalatı için yapılan ödeme tutarı nedir? Bu proje kapsamında üreticilere en az 5, en fazla 15 büyükbaş hayvan verileceğini biliyoruz. Bu anlamda, ortalama kaç çiftçinin bu proje kapsamında hayvan sahibi olması planlanmaktadır? Proje kapsamındaki ithalatlarınıza devam edecek misiniz? Toplamda kaç adet damızlık besi hayvanı ithal etmeyi planlıyorsunuz? Bu projeyi neden yerli ırkla yapmadınız da yine ithalata yöneldiniz? Bu projenin ülke ekonomisine dönüşü ne zaman olacaktır ve istenilen başarı elde edilirse halkımızın sofrasında her gün et olabilecek midir?

Sayın Genel Müdür, Et ve Süt Kurumunun alt komisyonunda da yer alan bir komisyon üyesi olarak Kurumun mali ve idari yönüne ilişkin sorular yöneltilmiştim. Bu sorularımızın bazılarına yuvarlak yanıtlar verildiği için o soruları yeniden soracağım, detaylı yanıtlarsanız sevinirim.

2023-2024 yıllarında yapılan canlı hayvan, karkas ve kemiksiz et ithalatlarının hangi ülkelere yapıldığını sormuştum ama verilen cevapta "Tarım ve Orman Bakanlığının izin verdiği ülkelere." demişsiniz. Bu ülkeler hangileri? Tekrarlayalım: 2023 ve 2024 yıllarında Tarım ve Orman Bakanlığı hangi ülkelere ithalat yapmanıza izin vermiştir? 2024 yılında ithalatını gerçekleştirdiğiniz 66.082 ton karkas, 10.740 ton kemiksiz et ve 529 bin büyükbaş ithalatına ne kadar ödeme yapılmıştır? 2025 yılının ilk dört ayında ne kadar ithalat yapılmış, bu ithalatlara toplam ne kadar ödenmiştir?

Yine bir başka sorumda 2021 Yılı Sayıştay Raporu bulgusuna konu olan ithalatçı firmanın bazı giderlerinin Et ve Süt Kurumu tarafından karşılandığını ifade ederek bu ithalatçı firmanın kim olduğunu ve ne kadar tutarda ödemesini karşıladığınızı sormuştum. Buna da açık bir yanıt alamadık. İthalatçı firmanın karşıladığınız giderlerinin bir kısmını tahsil ettiğinizi, bir kısmını da hukuki yollardan tahsil etmeye uğraştığınızı söylemişsiniz ancak ortada ne rakam var ne de ithalatçı firmanın ismi var. Bu nedenle tekrarlıyoruz: Bahse konu ithalatçı firma hangisidir? Bu firmaya imtiyaz mı tanınmıştır? Bahse konu firmadan alacağınızın toplam tutarı neydi ve ne kadarını tahsil edebildiniz? Güncel rakamlarla ne kadar alacağınız kaldı?

Sayın Genel Müdür, Et ve Süt Kurumu tarafından Yönetim Kurulu üyeleri de dâhil hangi görevdekilere makam aracı tahsisi yapılmaktadır? Bugün itibarıyla Et ve Süt Kurumunda kullanılan makam aracı sayısı kaçtır? Bu araçların marka ve modelleri nedir ve yıllık maliyetleri ne kadardır?

Çalışmalarınızda başarılar diliyor, çocukların sütü ucuza içeceği, halkımızın ucuza et yiyebileceği, halkımızın pahalı et, süt, yumurta derdinden kurtulacağı yıllarda görüşmek dileğiyle diyorum.

Bir de çiftçimizin söylediği bir söz var, bu Hükümet bu inekleri yani damızlık inekleri enflasyonun sebebi, memesinden akan sütü de vatan haini olarak mı ilan ediyor, bunu da merak ediyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Tahtasız.

Buyurun Sayın Akbulut.

İZZET AKBULUT (Burdur) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, çok saygıdeğer bürokratlar; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Et ve Süt Kurumumuzun Genel Müdürü Mustafa Kayhan'a, elim bir trafik kazasında kaybettiğimiz Genel Müdür Mustafa Kayhan'a Allah'tan rahmet diliyorum ve tüm Kuruma da başsağlığı diliyorum.

Evet, siz Kıymetli Genel Müdürümüz de sunumunda söyledi, Kurumumuz 2021 ve 2022 yılında zarar ediyor, 2023'te zarar 550 milyon TL'yle kâra geçiyor, 2024'te -kendi deyimiyle- 11 milyar kâra geçiyor. Tabii, denetim kapsamımızda 2021 ve 2022 yılının zarar ettiğini ve bununla alakalı gelir tablolarında dipnotlarda gösterilmeyen konularla ilgili Komisyona bir bilgi vermenizi sizlerden rica edeceğiz Sayın Genel Müdür ve Yönetim Kurulu üyelerimiz. Neden dersek... Çünkü satışlar ile satışların maliyeti arasında muazzam derecede garip bir oran gözükmemekte. Özellikle 2021 yılına baktığımızda 1 milyar 776 milyon TL net satış varken 1 milyar 733 milyon TL maliyeti olduğu gösteriliyor. Bu bile çok yüksek olarak gözümüze çarparken 2022'ye baktığımızda 2 milyar 573 milyon TL net satışın maliyetinin 2 milyar 789 milyon TL olduğunu görüyoruz yani arada 216 milyon TL'lik bir fark olduğunu görüyoruz ki "Satıştan iadedden kaynaklandı." desek değil, 9 milyon 273 bin; "Satıştan iskonto yaptık, ondan kaynaklandı." desek o da değil, 1 milyon 217 bin. Diğer indirimler kalemine baktığımızda da o da 8 milyon 55 bin olunca hiçbir rakam burada bizi 216 milyona götürmüyor. Buradan sadece şunu anlıyoruz: Bizler bu satışı yaparken aldığımız fiyatlardan çok çok daha aşağıya satış yaptık yani tamamen zararına satış yaptığımızı gösteriyor bize, malzeme alıp sattığımızı ya da üretime geçtiysek de üretim maliyetimizi karşılamadığını gösteriyor. Hâl böyleyken, bu kadar bir zarar söz konusuysa giderlerde bir kaçınma söz konusu mudur, ona bakıyoruz. Baktığımız zaman, özellikle genel yönetim giderleri yine gözümüze çarpıyor. 2022'de böylesine bir zarar ortamı oluşmuşken 195 milyon liralık genel yönetim gideri nasıl oluşmuştur? Bununla alakalı Komisyona bilgi verilmesi gerekmektedir.

Yine, kısa vadeli borçlanma giderleri. Bu her kurumumuzda karşımıza geliyor. Bu kısa vadeli borçlanma giderleri... Zannederseniz uzun vadeli borçlanma giderleri de işin içine giriyor çünkü kısa vadeli borçlanma giderinden anladığımız -yine söylüyoruz, her kurumda da hatırlatıyoruz- bir yıldan kısa vadesi olan borçlarda buraya atılması gereken bir kalem. Böyle bir durum varsa dikkatinizi çekmek isterim, aksi takdirde yoksa durum daha fena çünkü 2021'de 190 milyon olan kısa vadeli borç 2022'de devam ediyor 113 milyon lirayla ve aynı kalem 89 milyon liraya 2023'te düşüyor, 2024'ü şu aşamada göremiyorum. Böyle bir durumda uzun vadeli kredi şeklinde borçlanmanız Kurum açısından daha avantajlı olacaktır. O konuyla alakalı bilgi vererseniz Komisyonumuza seviniriz.

Yine, ben ilim Burdur'la alakalı bir şeyler söylemek istiyorum çünkü Burdur da tarım ve hayvancılığın çok önemli olduğu kentlerden bir tanesidir ama ne yazık ki çok uzun yıllar önce -sizin de söylediğiniz gibi- Et ve Balık Kurumu özelleştikten sonra o 2013'te Et ve Süt Kurumlarının tekrar faaliyete geçmesinden Burdur yararlanamadı. Aslında Burdur'daki süt üreticilerine, et üreticilerine sorsanız Burdur'u tarım, hayvancılıkta böyle Hollanda'ya falan benzetirler ama ne yazık ki her geçen gün kan kaybeden bir durumu var. Günlük ortalama 1.000 ton süt üretimi olan ilin de 9 ille birlikte Denizli'ye bağlanması çok kabul edilebilir bir durum değildir. Bizler bu anlamda Et ve Süt Kurumunun muhakkak ve muhakkak Burdur'da faaliyete geçmesini istiyoruz. Bununla alakalı bir çalışmanız var mı, yok mu? Sizlerden bunu duymak istiyorum. Çünkü neden duymak istiyorum? Az önce sizler de yine sunumunuzda anlattınız, örneğin Ulusal Süt Konseyi süt fiyatı belirliyor, diyor ki... Ocaktan itibaren 17,55 lira litresini -tavsiye edilen olarak- belirlemek zorunda kalıyor. Burada dayatma yapamıyorsanız çünkü özel sektör işine geldiği zaman alıyor, işine gelmediği zaman almıyor. Kıymetli Başkanım, değerli milletvekilleri; hâl böyle olunca, sütte ertesi güne bırakılacak bir şey değil, dökülecek bir şey değil, mecburen özel sektörün teklif ettiği fiyatlarda süt üreticileri vermek durumunda kalıyor. Örneğin, en son yaşanan Ramazan Bayramı'nda -özellikle bu her bayramda olur, sadece bu en son yaşanan bayramda da olmadı- süt fiyatlarının bırakın 17,55 olmasını bazı bölgelerde 10 TL'nin altına düştüğü gözlemleniyor. Az önce Çorum Milletvekilimiz söyledi, 1 litre sütle 1,7 kilo yem alabilmeli yani bu rakamlar şu anda çok uçuk rakamlar, hayal rakamlar. Şu anda 1 litre sütle 1,5 kilo yem alsa da kurtarır üreticiyi ama çok çok şu anda düşük, 700-750 bandında olan yem çuvallarını düşününce süt fiyatlarının 10 TL'den verilme gibi bir durumu yok. Bu bizi sağmal hayvanların kesime gönderilmesiyle karşı karşıya bırakıyor.

Yine, Et ve Süt Kurumunun böyle bir yetkisi var mıdır, yok mudur bilmiyorum ama eğer özel sektörü denetlemeyle alakalı bir proje geliştirebilirsiniz bununla alakalı bence üreticilerimize çok muazzam derecede fayda getirecektir. Çünkü birçok yem firmaları, ne yazık ki özel yem fabrikaları süt işine de girdiklerinden dolayı piyasa koşullarının üzerinde üreticiyi "Sütünü alırım ama yemini benden almazsan." gibi bir dayatmayla karşı karşıya bırakıyorlar ve bu yem fiyatlarda normal piyasa koşullarının üzerinde daha fazla fiyatla üreticilerimize satılmakla karşı karşıya kalıyor. Bu anlamda, Ulusal Süt Konseyinin kurulmuş olması süt üreticileri için bence önemli bir gelişme ama yem fiyatlarını kontrol edemediğimiz müddetçe hiçbir anlamı olmayan bir kurum olarak görünüyor. Muhakkak ve muhakkak Ulusal Yem Konseyinin de kurulması gerektiğini düşünüyoruz. Bununla alakalı, Et ve Süt Kurumunun kıymetli Genel Müdürünün ve yönetiminin de ne düşündüğünü, nasıl bir projeler geliştirdiğini Komisyonumuza bilgi şeklinde vermesini talep ediyorum.

Kıymetli Başkanım, değerli milletvekillerime, Sayıştay denetçilerine, kıymetli bürokratlara çalışmalarında başarılar diliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Akbulut.

Evet, Sayın Bakan Yardımcımız Ahmet Bağcı Bey de toplantımıza iştirak etti.

Hoş geldiniz Sayın Bakan Yardımcım.

Buyurun Sayın Güler.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Tabii, hayvancılıkla ilgili politikamıza bir bütün olarak bakmak lazım. Her Bakan değişikliğinde politika değişti. Politika değişiklikten sonra 2010 yılından itibaren de denildi ki: "Et ithal edeceğiz, hayvan ithal edeceğiz ama üç yılda bitecek." Bir türlü o üç yıllar gelmedi, 10 milyon hayvan ithalatı bugüne kadar gerçekleşti ve 11 milyar dolar yurt dışına paramız gitti. Bu yıl içinde son yapılanları da veri olarak paylaşayım, belki arkadaşlarımdan bir kısmının bilgisinde değildir. Üç ayda 545 milyon dolarlık canlı hayvan ithal edildi, 345.240 adet sığır ithalatına karşılık 531 milyon 432 bin 82 dolar da yurt dışına paramız gitti. Peki, bu Et ve Süt Kurumunun getirdiği hayvanların -benim çıkardığım fiyata göre düzeltilebilirseniz- 195 liradan Türkiye'ye maliyeti var. Ortalama dananın şu anda Et ve Süt Kurumunun olduğu yerlerde 439 lira 56 kuruştan kesimi gerçekleşiyor. Bu arada önemli ölçüde bir fiyat aralığı var. Et ve Süt Kurumunun asli görevi piyasayı dengelemek. Burada dengelemiyor, kâr ediyor çünkü baktığınız zaman... Sabah erken saatlerde -ben beş buçuk altıda gittim- vatandaşın kuyruğa girdiği Et ve Süt Kurumunun satış noktaları var. Şimdi, bakıyorum Kurum diyor ki: "2023 yılında 550 milyon lira kâr ettik, 2024 yılında 11 milyar lira kâr gerçekleşti." Şimdi, kamu niye kâr eder? Başa baş noktasında olur, vatandaşla Et ve Süt Kurumu gibi bir kuruluş daha uygun fiyatla et tüketimini sağlar, bununla ilgili çalışma alanı da ona göre toplumun geneline fayda sağlayacak bir işleyişte olur.

Bakın, diyorsunuz ki: "Süt tozu üretiyoruz." Peki, süt tozunu niye biz ithal ediyoruz? İlk üç ayda 419 ton karşılığında 1 milyon 94 bin lira da ithal süt tozuna vermişiz. Yani Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullarda ithalatçı bir anlayışla birilerinin vurgun vurduğu gerçeği var. Çünkü soruyoruz: Bu ithalatı Et ve Süt Kurumundan önce kim yapıyor? "Ticari sır." Ya, ökünüz ticari sırrı mı olur? Kim getiriyorsa söyleyin. Yok, "Ticari sır." Çünkü burada dövizden ve altından daha da büyük bir para var. O parayla birilerinin bayağı büyük bir vurgun vurduğu gerçek.

Şimdi, Et ve Süt Kurumu yurt dışından hayvan ithal etmeye başladı, ithalatçı bir yapıya dönüştü. Türkiye'yi dengelemekten çok yurt dışından hayvan getiriyorsunuz. Son üç yılın ortalamasına baktığımızda da son dönemlerde artış bayağı yüksek ve ithalat artmış bulunuyor. Peki, bu yurt dışından kim topluyor bu hayvanları? Kaç liradan topluyor? Mesela, bir duyum var, diyorlar ki: "53 liradan toplanıyor, 193 liradan Et ve Süt Kurumuna geliyor. Brezilya'dan, Uruguay'dan hayvan alınıyor." O hayvanları kimden topluyor? Et ve Süt Kurumu yalnızca ithalat yapıyor da toplama alanlarında kimlerden alınıyor? Kim bu adamlar? Hangi ülkenin, hangi çiftçinin, hangi besicinin, hangi firmanın, hangi şirketin adamları topluyor da Et ve Süt Kurumuna veriyor? Sonra bu hayvanlar orada ne kadar kontrol ediliyor? Bu ülkeye gelen etlerde bakteri çıktı, biz bunu basın toplantısında açıkladık, bu yalanlandı. Sonradan bir baktık doğru olduğu ocak ayında ilan edildi ve bizim söylediğimizin gerçek olduğu, o ağustos ayında ithal edilen etin ertesi yılın ocak ayında sağlığa zararlı olduğu için toplatılma kararı açıklandı. Biz bunu da yaşadık ve basın toplantısında da gösterdim eti yani etin ne olduğunu. Sonra löp et diye niye sordum? Onu da söyleyeyim: Karkas etin hemen menşesini saptıyorsunuz, löp etin ne olduğu da belli değil "Ne yediğimizi ne içtiğimizi de bilmiyoruz." diye anlatılıyor, ondan söylüyorum. En az üç ayda veterinerlerden aldığım bilgiye göre bu etin menşesi belli olmuyor, üç ayda zaten vatandaş yiyip, tüketiyor.

Şimdi, değerli arkadaşlar, burada önemli bir tehlike daha var. Bu büyük ülkeler tarımda bizim gibi ülkeleri biraz sömürge ülke gibi görüyor, onun için de genel politikalarını bizim gibi ülkeler üzerine kurguluyorlar. Çiftçilikteki üretim ürünleriyle ilgili bu değerlendirmeyi farklı biçimde yaparız ama hayvancılıkta şu anda hücresel kökenli et üretimi 2030 yılında toplam et üretiminin yüzde 10 olacağını Birleşmiş Milletlerin verilerine dayanarak bir önceki Bakan yazılı soruma yanıt da verdi. Yapay etle ilgili Türkiye'de de çalışma olduğu söyleniyor. Ya, şimdi, Türkiye'de yapay ete ihtiyaç duyulmayacak kadar arazimiz, alanımız var. Bu iklim değişikliği bahane edilerek şimdi bir de hayvancılıkta -zaten ticariydi- sömürge amaçlı ticarileştirme yöntemi geliştiriliyor. Bu konuda -sizin de burada sunumunuzda var- "Dünya genelinde hayvansal üretimde bir azalma yaşanacağı tahmin ediliyor." ifadesinin buna dayandığını düşünüyorum. Türkiye'nin bu konuda hassas olması lazım. Bize bu aklı verenler kendi hayvanını azaltmıyor yani Amerika Birleşik Devletleri üretimini kısmıyor ya da işte Paris İklim Anlaşması'ndan çekiliyor ya da farklı ülkelere "Ben vereyim, siz üretmeyin." diyor, Türkiye yapay et olayında araştırma boyutlarına eriyor. Bunun gibi konularda hassasiyet gösterilmesinin ülkenin faydasına olduğunu düşünüyorum.

Burada Sayın Genel Müdürün bir güzel analizi var, kutlarım sizi. "Bu yeterli düzeyde etki analizi yapılmadan özelleştirme kapsamına alınan Et ve Balık Kurumunun 35 kombinasyonunun 19'u satılmış ve 8'i başka kurumlara devredilmiştir." ifadesini kullandığınız cümle Türkiye'de tarımla ilgili tüm kamu kuruluşların benzer biçimde tasfiyesini sağlayan anlayıştır. Bu da Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı döneminde de acımasız uygulanmıştır.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Bir dakika, bir dakika; 1992 yılında kombinalar özelleştirildi, yapmayın, kayıtlara bakın.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bir şey anlatıyorum, bakın ben yirmi iki yılınızı anlatıyorum, yirmi iki yılda acımasız yaptınız siz. Onlar gene ayıp olur diye ufak ufak yapıp geldiler, siz kestiniz, attınız.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Siz bu işleri iyi bilirsiniz, 1992 yılında...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Şimdi, onu da ben bir anlatayım.

Ben bu Komisyondayken gördüm ki Et ve Balık Kurumunun böyle en verimli, en güzel arazileri o dönemde tasfiye edildi, birilerine gitti. Şimdi, "Modern teknolojiye uygun diye yapılan." diyor, Et ve Süt Kurumun 10 et kombinasyonu kalmış. Bakın, 1992'de özelleştirmeye alındığında 35, şimdi 10 tane. Türkiye'nin o günden bu yana et ihtiyacından etle ilgili üretime kadar geneline baktığımız zaman olayın ne kadar vahim bir boyuta evrildiği görülür. En azından yanlıştan dönülüp Et ve Süt Kurumunun yeniden varlığı önemli ama doğru yönetilirse önemli. Oradan kimlerin fayda sağlayacağı... Eğer, işçi, çiftçi, esnaf, emekli gidip de Et ve Süt Kurumu sayesinde et yiyebiliyorsa, et alabiliyorsa o zaman bu Kurumun işlevi doğru yerine gelmiş olacak ama birileri oradan büyük rant elde edip, adını da iş yapıyor gibi gösteriyorsa o zaman amacına uygun hizmet edilmemiş olacak.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Toparlayalım Sayın Gürer.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Şimdi, bunun yanında birkaç şey daha söyleyeyim.

Başkanım, konuşacağımız cümleye girince "Toparlayın." deyince hangi birini toparlayayım derken cümle gitti.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Ama yani süremiz belli.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Yani genel ölçğinde baktığım zaman şunu söyleyeyim: Birincisi, kamucu anlayış; ikincisi, kooperatifleşme; üçüncüsü, dünyayla rekabet edebilecek üretim şartlarında katma değerli ürün üretecek boyutta süreci doğru yönetme ve bir yerde boşanan akılları doldurma. Diyorsunuz ki: "11 bin kişiye hayvan verildi." Acaba bunlardan kaç tanesi şu işi şu an sürdürüyor? Kaçı bakım yapabiliyor? O rakamı da verirsiniz. Çünkü alıyor hayvanı, bir süre sonra bakamıyor, satıyor. Senin amacın ne? Bu işin sürdürülebilirliği. Orada da sürdürülebilirlik kalmıyor çünkü hayvanı satmış oluyor.

Yine, Konya'daydım, 400 tane süt ineği olan besicimiz 100 tane bırakmış. Niğde'ye gittim, 1.030 tane süt keçisi varmış, 1.000'ini satmış 30'u kalmış. "Niye 30 bıraktın?" dedim, "Ya, torunlar memlekete büyükşehirlerden gelsinler de hayvan sevgisi nedeniyle bize arada görsünler diye bıraktım." diyor. Nedeni şu: 11 lira 73 kuruş alım fiyatı belirlemiş Ulusal Süt Konseyi sanayicinin talebi doğrultusunda, 8 lira ile 15 lira aralığında 1'yle 10 hayvanı olanlar hâlâ çiğ sütü satamıyor. Onun nedeni, 1 ile 10 hayvan varsa bunu tanka koyup koruyabilme şansı yok, aracıya veriyor. Aracı da alırken bu fiyatlardan düşük aldığı için küçük aile tipi işletmeler ortadan kalkıyor.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, toparlayalım lütfen.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Küçük aile tipi işletmelerinin dünya üzerinde ortadan kalktığı ülkelerde ne et sorunu biter ne su sorunu biter, politikayı doğru oluşturamazsak Türkiye'nin gelecekte et ve süt konusundaki sorunları derinleşecek.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ediyorum Sayın Gürer.

Sayın Kayalar, buyurun Sayın Bakanım.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Sayın Başkan, çok değerli Komisyon üyelerimiz, Et ve Süt Kurumunun Değerli Yönetim Kurulu üyeleri, Değerli Genel Müdürü ve çalışanları; hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Vefat etmiş olan Et ve Süt Kurumumuzun Genel Müdürüne de Allah'tan rahmet diliyorum.

Şimdi, burada, tabii ki Et ve Süt Kurumuyla ilgili olan faaliyetler, çalışmalar ve hesaplarla ilgili görüşmeler yapılıyor ve bunlarla ilgili Komisyonda da yıllara göre değerlendirmeler ve oylamalar ile faaliyetler icra ediliyor veya soruşturuluyor. Biraz önce söz alan çok değerli konuşmacılar, değerli milletvekillerimiz aslında konuyu Et ve Süt Kurumunun üzerinde bir boyutta ele aldılar, bu da gayet doğal çünkü şu anda Türkiye'deki, kamuoyunda ifade edilen, ekonomiyle ilgili olan sıkıntılarımızın aslında temelinde yatan tarım sektöründeki sıkıntılardır. Dünyadaki sanayi sektöründe, şimdi iletişim sektöründe olan, yapay zekâya kadar varan yeni teknolojilerle ilgili gelişmelerin hepsi çok önemli ama gene de temel sektör tarım sektörü. Türkiye'de şu anda tarım sektöründe de sıkıntılarımızın olduğu ortada. Bu sıkıntılarımızla ilgili tabii ki mevcut hükümetler ve bu hükümetlerle birlikte bakanlıklarımızdaki birimlerimiz de Et ve Süt Kurumunda olduğu gibi bunlarla ilgili çalışmalarıyla bu sıkıntıların giderilmesi noktasında faaliyetlerde bulunuyorlar.

Şimdi, ben fazla bir şey demek istemiyorum. Sadece burada Et ve Süt Kurumumuzun özellikle 2013 yılından sonra 10 et kombinasi, 1 tavuk kombinasi, 2 et işletmesi ve 1 et ve süt kombinasi olmak üzere 14 iş yerinin olduğu ifade edilmektedir ve faaliyetlerini de bu şekilde götürüyor. Acaba önümüzdeki dönemlerde bu yıldan da başlayarak bu şekilde yeni kombinalar kurulması düşünülüyor mu veya yeni tesisler kurulması düşünülüyor mu? Bunu bir öğrenmek istedim.

Asıl üzerinde durmak istediğim, belki bir seferde böyle bir cevap da verilemez ama şimdi tarım sektörü iki ana gruba ayrılıyor; tabii ki tarımsal bölüm, bir de hayvancılık ve sütle ilgili olan bölümümüz. Bizim şimdi bunun ikisinde de sıkıntılarımız var. Et ve Süt Kurumunun -Toprak Mahsulleri Ofisinde de olduğu gibi aslında kâğıt üzerindeki görevi budur- dengeleme veya işte, yeni tabirle de regüle etme görevi var, hem tüketicimizi koruyacak hem de üreticimizin mağdur olmasını önleyecek bir dengeyi koruması lazım. Şimdi -biraz önce sorduğum, bu 10 işletmemiz var dedik ve diğerleriyle 14 işletme var- bu işletmelerle bu dengeyi kurabileceğimize inanıyor muyuz? Lütfen, bu sorularımızı şey olarak almayın yani böyle "Meclise geldik, KİT Komisyonunda biz sorguya çekiliyoruz." filan gibi değil. Bizim sorunlarımız var yani bu bizim ülkemizin sorunları ne bir hükümet sorunudur ne de sadece siyasi partiler sorunudur; bu, ülke sorunudur; bu ülkenin sorunlarına da hepimiz çözüm odaklı olarak bakmak mecburiyetindeyiz. Buradan ifade etmek istediğim şey şu: Et ve Süt Kurumu piyasayı bugün elinde olan bu kombinalar ve diğer tesisleriyle birlikte regüle edebileceğine inanıyor mu veya regüle ettiğine inanıyor mu? Yani bu sektör inanılmaz bir sektör, Türkiye 100 milyonluk -86 falan değil- bir ülke. Sadece turizmdeki yıllık şeyleri hesabı etsek, bu etle ilgili, sütle ilgili ve buna bağlı olan ürünlerle ilgili üretimleri bile koysak 100 milyon; 100 milyonun üzerindeki bir nüfusa hitap ediyor. Yani siz sektörü regüle edebiliyor musunuz? Genel, bütün sektörün büyüklüğü içerisinde siz yaptığınız faaliyetlerle -böyle bir ölçü belki yoktur ama gene de bir tahmininiz vardır- sektörün ne kadarlık bir yüzdesine hitap ediyorsunuz?

Şimdi, et satış yerleri var, Fethi Bey söyledi biraz önce, "190 lira" mı dediniz, ithalat?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 195.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - 195 lira. Onun üzerindeki bir rakamla da şey yapılıyor. Ama, aynı zamanda, mesela, ben Yozgatlıyım-hatta bu 10 şeyin de nerelerde olduğunu saysanız çok iyi olur- şimdi, sizin Yozgat'taki satış yerinizin hemen yanı başında da kasap var, hemen yanı başında; ikisinde de bir et fiyatı var ama ikisi birbiriyle rekabet edebilecek konumda değil. Bakın, regüle etmek başka bir şey, dengelemek başka bir şey. Kasap da bir esnaf, kasap da bir üreticiden alım yapıyor ve Türkiye'den alım yapıyor büyük çoğunluğu. Dolayısıyla ikisinin rekabet etme şansı yok. Bunlar rekabet etmeye başladığı zaman hayvan sayısındaki düşme yani üreticinin üretmemeye başlaması ortaya çıkıyor.

Süt üretimi... Burada bahsediliyor, siz ifade ettiniz, süt tozunu aldığınızı, süt birlikleriyle vesaireyle birlikte. Sizin konunuz değil ama Türkiye'nin şu andaki bence en önemli... Kelimeleri nezaketli kullanmaya çalışıyorum da... Yani süt Kurumunun fiyatlama politikası kökünden yanlış. Yani bir üretici kesimini bitirebilmek için ne yapıyorsa o "Süt Konseyi" denilen Konsey bunu yapıyor ve bu yaptığı aslında sizinle bağlantılı değil. Şimdi konu da genişliyor çünkü çok önemli bir sektör burası. Şimdi, buradan enflasyon işine geçiyor, enflasyon baskılamasına geçiyor. Süt Konseyinin verdiği fiyatlar ve etle ilgili olan fiyatlar enflasyon baskılaması içerisinde belki ekonominin dengelerini tutturma konusunda birilerine sadece kâğıt üzerinde faydalı olabilir ama sektörü öldürüyor.

Bugün hayvancılık inanılmaz büyük bir sıkıntı içerisinde, hayvancılıkla birlikte süt inekçiliği, süt yetiştiriciliği, üreticiliği inanılmaz büyük bir sıkıntı içerisinde. Şimdi, biz bunları sadece ithalatla dengeleme noktasında gidersek -bakın, sizin görevinizin

üzerinde onu biliyorum ama mecburen de söylemek durumundayım- fiyatları dengelemiş gibi olabiliriz kısa vadede ama uzun vadede o fiyatların dengelenmesi mümkün değil çünkü sizin üretiminiz sizin nüfusunuza yeterli gelmemeye başlar ve o ithalat da hiçbir işe yaramaz ve yaramıyor da. Bakın, rakamlar verildi, ben de daha önce vermişim bir yerde; 11 milyar dolar, bu seneyi katarsak 12 milyar dolar civarında. Bunlar çok büyük paralar, hele Türkiye için, ekonomisi belli olan ülkemiz için inanılmaz büyük paralar.

Peki, lafı uzatmak istemiyorum, demek istediğim şu: Biz bu regülasyonunu yeterli düzeyde yapabiliyor muyuz, yaptığımıza inanıyor muyuz ve sizin dışınızda -bu Hükümet politikası zaten- neler yapılması lazım? Bizim gerçekten fiyat dengelemesini yapabilmemiz için başta üreticiyi koruyarak neler yapılması lazım? Bunlar üzerinde düşüncelerinizi söylerseniz memnun olurum, yazarsanız ona da memnun olurum ama bilelim ki şu anda burada konuştuğumuz konu Türkiye'nin en önemli konusu olan tarım sektörünün büyük bir bölümünü ifade etmektedir. İthalatla çözüme gitmemiz mümkün değildir.

Size tekrar başarılar diliyorum. Zor bir sektöresiniz, kolay değil; Allah kolaylık versin.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Kayalar.

Sayın Karakaya, buyurun.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Et ve Süt Kurumumuzun değerli yöneticileri, Sayın Yönetim Kurulu Başkanı, Genel Müdür Vekili, Sayın Tarım Bakan Yardımcımız, değerli Komisyonumuzun üyeleri, değerli katılımcılar; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tabii, Et ve Süt Kurumu tarım sektörü açısından, özellikle Türk tarımı açısından son derece önemli bir Kurum. Et ve Balık Kurumu kapatıldıktan sonra özellikle bu alandaki açığın kapatılmasında böyle bir Kuruma son derece ihtiyaç olduğu geçmişte bizlerin de defaten söylediği, sürekli böyle bir kurumun tekrar vücuda getirilmesini istediğimiz bir husustu.

Tabii, Et ve Süt Kurumu -biraz önce de değerli konuşmacılar tarafından ifade edildi- bir regülasyon kurumu, bir piyasa dengeleme kurumu. Burada da yine Türk tarımı ve hayvancılığıyla ilgili çok güzel değerlendirmeler oldu. Bu sorunlar tabii ki yeni sorunlar değil, bugün de bitecek hâli yok, yarın da yine devam edecek çünkü yaşayan bir sistemden, bir süreçten bahsediyoruz ancak bir iki şeyi de bu hususta ifade etmem gerekiyor. Öncelikle, tabii ki bu politikalara bir bütün olarak bakmamız gerekiyor yani "Türk tarımı" dediğimizde global tarım alanı içerisinde değerlendirip analiz etmemiz gerekiyor. Burada da Et ve Süt Kurumunun piyasa regülasyonu ile ilgili konuyu değerlendirirken de yine tarım politikalarının içerisinde ele almamız gerekiyor. Yani buradaki amaç bu Kurumun piyasayı regüle etmek, ithalat dediğimiz olay piyasa regülasyonunda kullanılan bir argüman. Aslında Et ve Süt Kurumunun elinde piyasaya müdahale edecek stoklar haricinde çok fazla da bir argümanı da yok, geri kalanı ise ağırlıklı olarak Tarım Bakanlığının ve diğer kurumlarla birlikte yani bu toplam tarım ve hayvancılık politikalarının bir yerinde yer alan, kendisine belli bir görev ve işlev yüklenmiş olan bir Kurum. Bu anlamda da son dönemde yaşadığımız, dünyada yaşanan, ülkede pandemi sonrasındaki yaşananları da bir bütün olarak dikkate aldığımızda aslında piyasa regülasyonu konusunda uyguladıkları politikaların ben sonuç verdiğine de inanıyorum. Yani diğer çevre şartlarından bağımsız olarak Kurumu bir yere oturtmamız elbette mümkün değil, hepsiyle bir bütün olarak düşünmemiz gerekiyor.

Bu anlamda, yapısal olarak baktığımızda aslında bizim ülke olarak en büyük eksikliklerimizden biri toplam tarımsal gelirlerin önemli bir kısmının yani belli bir yüzdesinin, asgari belli bir yüzdesinin -bu oran kimisine göre 50-50'dir, kimisine göre ben 40-60'tır ama- toplam tarımsal gelirlerin önemli bir kısmının hayvancılıktan olması gerekiyor. Şu anda bizde o oran beklenenin ya da bugün tartıştığımız konuların birçoğunun sorunu olarak ya da nedeni olarak karşımıza çıkıyor çünkü hayvancılıktan elde ettiğimiz tarımsal gelirlerin optimizasyonu açısından baktığımızda alt seviyelerde kaldığı çok açık. Yani öncelikle, bizim buradan eğer katma değer de oluşturmamız gerekiyorsa buradan başlamamız lazım. Hatta bitkisel üretimi, yem bitkilerini, hayvanın boğazından geçirip ete, süte, peynire, yoğurda dönüştürmediğimiz sürece bir katma değer oluşturmamız söz konusu değil. Peki, Türkiye'nin sorunu ne bu anlamda baktığımızda? Türkiye'nin sorunu, tarımın sorunu, ağırlıklı olarak kırsal sorunlarla eşleşmekte. Aslında bir şey beceremedik biz: Tüm siyasi partilere baktığımızda, işte, Milliyetçi Hareket Partisi öteden beri "tarım kentleri" diyor, Adalet ve Kalkınma Partisi "kırsal cazibe merkezleri" diyor, Cumhuriyet Halk Partisi "köy kentler" diyor; üç aşağı beş yukarı söylenenler içerikleri itibarıyla da birbirine çok yakın ama biz kırsalı boşalttık, kırsalda yaşamıyoruz. Ağırlıklı enerjimizi -bir bütün olarak söylüyorum, bunu sadece bir siyasi eleştiri, bir parti şeklinde de ifade etmiyorum- tüm enerjimizi bitkisel üretime yönlendirdik.

Hayvansal üretim tabii ki 7/24 mesai gerektiren bir husus. Bugün Türkiye'de kırmızı et ihtiyacımızın olduğunu konuşuyoruz, meraların boş olduğunu konuşuyoruz ama en önemli sorunlarımızdan bir tanesi, kırsalda insanın kalmaması, çoban bulunamaması; bunun gibi birçok husus var. Tabii ki bunları ve bunların neticesinde ortaya çıkan sonuçları bugün bizim burada Et ve Balık Kurumu üzerinden değerlendirmemiz, o Kurum üzerinde eksiklik olarak ifade etmemiz de mümkün değil. Yani bütün sistemin içerisinde Et ve Balık Kurumu da piyasa regülasyonu boyutuyla sistemin bir altyapısı, bir alt unsur elemanı olarak yer alıyor ve kendisine düşen görevleri yerine getiriyor.

Biz bazı ezberleri de sürekli yapıyoruz. Örneğin, ağzımız açıldığında, tarım konusunda ilk söylediğimiz şeylerden bir tanesi "Efendim, biz eskiden kendi kendine yeten 7 ülkeden biriydik." diyoruz. Yani ben şunu çok açıkça ifade edeyim, uzun süredir tarım sektörünün içinde, takip eden birisi olarak yani Türkiye hiçbir zaman bu anlamda kendi kendine yeten bir ülke olmadı.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ama ürünün adına göre, buğdayda mesela yetiyorduk.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Yani siyaseten bunları söylüyoruz, muhalefet olunca söyleniyor. Genel Müdürlük yaptığım için söylüyorum, onun için söylüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, dinleyelim lütfen.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Bakın, ben tarım destekçilerini severim, gerekeni de söyledim, bu başka bir şey ama bazı tespitleri de doğru yapmamız lazım. Türkiye hiçbir zaman kendi kendine yeten 7 ülkeden biri olmadı. Sınırları kapatırsanız, duvarları örerseniz, dışarıdan bir şey satın almazsanız içerdekiyle idare edersiniz. Şimdi, bakalım o tarihlerde Türkiye'nin kişi başına tükettiği kırmızı et tüketimi ne kadardı? Bu süreç içerisinde dünya ortalaması neydi, gelişmiş ülkelerde neydi, bizim gibi olan ülkelerde neydi, bizde neydi, bugün nedir? Ben bunu da bir soru olarak da aslında sizden... Çünkü değişik istatistikler, değişik

veriler var yani Türkiye'nin kırmızı et ve beyaz et tüketimi kişi başına ortalama, yıllar itibarıyla -işte bundan yirmi-otuz sene öncesinde varsa veriler- ve bugün itibarıyla nedir? OECD ülkeleriyle mukayese ettiğimizde nedir?

Şimdi, dolayısıyla, bizim, eğer bir şeye bakacak olursak dünyadaki gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerle mukayeseli olarak, ne kadar protein alıyoruz, ne kadar protein tüketiyoruz, bu tükettiğimiz proteinin kaynakları nelerden geliyor, bunlara bir bütün olarak bakmamız gerekiyor. Değilse, bir şeyi yasaklarsınız ki bugünün dünyasında böyle bir şey de yok, uluslararası anlaşmalar var, DTÖ'sü var yani sonuçta bir şey alıyorsunuz, bir şey satıyorsunuz, bir şeyi satmak için bir şeyi almak durumunda kalıyorsunuz ihtiyacınız olmasa da. Bunlar bir realite, bunlara bütün olarak bakmak gerekiyor ama aslolan bizim, Türkiye'de, hayvancılığı geliştirmemiz gerekiyor. Yani tabii, şunu konuşmak kolay: Neden ithalat yapıyoruz? Et fiyatları yükselince yerli üretim piyasa ihtiyacını karşılamadığında, fiyatlar yükseldiğinde bu sefer tüketici tarafından geçip konuşuyoruz. İşte "Et gramla satılıyor." diyoruz ama protein ihtiyacı, sağlıklı protein ihtiyacı karşılansın diye ithalat yapılırken bu sefer o tarafa geçip üretici tarafını... Bu bir dengedir, bu bir dengedir. Bakın, bu dengede sadece tüketici ve üretici değil birçok kesim vardır, alt sektörler vardır. Dolayısıyla, önemli olan bu dengeyi kurabilmektir, bu dengeyi kurabiliyorsanız her şey o denge içerisinde gelişimine devam edecektir. Bir taraftan ithalat yapılırken üreticiyi koruyan konuma geçmek, ithalat yapılmayıp fiyatlar yükseldiğinde tüketici tarafına geçip orayı koruyarak pozisyonuna gelmek, bazen de öyle şeyler yaşıyoruz ki bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu durumuna düşebiliyoruz.

Elbette, isteğimiz budur, Türk tarımı gelişmelidir. Türkiye, aynı zamanda sanayileşse de başka alanlarda önemli başarılar elde etmiş olsa da tarım ülkesidir. Hiç kimse tarımını desteklemekten geri durmamaktadır. En gelişmiş ülkeler, tarımını en çok destekleyen ülkelerdir, tarım sonuna kadar desteklenmelidir. Tarımın katma değerini, tarımı yapmadığımızda hesaplayabiliriz. Eğer tarımı biz bir ekonomik sektör olarak dikkate alır, bir hesaplama yaparsak bu bizi yanıltır. Tarımın, katma değerini, tarımın yapılmaması hâlinde neden olacağı sonuçlar üzerinden hesaplamak lazım.

Belki söylenecek çok şey var, ben tekrar çok teşekkür ediyorum. Kurumun çalışmalarında başarılar diliyorum. Türk hayvancılığı ve tarımı, tüketicimiz açısından güzel işler yapılmasını niyaz ediyorum Cenab-ı Allah'tan.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Biz teşekkür ederiz Sayın Karakaya.

Buyurun Sayın Sarıgül.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) - Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Bu toplantıda önce ders çıkarmamız gereken konu, Genel Müdürlüğümüz, siz alt komisyonunda yoktunuz, Alt Komisyonunda çok değerli bilgiler verdi ve gerçekten Kurumda, Kurumun yetiştirmiş olduğu çok önemli değerlerden bir tanesi. Hepimiz bürokraside görev aldık, devletimizin kademelerinde çalıştık. Şu anda bu görevlerdeyiz, o şekilde gelip de o liyakatini sağlayarak Genel Müdürlük makamına gelmesi son derece değerlidir. Mekânı cennet olsun, Allah'ım çoluğuna çocuğuna sabır versin. Ben gerçekten çok yararlanmıştım ve etkilenmişim.

Efendim, Et ve Süt Kurumu halkın kesesiyle, bire bir mutfağıyla, boğazıyla ilgili en önemli kurum. "Türkiye'mizin petrolü yok." diyoruz. Türkiye'mizin en önemli petrolü inanın ki tarım ve hayvancılıktır. Tarım ve hayvancılığa iyi bakarsak biz Türkiye'nin en büyük petrolü olduğunu gerçekten görürüz. Türkiye'nin öne çıkanları var, bu öne çıkanlardan bir tanesi tarım, bir tanesi hayvancılık ve inanın ki o topraklara gittiğim zaman ağlıyorum ve üzülüyorum. Sürülmeyen tarla çorak, bir faydası yok. O köylere eskiden bakardım herkesin 1 tane, 2 tane ineği var, onu sağıyor, toparlıyor, onunla geçimini sağlıyor ve şu anda o köylerin hepsi boşalmış, o tarlalar bomboş ve ağlıyorlar. Onun için, biz, tarımı ve hayvancılığı hor görürsek inanın ki yarını zor görürüz. O nedenle de benim yapacağım konuşma, katkı sağlasın diye yapacağım bir konuşma, inşallah bir katkı sağlar. Et ve Süt Kurumu sektöründe mutlaka yasal düzenleme de yapmak gerekir. Ete ve süte ulaşmakta zorluk çekiyoruz, şimşekleri üzerimize çekiyoruz. Bakıyorum, planlıyorum, Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de özellikle Hollanda'ya gittim, Hollanda'da kaldım. Efendim, Sayın Başkanım bizim bir şansımız var. Hollanda'ya gittiğimiz zaman ya da dünyanın neresine gidersek orada bir can Erzincanlı var efendim. Sorgusuz, sualsiz bizi örfümüze, töremize, geleneklerimize göre de misafir ediyorlar. Hollanda, tarım açısından, hayvancılık açısından gerçekten incelenmesi gereken bir yer. Yüz ölçümü Konya kadar, sadece tarımdan ve hayvancılıktan olan ihracatı 280 milyar eurodan bahsediyorum, müthiş bir rakam; toplam ihracatı 780 milyar dolar, inceledim, baktım detaylı bir şekilde. Dünyaya bakıyorum, dana eti fiyatları altmış beş yılda 8,5 kat dünyada artmış, Türkiye'de sadece beş yılda 9,5 kat artmış, demek ki çok yüksek bir artış var.

Bakın, bizim insanımızın 1 kilo kuşbaşı almak için şu anda bir gün çalışması lazım. Bir gün çalışması lazım ki can Erzincanlı 1 kilo kuşbaşı alsın. Onun için ne yapmamız lazım? Et ve Süt Kurumu bu sorunu tek başına çözemez. Onun için et neden pahalı, yem neden pahalı, onlara çok detaylı bir şekilde bakmamız lazım. Mera alanlarını korumamız lazım, mera alanlarını tarıma açmamamız lazım, mera alanlarını korumamız lazım. Yeteri kadar yem üretmiyoruz, Sayın Başkanım, inanın ki yem çok pahalı. Bir de bakıyorsunuz ki bu yemi başka ülkelere alıyoruz. Ot meselesi çözülmeden et meselesini inanın ki çözemeyiz, yem ve ot konusunda da yatırım yapmamız lazım.

Peki, et neden pahalı? Çünkü nüfusumuz fazla. Et üretimi şu anda son derece az. Bugün 90 milyon nüfusumuz var, 72 milyon hayvanımız var. Şunu unutmamak lazım: Anasını koruyamazsak danasını asla koruyamayız yani biz anayı koruyamıyoruz. Üzülerek ifade ediyorum, vicdanım paramparça oluyor, sorumluluk taşıyan bir arkadaşınız olarak üzülüyorum, can Erzincan'da inekler kesiliyor. İneklerin kesilmesi -kurban olayım- doğru bir şey değil, bu inekleri ne yapıp edip kesmememiz lazım, korumamız lazım. 1 kilo süt satan 1,5 kilo yem alamazsa hayvancılığı nasıl yapsın ve nasıl kurtaracak? Sütçünün kâr etmesi lazım. En az bu ortamda 25 lira olsun ki sütçümüz bu noktada kâr edebilsin.

Sayın Başkanım, şöyle de birazcık bakıyorum: Taşıma suyla değirmen dönmez. Ne yapıp edip, gelecekte ona göre bakıp bizim mutlaka bu et ithalatını daha da aza indirmemiz lazım. Belki direkt bir anda kesemeyiz ama aza indirmemiz lazım. Dışarıdan et getirmek çözüm değil, palyatif olarak günlük çözüm olabilir ama gelecekte dışarıdan et getirmek doğru değil. Şöylesine bir bakıyorum Ukrayna çiftçisine, Fransız çiftçisine, Alman çiftçisine yaklaşık olarak 12 milyar dolar para aktarmışız ve yurt dışından hayvan getirmişiz. Ne hayvancılığı kurtarabiliriz bu vaziyette ne de inanın ki eti ucuzlatabiliriz. Et ve Süt Kurumu

gerçekten yumurta yemek istiyorsak -et, süt, yumurta diyoruz- besicinin mutlaka para kazanması lazım, bu noktaya dikkat etmemiz lazım.

Bir de Sayın Başkanım, Komisyon olarak da desteğinizi bekliyorum, köylerimizde müthiş bir şekilde çoban sorunu var. Çoban, eskiden her evden 1 kişi vardı, sırası geldiği zaman köyün malını, davarını otlatırdı ama şimdi köylerde kimse yok ve çoban sorunu var, çobanları teşvik etmemiz lazım. Belki bunların sigortalarına kolaylık getirmek lazım. Bu konuda bir kanun teklifi hazırlamamız lazım. Çobanların sigortasının... İnanın ki şu anda 100 bin liraya çoban bulunamıyor. Pahalılığı, hayat pahalılığını, can Erzincan başta olmak üzere önlemenin yolu, marketten, kasaptan geçmez; ahırlarımızdan geçer, tarlalarımızdan geçer. Çözüm, Fransa'da, Almanya'da, İngiltere'de değil. Sayın Başkanım, çözüm, can can can Erzincan'da; çözüm, can Erzincan'ın tarlalarında. Kurtuluş formülünü şöyle aktarmak istiyorum efendim: Tarlada üretim, inşallah fabrikada üretim ve de ekonomik milliyetçilik. Ekonomik milliyetçilik yapmalıyız. "Yerli malı yurdun malı, herkes onu kullanmalı." demeliyiz. İthal ete değil, ithal hayvana değil, kendi hayvanlarımıza önem vermeliyiz. Anası olmadan danası olmaz, ineklerimize sahip çıkmalıyız.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Sarıgül.

Sayın Keskinkılıç, buyurun.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - .Sayın Başkanım, Komisyonumuzun değerli üyeleri, Et ve Süt Kurumunun çalışanları; ben de kendisiyle yeni tanışmıştım Komisyon toplantılarında, rahmetli Genel Müdürümüz, gerçekten Türkiye Cumhuriyeti devletinin yetiştirdiği çok kıymetli bir bürokrattı. Erken kaybından dolayı büyük üzüntü duydum, Allah rahmet eylesin. Bütün kurum çalışanlarımıza ve sevenlerine, ailesine başsağlığı diliyorum.

Şimdi, tabii, Et ve Süt Kurumu bir regülasyon kurumu. Regülasyon kurumlarının işi de son derece zordur. Bir taraftan tüketiciyi kollayacaksınız, bir taraftan da üreticiyi koruyacaksınız. Yani bu 2 dengeyi ve Türkiye'nin kendi sosyal politik dengelerini gözeterek bu işi bir arada götüreceksiniz. Gerçekten bu noktada işte zaman zaman burada da konuşuldu, bazı işlerde zarar da edersiniz çünkü sizin Erzincan'daki beyaz et kombinanız tamamen bir stratejik yatırımdır. Orada yaptığınız işlem de bir stratejik yatırımdır. Zaman zaman oralarda görev zararları olur. Pandemi sırasında da ben, Et ve Süt Kurumunun neler çektiğini bilirim. O zamanki gıda stoklarımızda vatandaşımızın et ihtiyacının karşılanmasıyla ilgili birtakım sıkıntılar çekildi. Binlerce baş hayvan üreticinin elindeydi.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) - Erzincan nasıl stratejik efendim?

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Çok önemli demek istiyoruz Başkanım orada, "stratejik" o, asla şey yapılamaz.

Şimdi, ben de o süreçte izledim Et ve Süt Kurumunu, gerçekten iyi yönetildi ve Türkiye'de gıda zinciri kopmadı ve üreticimiz ayakta kaldı. Şimdi, Türkiye'deki asıl mesele şu: Biz baktığımızda sığır, koyun, keçi ve kanatlı üretiminde Avrupa'da 1'inci sıradayız, üretimimizde sıkıntı yok. Dünyada da baktığımızda ciddi bir yerdeyiz, yani bulunduğumuz yer son derece önemli. Süt üretimine bakıyoruz, aynı şekilde önemli. Deniz ürünleri üretimine bakıyoruz, aynı şekilde ciddi bir yerimiz var ama burada sabahtan beri tartışılan konu şu, deniyor ki: İşte bunun fiyatlanması ve Türk halkının alım gücü konusu.

Başkanım daha önce söylemişti, çok önemli bir söz var: "Et meselesi ot meselesidir." Tarihî bir şeydir bu. Et meselesi ot meselesi. Nedir bu? Hayvanın belli bir proteine ulaşabilmesi için belli miktarda ot tüketmesi gerekir. Yani işte diyelim ki bizim Anadolu alacası gram/gün olarak hesaplanır, diyelim ki bir günde 1.200 gram/gün et yükleyebilir. İşte anguslar 1.700'e kadar çıkabilir ama bunun için tüketmesi gereken bir miktar var. Yani 1 kilo canlı kilo elde etmeniz için 7-8 kilo kuru ot tüketmeniz gerekir. Otunuz yoksa ne tüketeceksiniz? Yem tüketeceksiniz. Türkiye'nin sıkıntısı coğrafyası. Küçükbaş hayvan otlatılabileceğimiz bir coğrafyamız var bizim. Bunun bilinmesi lazım. Buradan hareket edersek binanın tuğlalarını doğru bir şekilde üst üste koyarız çünkü bizim "uzun boylu" dediğimiz ot yapımız yok coğrafyamızda, bizim kısa boylu otlar yapımız var. O zaman küçükbaş hayvan coğrafyası Türkiye ve Türkiye'nin bir diğer sıkıntısı şu: Türkiye'nin elinde yeterli miktarda merası yok, hayvan otlatılabileceği yeterli miktarda merası yok. Meralarımızın büyük kısmı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde toplanmış durumda. Batı bölgelerine doğru geldiğiniz vakit Türkiye'nin elinde merası yok, merak kıtlığı yaşıyor.

Şimdi, o yüzden, Türkiye'deki üretim miktarından ziyade sıkıntı şurada kilitleniyor; maliyetlerinize geliyor. Siz merada otlatarak hayvana et tutturamadığınız vakit maliyetleriniz nereye geliyor? Yem veriyorsunuz ve yem maliyetleriniz yukarı doğru çıkmaya başlıyor. Yani işte, Brezilya'yla aranızdaki maliyet farkı yani Brezilya'dan ithal ettiğiniz hayvanla Türkiye'deki üretici arasındaki maliyet farkının kaynağı bu. Şimdi, bütün politikayı bu maliyetleri düşürmek üzerinde kurarsak biz o zaman doğru bir yere doğru gitmeye başlarız. Yani burada Tarım Bakanlığı inanılmaz çaba gösterdi. İşte, verimli ırkları getirdi, daha çok et tutan ırkları getirdi, daha az yemle daha çok et alınması için uğraştı. Bunlarla ilgili çok ciddi çabalar gösterdi ama şunu bilin: Türkiye'deki en önemli yapısal işlerden bir tanesi, hayvancılık politikamızın temeli meradır. Türkiye'de mera ıslahlarına ağırlık vermemiz lazım arkadaşlar. Tarım Bakanlığında çalışan arkadaşlar var, mera ıslahları birincidir.

Birkaç konuyu burada söylemek istiyorum: Az önce bir şey geçti, yapay et konusu. Arkadaşlar, Türkiye'de yapay et üretimi yok. Geçenlerde ben de bir gazetede, bir haber okudum, işte yazıyor: Falan firma yapay et üretimine girdi. Yahu kardeşim, ben de sordum, gerçekten bunlar yapay et mi üretiyorlar? Bir de o iklim kanunu falan, neyse bu konu popüler bir konu, düzeltiyim diye söylüyorum bunu da. Sordum, ne yapıyor bu arkadaş, nedir bu arkadaşın durumu? "Yapay et" dediğiniz hayvansal hücrelerden hayvansal protein üretme işidir arkadaşlar, "yapay et" dediğimiz odur. Baktık, sorduk, nedir bu fabrika? Soyadan bir gıda takviyesi yapıyor arkadaş. Bu gıda takviyesinin sunumunda "yapay et" diyor. Türkiye'de herkes de "Vay efendim, Türkiye'de yapay et mi var, yapar et mi üretiliyor?" diyor. Birleşmiş Milletler için Afrika'daki ülkelere soya gıda takviyesi ürettiyor arkadaşımız, esas işi unculukmuş ama bakıyorsunuz ki "Yapay et üretiliyor." diye, bütün Türkiye ayağa kalkıyor. Buna da kısaca değinmek isterim ama şunu bilin: Türkiye'de hâlâ, biz tarım açısından son derece avantajlı bir noktadayız. Burada tarımda bir gücümüz var, Avrupa'daki çiftçilik oranı yüzde 4,5, bizde hâlâ yüzde 15. Türk çiftçisinin bir özelliği var: Türk gıdası ve Türk ürünleri bütün dünya tarafından kabul edilmiş vaziyette. Türk gıdası dünyaya açık. Bu, bizim gücümüzdür, tarım sanayimiz bizim gücümüzdür. Bunları kullanmak zorundayız.

Yine, süt ve yem paritesiyle ilgili birtakım şeyler söylendi. Arkadaşlar, son yıllarda özellikle 2025 yılı içinde baktığınızda parite hep 1,2'lerde kalmıştır. Şu anda 1,39-1,38-1,33'lerde. Yani ocak, şubat, mart aylarına baktığınızda da paritemiz bu.

Ben teşekkür ediyorum. Kurumumuza da çalışmalarında başarılar diliyorum. Kısa bir bilgilendirme yapmak istedim. Sağ olun, var olun efendim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Keskinkılıç.

Sayın Dindar, buyurun.

MAHMUT DİNDAR (Van) - Çok teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Ben de Komisyon üyelerini ve kurum temsilcilerini saygıyla selamlıyorum. Aynı zamanda Genel Müdürün vefatından dolayı üzüntü duydum. Ona da Başkan Vekilimiz Sırrı Süreyya Önder'e de Allah'tan rahmet diliyoruz.

Değerli arkadaşlar, ekonomik kriz devam ederken, halkımız için önemli 2 gıdayla ilgili olarak Et ve Süt Kurumunun durumunu değerlendirmek, denetlemek için buradayız. Türkiye'de et ve süt fiyatları son yıllarda fahiş oranda artmışsa da tek sorumlusu bu kurum değil elbet. Başta Tarım Bakanlığı olmak üzere, bir bütün olarak iktidarın politikaları ülkede tarımı bitirmiş ve dışa bağımlı hâle getirmiştir. Arkadaşlarımız da bunu zaten dile getiriyorlar. Çiftçilerin maliyetleri, ot ve yem fiyatları ve işçilik ücretleri her yıl katlanarak artmaktadır. Covid krizinden sonra Türkiye'de gıda fiyatları dünyanın çok üzerinde arttı. Bugün, çiftçiler zarar ederken halkımız da sağlıklı gıdaya erişemiyor maalesef. Et ve Süt Kurumunun amacı, halkın daha ucuz et ve süt alabilmesi iken özelleştirme politikaları ve son yıllardaki tarım politikaları bu amacı engellemiştir. Neredeyse tekel gibi hareket eden Et ve Süt Kurumu, güya vatandaşa destek olmayı amaçlıyor ama işler pek de öyle gitmemiş görünüyor. Öncelikle raporlarda görüleceği üzere, Et ve Süt Kurumunun kendi mali durumu alarm veriyor. Bu zarar durumunun sebepleri tek tek irdelenmeli ve israf kalemlerinden tasarruf edilmelidir. 2019'da 34 milyon TL zarar eden kurum 2020'de bu zararı 429 milyona çıkmış ve daha çok açık vermiştir. 2021 yılında bu zarar politikası devam etmiş, 2022'de bu zarar 709 milyon TL olmuştur. Sanki para su gibi akıp gitmiş, maşallah.

Şu sorunun yanıtlanması gerekiyor arkadaşlar: Kurumdan yapılan satışların yüzde kaçını vatandaşa yapılmış, yüzde kaçını bilmediğimiz işletmelere ve yapılara gitmiştir? Et ve Süt Kurumu, iktidarın çeperindeki zincir marketlere zararına et satıyor mu? Bunu bilmek halkımızın hakkıdır diyoruz.

Bir başka mesele de yönetimdeki çift maaş meselesidir. AKP iktidarında etik olmayan bu durum bir alışkanlık hâline gelmiştir; bizleri üzüyor. 2022'de kamuoyuna yansıdığı üzere Et ve Süt Kurumunun 6 Yönetim Kurulu üyesinden 3'ünün çift maaş aldığı anlaşılmıştır. Yönetim Kurulu üyelerine aktarılan "maaş, yolluk, harcırah ve huzur hakkı" adı altında verilen ödemelerin kamu vicdanını yaralamaması gerekir. Halkımızın önemli bir bölümü, ayda bir defa 1 kilo et alamazken iktidar mensuplarının cep derdinde olması acı veriyor. Âdeta, halkımız can derdinde, Yönetim Kurulu et derdindedir diyebiliriz.

Değerli milletvekilleri, bildiğiniz üzere 2022 raporlarını denetliyoruz. 2022'de Kurumun Genel Müdürü Osman Uzun'un "Kuyruklar uzun, o yüzden ete yüzde 48 zam yaptık." demesi büyük tepki çekmişti. Vatandaş ucuz et yesin diye kurulan kurum fiyat artırarak kuyrukları kısıtlamayı seçmiş görünüyor. Bu açıklaması nedeniyle mi yoksa başka hesaplar nedeniyle mi bilmiyoruz ama Uzun görevden alındı. Kurumdaki sorunlar bitmiş değil. Et ve Süt Kurumunun ithal hayvan işleri de soru işaretleri barındırıyor. 2024'te 600 bin besilik siğir ithal edileceği kamuoyuna yansıdı ama geçmişte bu işlerden bazılarının global firmalara peşkeş çekildiği iddiaları var. Seçim bölgem olan Van'da Et ve Balık Kurumu özelleştirmeye talan edilmeden önce büyük bir istihdam alanı idi. Ayrıca, bölgedeki üreticiler, ürünlerini buraya piyasa fiyatının üzerinde satardı. Bu Kurum yerli üretici için garanti bir satış yeri idi. Geldiğimiz aşamada yerli üretici yaşamını idame ettirecek koşullara sahip değil şu anda. Gıda fiyatları dünyanın stratejik planlama alanında iken siz de yerli üreticiyi enflasyona ezdirmiş durumdasınız. Tarımda destekler şeffaf yürütülmemektedir. Et ve Süt Kurumunun, rantı değil, kamu yararını esas alarak yeniden gözden geçirilmesi gereklidir. Her gün, millî ve yerli edebiyatı yapan AKP iktidarımızın süt ve gıdada halkımızı dışa bağımlı hâle getirdiği görülmelidir diyoruz.

Herkesi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Dindar.

Evet, son konuşmacı olarak Sayın Özsoy.

Buyurun Sayın Özsoy.

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Ben, öncelikle, vefat eden Sayın Genel Müdürümüzü rahmetle anıyorum. Tüm Tarım Bakanlığı camiasına ve ailesine başsağlığı diliyorum.

Tabii, Tarım Bakanlığımız ülkemizde son yirmi yılda çok ciddi çalışmalar yaptı. Hem Et ve Süt Kurumuyla ilgili hem bitkisel üretimle ilgili. Ben şunu biliyorum: Toprak Koruma Kanunu, meraların korunmasıyla ilgili çıkarılan kanunlar, son yıllarda çiftçilerimizin sahada daha iyi üretim yapmasını hem artırdı, bundan sonra da inşallah artırmaya devam edecek.

Et ve Süt Kurumu, Et ve Balık Kurumu olduğu zamanlarda küçülmeye gitti, birçok ilde kombinalar kapatıldı; Kayseri gibi bir ilde dahi kombinalar kapatıldı. Şimdi, Yozgat'ta, Kayseri'ye en yakın Et ve Süt Kurumunun kombinası var ama Et ve Süt Kurumu, Kayseri'deki üreticilerin de ürünlerini Kayseri'de anlaştığı özel kombinalar vasıtasıyla alabiliyor. Bu, tüm Türkiye'de de aynı diye düşünüyorum. Yani 81 vilayete 81 tane kombina açmaktansa özel kombinalar ile Et ve Süt Kurumunun yaptığı bu sözleşmelerin çiftçilerimizin en yakın yerdeki kombinada hayvanlarını kestirerek Et ve Süt Kurumundan paralarının alınmasını sağlıyor. Yani Et ve Süt Kurumu zarar eden bir kurumken, gördüğümüz, son iki yılda kâr etmeye başlamış. İnşallah, bundan sonraki süreçte de çiftçilerimize Et ve Süt Kurumunun da desteği devam eder.

Süt tozuyla ilgili ben belki biraz daha fazla çalışma yapılması gerektiğini düşünüyorum. Tabii, süt üreticilerinin sütlerini sattıkları büyük firmalar, süt üreticilerimizi ciddi sıkıntılara sokuyorlar hem ödeme aşamasında hem yem alma zorunluluğu kıldıkları aşamalarda. Bunlar da kurumumuzun bilgisi dâhilindedir.

Ben, Et ve Süt Kurumu yöneticilerini tebrik ediyorum. Bundan sonraki yıllarda da bitkisel üretimde Tarım Bakanlığımızın yaptığı son planlamayla ilgili süreci, inşallah, Et ve Süt Kurumuyla ilgili de ülkemizde et ve süt üretimiyle ilgili de planlamalar yapılacaktır diye düşünüyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Özsoy.

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) - Sayın Başkan...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, son konuşmacı demiştik ama...

Sayın Karaman, kısa...

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) - Kısa...

Sayın Başkan, kıymetli KİT Komisyonu üyeleri, Et ve Süt Kurumunun değerli yöneticileri, Sayıştayın değerli denetçileri; hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Ben, gerçekten Mustafa Kayhan Bey'e, başsağlığı dilemek için söz almış bulunuyorum; çok değerli çalışmaları var. Başkanım, sadece Erzincan'da et kombinasi var. Hakikaten çok iyi çalışıyordu, inşallah, sizinle de çalışmaya devam edelim; kendisine rahmet diliyorum. Bir de bu Erzincan'daki tavuk kombinasına biraz daha destek verirseniz çok seviniriz. Biraz önce Vekilim dedi ya hani bu sosyal bir kurum. Gerçekten, Anadolu'da sadece Erzincan'a değil, o bölgedeki tavuk yetiştiricilerine büyük destek veriyor. Onun için buranın desteklenmesini istiyoruz. Gerçekten göz bebeğimiz ve oralarda çok fabrika yoktur, onun için de teşekkür ediyor, saygılar sunuyoruz.

Sağ ol Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Karaman.

Evet, tabii, ben de bir tarım kenti Aydın'ın bir milletvekili olarak -hem hayvancılık var hem bitkisel üretim var, her anlamda çok önemli, kıymetli ürünlerimiz var- ilimizin bir milletvekili olarak kısa, öz bir şey söylemek istiyorum: Süt demek ana demek, ana demek yavru demek, yavru demek et demek.

Evet, Sayın Genel Müdürüm, böylece geneli üzerinde görüşmeleri tamamladık. Şimdi sözü size vereceğim. Sözü vermeden önce bazı hatırlatmalarda bulunmak istiyorum. Sorulan sorulara, değerlendirmelere yanıt vermek adına sözü size veriyorum ve on beş gün içerisinde de yazılı olarak hazırladığınız cevapları da bize göndereceksiniz Sayın Genel Müdürüm.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Hayvancılık ve etle ilgili şeyi bir cümlede özetlediniz yani.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Estağfurullah, birçok özlü sözler söylendi burada.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) - Evet, evet, Başkanım, teşekkür ederiz, kısa, net; patenti size ait olmak üzere kullanıyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Yok, patent falan değil, bu bilindik bir şey, ben bunu burada tekrarladım.

Buyurun Sayın Genel Müdürüm.

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜR VEKİLİ MELİK DALOĞLU - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Kurumumuza yönelmiş olduğunuz soruların her biri bizim için çok kıymetli, değerli. Sayın Bakanımın sorusuna bir cevap olarak "Acaba, Yozgat'ta var mı?" diye sorduğunuzda Et ve Süt Kurumunun vücut bulduğu tek il Yozgat; süt kombinasyonunun ve et kombinasyonunun olduğu tek il Yozgat. Diğer şeylerle ilgili dediğim gibi, 14 tane kombinamız olmasına rağmen biz 81 vilayetin hepsinde hizmet veriyoruz. Orada kombinamız belki fiziki olarak yok ama hizmet olarak hepsinde var.

Diğer soruyla ilgili de şunu söylemek istiyorum: Bizim politikalarımız, üretici maliyetlerini baz alarak, gözeterek tüketicileri koruma amaçlı ilerlemektedir. Onun dışındaki genel olarak alımlarla ilgili de bizim şeffaf, açıklanabilir ve yurt dışı alımlarında özellikle de üreticiden veya üretici birliklerinden direkt, aracı kullanmadan alıyoruz.

Genel olarak da diğer sorularınızın rakamlarına da istediğiniz soruların hepsine en kısa zamanda yazılı olarak cevap vereceğiz.

Siz değerli Komisyon üyelerine, Başkanımıza ve katılımcıların hepsine teşekkür ediyorum. Bu soruların hepsini yazılı olarak en kısa sürede cevaplayacağız.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, en kısa sürede, detaylı bir şekilde, on beş gün içerisinde yanıtlayıp bize gönderirseniz memnun oluruz Sayın Genel Müdürüm.

Teşekkür ediyorum.

Şimdi, Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğünün 2021 ve 2022 hesap dönemlerine ilişkin sonuç bölümlerini ayrı ayrı okutup ibraya sunacağım.

Önce 2021 yılı sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğünün 2021 yılı bilançosu ve 520 milyon 990 bin 486 lira 65 kuruş dönem zararıyla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Şimdi 2022 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğünün 2022 yılı bilançosu ve 706 milyon 449 bin 664 lira 52 kuruş dönem zararıyla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğünün 2021 ve 2022 yıllarına ait Komisyon toplantısı tamamlanmıştır. Tüm katılımcılara ben teşekkür ederim.

Bu arada Sayın Bakan Yardımcımız toplantımıza da iştirak etmişti. Söylemek istediğiniz bir husus varsa Sayın Bakan Yardımcım, sözü size verebilirim.

Buyurun.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AHMET BAĞCI - Sayın Başkanım, değerli vekillerimiz; sizleri saygıyla selamlıyorum.

Sizlerin bize ilettiği sorular bizim için kıymetli; onları en yakın zamanda, on beş gün içerisinde sizlerle tabii paylaşacağız.

Kısa olarak değerlendirecek olursak, son yirmi yıla baktığımızda hakikaten tarımsal hasılda ciddi bir artışımız var ve bu sene Sayın Bakanımızın talimatıyla başlattığımız hem bitkisel hem hayvancılık ve hem de su alanında üretim planlamamız da uygulamaya geçmiştir. Bu kapsamda hem desteklerimiz hem kredi sistemi hem de teşvik sistemi ve yatırım sistemi ona göre de revize edilmiştir. İnşallah, bunların sonuçlarının da iki sene sonra, ilk planlama sonucunda güzel olacağını düşünüyorum.

Sizleri saygıyla selamlıyor, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, ben de teşekkür ediyorum; çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum, başarılar diliyorum.

Evet, bir sonraki kuruma geçiyoruz, toplantımıza devam ediyoruz.

3.- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün (TİGEM) 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Değerli Komisyon üyeleri, toplantımıza Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2021 ve 2022 yıllarının bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleriyle devam ediyoruz.

Sayın Genel Müdürümüzden başlamak üzere toplantımıza katılan kurum ve Sayıştay temsilcilerimizin kendilerini Komisyonumuza tanıtmalarını rica ediyorum.

(Katılımcılar kendilerini tanıttılar)

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ederim.

Sayın Genel Müdürüm, sunum için sözü size veriyorum.

Buyurun.

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - Teşekkür ediyorum efendim.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, Sayın Bakan Yardımcım, Sayıştay Grup Başkanı ve uzman denetçileri, Strateji ve Bütçe Başkanlığımızın, Hazine ve Maliye Bakanlığımızın ve Bakanlığımızın kıymetli temsilcileri; Genel Müdürlüğümüzün 2021-2022 yılları hesap ve işlemlerine ait Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyon toplantısına hoş geldiniz diyor, şahsım ve kuruluşum adına saygılar sunuyorum.

Geçmişi Osmanlı Devleti'ne dayanan, cumhuriyetimizin ilk yıllarından itibaren önemli görevler üstlenen kuruluşumuz tarımsal üretimin temel girdilerinden olan sertifikalı tohumluk ve yüksek vasıflı damızlık hayvan materyalleri üreterek çiftçilerimizin kullanımına sunmaktadır. Hâlihazırda ülkemizin farklı bölgelerinde bulunan 17 işletmemizde 3,3 milyon dekar arazi ve 8 bin personelimizle hizmet vermekteyiz. Genel Müdürlüğümüz sahip olduğu gen kaynakları, deneyimi ve teknolojiyle ülkemiz için sertifikalı tohum üretiminde önemli bir kuruluştur. Tamamı sertifikalı tohumluk amacıyla yetiştirilen başta buğday olmak üzere arpa, tritikale, yulaftan oluşan hububat üretimimiz 2021 yılında 289 kilogram dekara verimle 283 bin ton, 2022 yılında dekara verimimiz yüzde 28 artışla 371 kilogram ve üretimimiz yüzde 8 artışla 307 bin ton, 2023 yılında ise tarihi bir rekorla 392 bin ton ve dekara 301 kilogram verimle neticelenmiştir. Geçen yıl tüm kuraklık verilerine rağmen toplamda yine 297 bin ton üretimle 300 kilo sınırında kalmayı başardık. Üretimi yapılan sertifikalı hububat tohumlarından 2021 yılında 120 bin ton, 2022 yılında 125 bin ton, 2023 yılında 115 bin ton, 2024 yılında da 140 bin ton ülkemiz çiftçileri ile buluşturulmuştur. 2025 yılında ise hedefimiz 230 bin ton tohum üretmektir.

Irak ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne 2022 ve 2023 yıllarında yaklaşık 4 bin ton, 2024 yılında ise 11 bin ton, 2025 yılında da 20 bin ton ihracat yapmayı hedeflemekteyiz.

Ülkemiz sertifikalı hububat tohumu pazarında yüzde 20 pay sahibi olan kuruluşumuz bitkisel üretimin bütün alanlarında gelişmesi için tüm kaynakları kullanmaktadır. Bu kapsamda özel sektör tohumculuk firmalarıyla birlikte ortalama 100 bin dekar tarım arazisinde patates, hibrit mısır, hibrit ayçiçeği, pamuk, şeker pancarı, sebze ve yem bitkileri gibi sertifikalı tohumların üretimine de destek olmaktadır. 2025 yılından itibaren aldığımız karar gereği bu kiralama modelini de ortak üretim modeline evirmiş bulunmaktayız. Bu kapsamda, özel sektör tohumculuk firmaları ile TİGEM arasında özellikle TİGEM'in kendi üretmediği cinslerde tohum üretimi ve TİGEM'in sahip olduğu arazi varlığı, hem de sektördeki büyük bilgi birikimi ve teknolojik imkânlarından tohumculuk sektörünün yararlanması sağlanacaktır. Kuruluşumuz tarafından 2019 yılında Amasya Gökhöyük Tarım İşletmesinde yöre çiftçileriyle sözleşmeli üretim yapılmak suretiyle Narlısaray çeşidinin tohumu üretilmiştir ve 2021 yılında ülkemizde ilk tescilli kenevir çeşidi olan Vezir-55 kenevir çeşidinin üretim ve satış hakları devralınmış olup ülkemizde ilk kez sertifikalı kenevir tohumu üretimine başlanmıştır.

OTURUM BAŞKANI MEVLÜT KARAKAYA - Sayın Genel Müdürüm, not olarak Komisyon üyelerimize dağıtıldı konuşma. Biraz daha hızlandırabiliriz, özetleyebiliriz.

Buyurun

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - Yine, 2021 yılında 2 bin ton olan üretimimiz 2024 yılında 15 tona çıkarılmıştır. Aynı şekilde, 2017 yılında Sayın Cumhurbaşkanımızın eşleri Emine Erdoğan Hanımefendi'nin desteğiyle ata tohumu konusunda bir çalışma yaptık; İzmir, Samsun ve Şanlıurfa'da buluşmalar gerçekleştirdik.

MAHİR POLAT (İzmir) - Kaç senesi?

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - 2017 efendim.

Bu proje neticesinde Tarım ve Orman Bakanlığına elindeki tohumların ata tohumu olduğu beyanıyla müracaat eden çiftçilerimiz geldiler ve 2021 yılında toplamda 1.138 adet bitki toplanmış oldu. Bunlardan da Bakanlığımız tarafından 37 tanesi tescil edildi ve 1 Şubat 2021 tarihinde de Millî Çeşit Listesi'nde yayınlandı. Yine, 2024 yılında sertifika işlemleri tamamlanan bu çeşitlerden 11 tanesini satışa sunduk 120 bin paket olmak üzere Tarım Kooperatiflerinin yani Tarım Kredi Kooperatifleri marketlerinin 300 şubesinde satışı yapılmakta.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Genel Müdürlüğümüzün diğer önemli görevlerinden bir tanesi de damızlık hayvan üretimidir. Sığırcılık ihtisas alanı olarak belirlediğimiz 14 işletmede 6 ırk damızlık sığır yetiştiriciliği faaliyetlerimizi sürdürmekteyiz. Damızlık sığır faaliyetlerimiz 2012 yılında 21 bin baş iken 2022'de 28 bin baş, 2024 yılında da 41 bin başa yükselmiştir. 2025 yılında ise damızlık varlığımızın 70 bin baş olmasını hedefliyoruz.

Ülkemiz yetiştiriciliğinde her yıl 2.750 adet damızlık sığır verirken bu rakam 2023'te 10 bin baş, 2025'te de 9 bin baş olarak hedeflerimizde yer almaktadır.

Yine, Malatya Sultansuyu İşletmemizde 2011 tarihinde kurmuş olduğumuz sperma üretim merkeziyle de şu an için 1 milyon dozu aşmış durumdayız. Bu 2011 yılından itibaren 220 bin dozken şu anda 1 milyon dozu aşmış durumdayız ve böylece ülkemizin sperma ihtiyacının yüzde 40'ını tek başımıza karşılamaktayız.

Sayın Başkanım, sayın milletvekilleri; Bakanımız Sayın İbrahim Yumaklı'nın açıkladığı 2024-2028 yıllarında uygulanacak Hayvancılık Yol Haritası kapsamında Et ve Süt Kurumuyla birlikte iş birliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında işletmelerimizde etçi ırk damızlık büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmak üzere 2024 yılında ilk defa Iğdır'daki, Iğdır Aralık'ta bulunan Kazım Karabekir İşletmemize 10 bin baş hayvan getirilmiş ve toplam kapasitesi 12 bin başa yükseltilmiştir. 2025 yılında da 20 bin başla Ceylanpınar ve 2025 sonunda hedefimizi 50 bin baş olarak tutmuş durumdayız.

Yine, TİGEM-ESK iş birliğiyle bir başka projemiz de besilik erkek sığır temini ve büyükbaş hayvan kesimi projesidir. TİGEM işletmelerinde ilk etapta 10 bin başa yakın hayvan erkek besi sığır yetiştiriciliğine başlanmıştır. Ceylanpınar, Çukurova, Karacabey ve Konuklar İşletmemizde hâlen bu besi işlemleri devam etmektedir. Ayrıca, Sayın Cumhurbaşkanımızın açıkladığı Kırsalda Bereket Hayvancılığa Destek Projesi'yle ülke hayvancılığının geliştirilmesi, kırmızı et üretiminde arz güvenliğinin sağlanması, boş besi kapasitesinin değerlendirilmesi, kırmızı ette oluşan talep dengesinin gözetilmesi, piyasa fiyat istikrarının sağlanması ve aile işletmelerinin sürdürülebilir hayvancılığının tesis edilmesi, üreticinin korunması hedeflenmektedir. Bu kapsamda kuruluşumuz tarafından yetiştiricilerimize etçi ırk gebe düve talepleri Mayıs ayı sonundan itibaren dağıtımına başlanacaktır.

Hayvancılığımızın bir diğer kolu da damızlık koyun küçükbaş yetiştiriciliğidir. 2012 yılında 114 bin olan damızlık koyunumuz 2024 yılı sonu itibarıyla 297 bin başa yükselmiş ve 2025 yılında 33 bin baş damızlık koyunun çiftçilerle buluşması hedeflenmektedir.

Damızlık koyun yetiştiriciliği faaliyetlerimiz 4'ü yerli saf ırk ve 7'si de kuruluşumuz ile üniversiteler arasında iş birliğinin neticesinde oluşturulan toplamda 11 millî ırkla hâlihazırda devam etmektedir. Aynı şekilde, damızlık keçi taleplerini de karşılayabilmek amacıyla 2015 yılından itibaren Ceylanpınar İşletmemizde damızlık keçi yetiştiriciliği yapılmakta, an itibarıyla da 5.500 başla süreç devam etmektedir.

Ülkemizin gen kaynaklarının korunması adına işletmelerimizde 1.100 adet Ankara tiftik keçisi, 2 işletmemizde 250 baş Kangal ve akbaş köpekleri ve 2 işletmemizde de 707 baş olmak üzere Asya ceylanı genetik koruma veya yetiştiriciliğini devam ettirmekteyiz.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; ülkemiz atçılığının gelişmesi ve gen kaynaklarının muhafazası için 3 işletmemizde toplamda 1.633 baş at varlığıyla safkan Arap atı yetiştiriciliği yapmaktayız. Kuruluşumuz yıllardan beri yaptığı bu çalışmalarla ülkemiz yarış sahalarında koşan ve şampiyonluk kazanan safkan Arap atlarının büyük çoğunluğunu yetiştirmiştir. Şu an yarışlarda koşan atların yüzde 22'si ve kazanılan ödüllerin yüzde 31'i TİGEM'e aittir ve bu noktada da dünyada haklı bir üne sahip olmuştur.

Genel Müdürlüğümüz tarafından 2003-2015 dönemi içerisinde kuruluşumuzun toplam 37 işletmesinden 20 adet işletmesi özel sektöre kiralanmış ve 2024 yılı sonu itibarıyla toplamda 1,94 milyar lira yatırım yapılmıştır ve böylece bu işletmelerde şu anda özel sektör tarafından 5.300 personel istihdam edilmektedir. Faaliyetlerimizdeki verimliliği ve kaliteyi artırmak amacıyla 2009 ve 2024 döneminde önemli projeler hayata geçirilmiştir. Bunlardan birkaç tanesini müsaadenizle saymak istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Biraz daha hızlı bir şekilde Sayın Genel Müdürüm.

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - Tamam Başkanım.

2009 ve 2024 yılları arasında 210 bin dekar olan sulanabilir arazi miktarımız 1 milyon 41 bin dekara çıkarılmış yani 5 kat artmıştır. Yine, 2019 yılında başlayan projemizle toplamda 62 adet küçükbaş koyun için yeni ağıl, yeni tesis yapılmıştır. Yine, yeni, modern traktörler alınarak toplam traktör sayımız 1.085 adede yükseltilmiştir.

Ceylanpınar'da geçen yıl faaliyete başlayan saatte 25 ton kapasiteli tohum tesisimizle birlikte TİGEM'in saatlik tohum üretim kapasitesi 340 tona ulaşmıştır. Yine, Ceylanpınar'da 2014 yılında başlatılan bir projeyle TÜBİTAK'la birlikte millî güneş enerjisi sistemi tamamen yerli ve millî üretilmiş, 6 megavat gücünde üretim yapmakta ve 2021 yılında hizmete alınmıştır.

TİGEM işletmelerinde istihdam edilmek üzere 2021 ile 2025 yılları arasında 283 teknik personel, 192 idari personel, 379 geçici ve 99 daimî işçi istihdamı yapılmıştır. Yine, 2025 yılı, bu yıl itibarıyla da 306 geçici işçinin ve 69 teknik elemanın alımı planlanmaktadır.

Üretim, verim ve kalitenin artırılması amacıyla 2021 yılı sonundan itibaren tüm Türkiye'deki işletmelerimizde iyi tarım uygulamalarına ve bahçe ziraati yapılan işletmelerimizde de Global G.A.P uygulamalarına başlanmıştır.

Genel Müdürlüğümüz, kuraklık riskinin azaltılması ve verimin sürdürülmesi amacıyla 2021 yılından itibaren yaptığı çalışmalarla hasılasını her geçen gün artırmıştır. Şöyle ki: 2021 yılında 1,8 milyar lira olan toplam hasılamız 2024 yılında 8,6 milyar liraya yükselmiştir ve bunların neticesinde 2021 yılında 132 milyon lira olan kârımız 2022 yılında 799 milyon liraya, 2023 yılında 1,6 milyar liraya, 2024 yılında ise 1,2 milyar liraya yükselmiştir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; özellikle son dönemde tarımın stratejik önemi giderek artmaktadır. Kuruluşumuz tüm çalışmalarını mesai mefhumu gözetmeksizin göstermiş olduğu sorumluluk ve taşıdığı teknik beceriyle birlikte yürüten teknik elemanlarımızla ve çalışanlarımızla birlikte sertifikalı tohumluk ve damızlık üretimine devam etmektedir.

Türkiye ile Sudan arasında ikili tarımsal iş birliği anlaşmasına ilişkin Türk-Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketi 2018 tarihinde kurulmuştur ve bu şirketin yüzde 80 hissesi Türkiye'ye, Türk Tarım Bakanlığına, yüzde 20 hissesi de Sudan tarafına aittir. Ancak Sudan'da 11 Nisan 2019 tarihinde yaşanan hükümet değişikliği, peşinden gelen pandemi ve 2023 yılı Nisan ayında başlayan iç karışıklık nedeniyle Türkiye özel sektör firmalarının yatırımları için 780 bin 500 hektar arazi ile pilot çiftlik için kurulacak olan 12.500 hektar olmak üzere toplamda 793 bin hektar arazinin şirkete devri sağlanamamıştır. Şirketin üretim faaliyetlerine başlamaması nedeniyle 1 Aralık 2023 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 30 Kasım 2023 tarih ve 7899 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'yla şirket tasfiye edilmiştir.

Ortaklık payından kaynaklı tüm hak ve yükümlülükler TİGEM'e devredilmiştir. Şirkete 14 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla Cumhurbaşkanlığı kararıyla ihdas edilen kadrolar iptal edilmiştir ve aynı şekilde 19 Aralık 2024 tarih ve 1146 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde Türk Ticaret Kanunu'na uygun olarak terkin edildiği tescil edilerek ilan edilmiştir.

Sayın Bakan, Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; sözlerime son verirken KİT Komisyonu Başkan ve üyelerine, Sayıştay Grup Başkanı ve Uzman Denetçilerine, Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Hazine ve Maliye Bakanlığı temsilcilerine, Bakanlığımız mensuplarına teşekkürlerimi arz eder, toplantımızın ülkemize ve milletimize hayırlar getirmesi dileğiyle saygılarımı sunarım.

Sağ olun efendim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Genel Müdürüm.

Şimdi önerilerin görüşmelerine başlıyoruz.

Kurumun 2021 Yılı Alt Komisyon Raporu'nda 2, 2022 Yılı Alt Komisyon Raporu'nda 2 öneri bulunmaktadır.

2021 yılının 1 no.lu önerisi ile 2022 yılının 1 no.lu önerisi aynı mahiyette olduğundan birlikte işleme alacağız. Daha güncel olan 2022 yılının 1 no.lu önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 1:

Ceylânpınar Tarım İşletmesi arazileri üzerindeki işgallerinin önlenmesi amacıyla 5608 sayılı Kanun'la eklenen 6486 sayılı Kanun'la değiştirilen 5543 sayılı İskân Kanunu'nun geçici 4'üncü maddesinin (4)'üncü fıkrası hükmünün uygulanması ve işgal altındaki arazilerin boşaltılarak Ceylânpınar Tarım İşletmesine teslim edilmesi amacıyla gerçekleştirilmekte olan faaliyetlerin sürdürülmesi önerilir.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, yanıt için buyurun.

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - 5543 sayılı İskân Kanunu'nun geçici 4'üncü maddesinin (2)'nci ve (4)'üncü fıkralarında...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Genel Müdürüm, özet hâlinde de söyleyebilirsiniz buradaki yani söylemek istediğiniz bir husus varsa. Yazılı var zaten, özetini...

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - Peki, özetlemeye çalışayım Sayın Başkanım.

Mülkiyeti TİGEM'e ait olan arazilerin bu, 2017 yılında 140.299 dekar kısmı bedelsiz olarak yapılan görüşmeler neticesinde hazineye aktarılmış ve buradaki göçerlerin bir an önce burada arazi sahibi ve iskânları sağlanarak TİGEM arazilerinin boşaltılması ve TİGEM'e teslim edilmesi karara bağlanmıştır. Ancak bu işlemler yapıldıktan hemen sonra maalesef, bu göçerlerin Şanlıurfa Valiliği tarafından tahliyesi sağlanamamıştır. Şanlıurfa Valiliğiyle defaatle yapılan yazışmalar neticesinde kanunun geçici 4'üncü maddesi gereği tapuların teslim edilmesi ve yerin boşaltılması ve bir an önce TİGEM'e teslim edilmesi istenmiş fakat bunlar karşılıksız kalmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Çevre Bakanlığıyla birlikte yapılan toplantılar, Bakanlarımızın da huzurunda yapılan toplantılar neticesinde kararlar alınmış ve 10 Ağustos 2020 tarihinde Bakanlar Kurulunda Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a bir sunum yapılmış ve bu sunum neticesinde de bir an önce buradaki göçerlere gerekli tedbirlerin, teşviklerin yapılarak bunlardan bu bölgenin arındırılması noktasında talimatlar verilmiştir.

Netice itibarıyla şu anda hâlihazırda tabii, bunu da söylemem gerekir, İçişleri Bakanlığı da bu bölgede güvenliği sağlamak ve yeni yerleşimleri önlemek amacıyla 2 adet birlik görevlendirmiş, 6 tane de kontrol noktası oluşturmuştur.

Kısacası, bizim şu anda göçerlerin yeni yerleşimiyle ilgili bir problemimiz yoktur fakat eski yerleşim yerlerini yıkmak ve bunları yeni kendilerine tapulu olarak verilen yerlere aktarmak üzere çalışmalarımız devam etmektedir.

En son 1 Ekim 2024 tarihinde yazdığımız yazıyla -tabii, bu sorumluluk Kaymakamlık ve Valiliğe ait- buranın tahliyesini istedik ve kış şartları düşünülerek bunun baharda yapılmasının daha uygun olacağı gibi bir görüşe vardık. Bir kısım yıkımlar yapıldı, yeni yıkımlarla ilgili çalışmalarımız devam ediyor ve bunun akabinde de oradaki insanların yeni yerleşim yeri kurmaları, hayvanlarının bizim üretim alanlarına girişimizi de engellemek üzere 30 kilometre tel örgü, 31 kilometre de taş duvarla ihata yaptık ve böylece şu anda aynı şekilde ve dikkatle bulguya uygun olarak çalışmalarımıza devam ediyoruz Başkanım, arz ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum.

Öneriyle ilgili söz almak isteyen üyemiz var.

Buyurun Sayın Polat.

MAHİR POLAT (İzmir) - Evet, Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Komisyona hoş geldiniz.

Tabii, bu sorun bugünün sorunu değil, otuz kırk yıldır devam eden sorun. 2021-2022, hatta 2023 Sayıştay Raporlarına da yansıyan bir sorun. 1980 yılından bu yana 25 farklı yerde bu arazinin içinde göçerler var. Bunlar yasa dışı bir şekilde, bir gün buranın kendilerine tapulanacağını ve bağışlanacağını bekleyerek yol, elektrik, su gibi şeyleri de yasal olmayan şekilde getiriyorlar.

Bu göçer ailelerin işletme otlaklarını kullanmaları nedeniyle işletmede ilave yemleme maliyetleri oluşuyor. Hastalık taşıyan hayvanlar sebebiyle oradaki damızlık hayvanların zarar görme ihtimalleri var. Yine, orada sertifikalı tohum yetiştiriciliğiyle ilgili de maalesef risk oluşturuyorlar. Bu nedenden dolayı işletmenizin her yıl belli bir külfete, zarara uğradığını biliyoruz. Hatta bu, 2019 Sayıştay Raporlarında analiz yapılmış fakat sonralarında Sayıştay bunları ne kadar bir ilave yük işletmeye zarar getirdiğini tespit etmemiş ya da etmek istememiş. 2019 verisine göre 64 milyon lira civarı bir zararı olmuş 2019'da. Nedense Sayıştayımıza 2019'dan sonra bu zararı hesaplamak herhâlde ağır geldi ya da zor geldi. Bu sorun devam ediyor. Bununla ilgili birkaç sorum var benim.

Bugün itibarıyla kurumun bu durumdan zarar ne kadardır?

Ceylânpınar Tarım İşletmesi arazisi ne kadar, göçer aileler bu arazilerin ne kadarını işgal etmiş durumdadır?

Burada yaşayan kişi sayısı kaçtır? Kaç aileden bahsediyoruz? Bu aileler, bu araziden neden çıkartılamamaktadır?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Polat.

Buyurun Sayın Keskinkılıç.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Ceylânpınar konusu gerçekten uzun yıllardır TİGEM'i meşgul eden bir konu. Şimdi, Ceylânpınar arazisi 1 milyon 600 bin dönüm -yanlış hatırlıyorsam- ve bu arazi dünyadaki en büyük tek parça çiftlik. Yani, dünyada bunun gibi tek parça olan bir çiftlik arazisi yok, Osmanlı'dan kalma bize bir miras burası. Fakat burada, göçer işgalleriyle ilgili maalesef, net bir tavır, duruş oluşturamadık. Bazen de siyasi mülahazalar da buraya engel oldu. Şimdi, orada bildiğim kadarıyla, kurum kendi imkânlarıyla büyük çaba gösterdi, 50 kilometreye yakın bir taş duvar yapıldı hatırladığım kadarıyla, bildiğim kadarıyla. Öyle mi Sayın Genel Müdürüm?

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - 31 kilometre.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Yani bir set çekildi. Fakat sıkıntı şu arkadaşlar: Şimdi, bu arazinin içine o kadar çok yerleşme meydana gelmiş ki arazinin büyüklüğünü şöyle tarif edeyim size: Yani bir ucundan bir ucuna 70 kilometre, bir ucundan öbür tarafa da 50 kilometre gidiyorsunuz, içinde onlarca köy hâline gelmiş, binalar yapılmış artık ve bu yapılan işler arazinin bütüncül kullanımına da engel oluyor ve orada kışlak olarak kullanıldığı için o bölge özellikle koyun sürüleri, "göçerler" dediğimiz yanlış anlaşılmasın, "göçer" dediğimiz şu: Koyunculuk yapan vatandaşlarımız. Yani onlar da Erzurum'dan, Van'dan, o bölgeden çıkıyorlar...

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Uzun zamandır göçmüyorlar.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Göçmüyorlar ve o bölgeye geliyorlar, kışın da yaylalardan; Faraşın Yaylası'ndan mesela o bölgeye geliyorlar ve burada aslında en büyük sıkıntı şu: Bu konuyu bir şekilde çözmezsek, gerçekten o arazi Türkiye açısından son derece kıymetli, TİGEM arazilerinin de yüzde 50'sini kapsıyor bu arazi yani 1 milyon 600 bin dönüm. Şimdi, dünyadaki gıda güvenliği açısından baktığımızda, o arazinin bütüncül olarak kullanılabilmesi bizim açımızdan son derece önemli. Geçmişte de KİT Komisyonları bu konuda ciddi kararlar aldılar ve İskân Kanunu'nda bile değişiklik yapıldı yani bu işin toparlanması için ve orada daha önce hak sahibi olarak tespit edilen, o yıllarda hak sahibi olan, tespit edilen vatandaşlara da 140 bin dönüm arazi o insanlara tahsis edildi ve ücretsiz olarak verildi, içinde evler yapıldı, vesaire yapıldı ama ne zaman oraya bir müdahale olacak olsa hemen orada birtakım hareketlenmeler oluyor ve insanlar geliyorlar, oraya yerleşmeye başlıyorlar, diyorlar ki: "Devlet tekrar bize arazi verecek." Bu konuyla ilgili, bizim KİT Komisyonu olarak, bütün üyelerimiz olarak, siyasi parti ayrımı etmeden bu konuda bizim TİGEM'e destek vermemiz gerekiyor. Gerçekten bu arazinin bütünlüğü bozulmaya başladı ve orada bizim 150 bin baş civarında koyunumuz var. Yani en büyük koyun varlığımız orada ve oradaki koyunlarımızın -150 bin baş bildiğim kadarıyla koyun var- araziye bütüncül kullanabilirsek bu rakam çok daha yükseğe çıkacak ve orada bizim tohumluk üretimimizin çok ciddi miktarını yapıyoruz, çok ciddi miktarda sulu tarım yapıyoruz orada ve milyonlarca lira para yatırmış vaziyetteyiz ve bu konuda da KİT Komisyonunun ortak bir karar alması kanaatindeyim. Kuruma bu konuda desteklerin verilmesini, Şanlıurfa Valiliğinin de gereğini yapmasını arzu ediyorum çünkü kurumun bunu tek başına yapabileceği imkânı yok. Yani burada İçişleri Bakanlığı da Valilik de gerekli tedbirleri almak zorunda. Yani kurumun kendi imkânlarıyla bu kadar büyük bir araziye de koruma şansı da yok.

Ben bu konuya açıklık getirmek istedim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Keskinkılıç.

Sayın Karakaya, buyurun.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Keskinkılıç aslında güzel özetledi, çerçeveyi güzel belirledi. Uzun yıllardır devam eden bir problem. Bundan yirmi beş yıl önce benim de Genel Müdürlük dönemimde Tarım Bakanlığındaki koordinasyon toplantılarının önemli konularından biriydi yirmi beş yıl önce, bunun evveliyatı da var.

Dolayısıyla, bu konu kurumun da tek başına bir sorunu değil, altından kalkması da mümkün değil. Bu bir devlet projesi hâline geldi zaten. Dolayısıyla, bunu, bu konuda muhalefeti, iktidarı, tüm partiler geçmişteki KİT toplantılarında da hep birlikte hareket edilmesi gerektiğini, buraların boşaltılması gerektiğini, tabii, bunlar çok ciddi maliyet ve kaynaklar da gerektiriyor, onu da ifade etmek lazım. Yani içinde köylüler var, kasabalar var, çok ciddi bir yerleşim alanı hâline gelmiş bir durumdan bahsediyoruz.

Geçmişte KİT Komisyonu, Sayın Başkanım, hem olayı görmek hem de yani TİGEM'i de daha iyi tanımak için o çiftlikler boyutuyla gezi düzenlemişti. Geziden kastım tabii, yerinde görme diye düzeltelim onu, yerinde görme incelemesi. Yine belki bir boşlukta, uygun bir zamanda böyle bir program yapılabilir. Yani neden bahsediliyor, burada yapılacak şey hani tut kolundan at şeklinde gibi buradan bakınca öyle anlaşılıyor. Yani o hem sorunu hem de onun çözümüyle ilgili yapılanları, yapılacakları daha iyi anlama açısından ben faydalı olacağını düşünüyorum. Yeni KİT Komisyonunun içinde böyle bir imkân olabilir diye düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Karakaya.

Sayın Sarıgül, buyurun.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) - Başkanım çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

Özellikle tarımın gelişmesine büyük katkı sağlayacak olan değerli bir kuruluşumuzu konuşuyoruz. Biz, tabii, hatayı nerede yaptık diye ona bakmak lazım. Neden bu noktaya geldik, neden sıkıntılar var? Geçmiş yıllarda bu Kemal Derviş döneminden başlayan, işte serbest piyasa ekonomisi, liberal ekonomi, "Çiftçiye destek vermeyin." diye dışarıdan bir güç buraya, bu noktalara getirdi. İnanın ki köyleri boşalttık, tarımsal üretim azaldı, hem süte hem yumurtaya ulaşamaz olduk. Böyle olunca da büyükşehirlerde yoksulluk ve işsizlik arttı. Oysa büyükşehirin sorunlarını büyükşehirde değil, Anadolu'da çözebiliriz. O insanlar Anadolu'da kalsaydı daha mutlu olurdu, daha da keyifli olurdu. Bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler dedik ve tarım, gerçekten şu anda hepimizin, Parlamentoda sorumluluk taşıyan bütün siyasi partilerin bir araya gelip üzerinde hep birlikte çalışmamız gereken bir konu. Şöyle bir şey söylediler: "Efendim, devletin fabrikası olmaz, devlet çiftçilik yapmaz." Her şeyi özelleştirdik, özelleştirdik. Efendime söyleyeyim "Çiftçiye para vermeyin, tarımı boş verin, dışarıdan ithalat yaparız." diye yıllardan beri böyle gelen bir yapılanma oldu. Şimdi, şöyle bir şey düşünelim: Tütünümüz var, bakıyoruz, sigarayı kim üretiyor? Sigarayı yabancılar ve Amerikalılar üretiyor. Pancarımız var, şeker ithal ediyoruz. Fındığımız var, fındıkta en büyük parayı kim kazanıyor? İtalyanlar

kazanıyor. Su kaynaklarımız var, yabancı şirketlere vermişiz, Fransız Amerikalısı bizim suyumuzu alıyor ve satıyor, bizde de bakıyorsun, bir damacana, bir şişe su fiyatı inanın ki almış başını gitmiş vaziyette. Bize "Pamuk ekmeğin, tütün ekmeğin, pancar ekmeğin, Avrupa Birliği kuralları var, Avrupa Birliği standartları var." gibi yıllardan beri buna benzer çalışma yaptılar. Özellikle fındık, çay, üzüm, buğday, pamuk bizim için petrolden daha da kıymetlidir. Biz bu ürünlerin değerini hep beraber bugüne kadar bilemedik, bugünden sonra iyi bir şekilde de bilmemiz lazım. Bu ürünleri korumak inanın ki Misakımillî sınırlarımızı korumak kadar değerlidir. Bu ürünleri korumayı ben bir millî görev olarak sayıyorum. Bir ülkenin beslenme meselesi inanın ki millî güvenlik meselesi kadar son derece kıymetlidir ve değerlidir. Bir ülkenin beslenme sorununu, gıda sorununu bir ulusal birlik sorunu olarak düşünmemiz lazım ve bizim bu konuyu siyasetüstü değerlendirmemiz lazım. Tarım ve hayvancılık meselesi, inanın ki varlık ve yokluk meselesidir. Bu konunun partisi olmaz, gereken neyse bunu yapmamız gerekiyor. Devletimizin bir Millî Güvenlik Siyaset Belgesi var; bu "kırmızı kitap" diye adlandırılır, ben bunu son derece değerli bulurum. İktidarlar gelir gider ama devletimizin arşivi her zaman inşallah yerindedir. Devletin bekası için yapılması gereken faaliyetler bu belgede yer alır. Bugün şunu ifade etmek istiyorum Sayın Genel Müdürümüzü de dinledikten sonra: Devletimizin önemli bekası tarımdır; tarım, tarım, tarım! Devletimizin bir tarım politikası olması lazım, hükûmetler değişse bile bu tarım politikasının değişmemesi lazım. Almanya'da kalmıştım, o zaman Willy Brandt dönemi idi ve o konudaki tarımı incelemiştim, Sayın Başkanım, bir gün sizinle bu konuda sohbet etmek isterim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Memnuniyetle.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) - Türkiye'nin kurtuluşu tarlada, fabrikada üretimdir; tarlada, fabrikada üretim yapmakla mükellefiz. Bunun adı, hep birlikte planlamamız gereken ekonomik milliyetçilik. Tarımda ekonomik milliyetçilikten yanayım. Tarım başta olmak üzere tüm alanlarda kendi kendine yeten inşallah bir Türkiye'miz olması lazım. Ekonomik milliyetçilik; yerli malı yurdun malı, herkes onu kullanmalı. Ekonomik milliyetçilik, Brezilya'dan, Avusturya'dan, Uruguay'dan besicilik yapmak değil kendi besicilerimizi yoğun bir şekilde desteklemektir. Ekonomik milliyetçilik, Amerikan, Rus çiftçisine değil Türk çiftçisine destek vermek ve kendi çiftçilerimizi inşallah kalkındırmaktır. İmkân dâhilinde ise kendi çiftçimize mutlaka alım garantisi vermemiz lazım; ekilmedik, biçilmedik arazi bırakmamamız lazım. Ekonomik milliyetçilik için bu noktada tarım ürünlerimizi çok uluslu şirketlerin inisiyatifine bırakmamamız lazım. Ekonomik milliyetçilik için yabancı ülkelerin şirketlerinin ne ekip biçeceğimizi kesinlikle karışmaması lazım. Ekonomik milliyetçilik, bu noktada ithal öncelikli politikaları terk etmek, üretim odaklı kendi çiftçimize mutlaka sahip çıkmaktır.

Özellikle şu konuda Sayın Genel Müdürümüz açıklama yaparken son derece mutlu oldum, teşekkür ediyorum, değerliydi, inşallah bunlar yoğun olarak devam eder: Sertifikalı tohum gerçekten bir başarı öyküsü, kutluyorum, tebrik ediyorum, yoğun olmasını arzu ediyorum. Ata tohumuna tekrar dönülmesiyle ilgili yapılan çalışmayı son derece değerli buluyorum. 230 bin ton tohum üretmek, bu noktada diğer ülkelere ihracat yapmak son derece değerli. Biz ne yapıp edip bu tohumları köylümüze mutlaka dağıtmamız lazım, başka bir fon bulmamız lazım ve ata tohumuna mutlaka sahip çıkmamız lazım. Yani buradan "İsrail tohumuna güle güle, hoş geldin ata tohumu." denmesini sunuşunuzdan aldım, çok teşekkür ediyorum.

Evet, Yönetim Kurulunuza da baktım -özellikle Orman Genel Müdürümüzün bulunması- kadronuzun da son derece değerli olduğunu gördüm ve gerçekten, üretim ekim planlamasını, bu noktada özellikle ata tohumuyla ilgili, özellikle besicilikle ilgili yaptığımız çalışmaları çok değerli buluyorum ve özellikle üretimin artırılması konusunda yapılan sunuşa teşekkür ediyorum. Hayırlı ve uğurlu olsun. Allah'ım bizi Uruguay'a, Fransa'ya, Ukrayna'ya bırakmasın; Allah'ım bizi kendi çiftçimizi mutlu edecek olan noktaya inşallah kavuştursun efendim.

Teşekkür ederim.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Bizden başka kimseye bırakmasın.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Sarigül.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Biz milliyetçiliği parçalamıyoruz, milliyetçilik, milliyetçilik diyoruz Sayın Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayıştayın görüşünü alalım.

Buyurun.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Bulgunun izlemeye kalmasının uygun olacağını değerlendiriyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kurumun 2021 yılına ait 2 no.lu genel önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 2:

2021 yılı Sayıştay denetim raporunda yer alan diğer bulgu ve önerilerin de yerine getirilmesi.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, yanıt için buyurun Sayın Genel Müdürüm.

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - Sayın Başkanım, raporda yer alan diğer bulgu ve önerilerin yerine getirilmesinde azami hassasiyet gösterilecektir.

Arz ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer bulgu ve önerilerden görüşülmesi talep ettiğiniz öneri var mı? Yok.

Böylelikle 2021 yılı önerilerinin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi, 2022 yılı önerilerini görüşüyoruz.

Kurumun 2022 yılına ait 1 no.lu önerisini görüşmüştük. Bu nedenle, 2022 yılının 2 no.lu önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 2:

Kamu yararı ilkesi gereği çeşitli kamu kurumlarına fiilî devri yapılan arazilerin tapu kayıtlarının fiilî durumla uyumlu hâle getirilmesi için idari ve hukuki girişimlerde bulunulması önerilir.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Yanıt için buyurun Sayın Genel Müdürüm.

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - Sayın Başkanım, sayın milletvekilleri; Genel Müdürlüğümüzün teşkilatlanması sırasında birtakım gayrimenkuller tüzel kişiliği olmayan hara ve inekhanelerden devrolmuştur ve bu suretle bunların üzerinde bulunan gayrimenkuller dolayısıyla Hazine ve Maliye Bakanlığına ait gayrimenkullerdir. Bizim tüzel kişiliğimizle birlikte birleştiğinde bunların tapularının bize verilmesi yani TİGEM üzerine kaydolması noktasında girişimler yapılmıştır -tabii, burada tarihler şeyler var, onları geçiyorum Sayın Başkanım- ve bununla ilgili de yasama tarafından bir kanun çıkarılmıştır. Buna rağmen bu tapu tescilleri sonradan yapıldıysa da üzerine bir şerh koyulmuştur ki şu şekilde söyleyebilirim: Hazine ve Maliye Bakanlığından izin almaksızın üçüncü kişilere satışı, devri veya mülkiyetin gayri ayni hak tesisi mümkün değildir. Bizim arazilerimizde kamu yararı -tabii, bizim kamu yararı haricinde herhangi bir satış ve özelleştirmek gibi bir şansımız yoktur- gözetilerek zaman zaman sağlık tesisi, hastane, okul, kara yolları, demir yolları, enerji tesisi gibi birtakım kamulaştırmalara ihtiyaç duyulmakta ve biz de bu kamulaştırmalara Yönetim Kurulumuzca izin verilmesine rağmen tapu devri yapamamaktayız. Bununla ilgili gerekli davalar açılmış, neticelerde her türlü davanın sonucu lehimize sonuçlanmıştır ve şu anda Millî Emlak Genel Müdürlüğüyle bu şerhin kaldırılması konusunda görüşmelerimiz devam etmektedir.

Arz ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ederim Sayın Genel Müdürüm.

Sayın Akalın, buyurun.

MEHMET AKALIN (Edirne) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Çok değerli hazırun, ben ilk olarak Bulgu-2 üzerinde, daha sonra da geneli üzerinde değerlendirme yapmak istiyorum.

Evet, TİGEM'e bağlı Gözlü Tarım İşletmesi tarafından 2021'de gerçekleştirilen reforme küçükbaş hayvan satış süreci, ihale yöntemi ve yönetimi, kaynak kullanımı ve karar alma mekanizmaları açısından ciddi sorunlar barındırmaktadır. Denetime yansıyan bulgular kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmadığını ve kararların somut gerekçelere dayanmadığını göstermektedir. En dikkat çekici problem, muhammen bedelin üzerinde teklifler gelmesine rağmen ihalelerin iptal edilmesidir. İlk olarak 23 bin lira olarak belirlenen muhammen bedel 25 bin liraya çıkarılmış ancak 2'nci ihalede ortalama 25.585 liralık tekliflere rağmen yetersiz rekabet gibi soyut gerekçelerle ihale iptal edilmiştir. Oysa ilk 2 ihaleye çok sayıda firma katılmış, geniş kesimlere ilanlar ulaşmış ve gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır; bu da rekabetin oluşmadığı yönündeki savunmayı geçersiz kılmaktadır. İptaller nedeniyle ortaya çıkan ekonomik kayıp ise oldukça büyüktür. Hayvanların elde tutulduğu süre boyunca günlük ortalama 2,95 lira bakım maliyeti ile yaklaşık 3,7 milyon lira ilave gider oluşmuş, bu süreçte yaşanan ölümlerle birlikte 100 bin liralık ek zarar meydana gelmiştir. Ayrıca, Et ve Süt Kurumuna gönderilen hayvanlardan elde edilen kesim geliri ihalelerde teklif edilen fiyatlara göre hayvan başına ortalama 6,4 lira daha düşük kalmış ve toplamda yaklaşık 3,2 milyon lira gelir kaybı yaşanmıştır. Tüm bu veriler, TİGEM'in satış ve ihale süreçlerinde plansız, şeffaflıktan uzak ve hesap verebilirlikten uzak bir yönetim sergilediğini göstermektedir. Bu bağlamda, TİGEM yönetimine şu soruları yöneltmek istiyorum: Muhammen bedelin üzerinde teklif verilmişken ihaleler neden iptal edilmiştir? Bu kararların somut gerekçeleri nelerdir? İhale yerine kesim yoluna gidilerek oluşan yaklaşık 3,2 milyon liralık zarar karşısında sorumlular hakkında herhangi bir idari işlem yapılmış mıdır?

Geneli konusuna daha devam edeyim mi Sayın Başkanım?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Geneli üzerine geçeceğiz birazdan, o zaman...

MEHMET AKALIN (Edirne) - Peki, teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Akalın.

Sayıştayın önerisiyle ilgili görüşünü alalım.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Bulgunun izlemeye kalmasının uygun olacağını değerlendiriyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylelikle, önerilerin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi, geneli üzerindeki görüşmelere geçiyoruz.

Geneli üzerinde söz almak isteyen üyelerimize ben söz vereceğim.

Sayın Tahtasız, buyurun.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlar, Kıymetli Sayıştay denetçileri, Sayın Genel Müdür; hara ve inekhaneler ile devlet üretme çiftliklerine ait varlıkların 1984 yılında bir çatı altında toplanmasıyla kurulan Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünü ülkemiz açısından çok önemli ve hassas bir kurum olarak görüyoruz. 17 farklı işletmede 3,3 milyon dekar arazide 8 bin personelle ülke tarımına katkıda bulunmaya çalışan TİGEM'in tüm yönetici ve personeline çalışmalarında başarılar ve bereketli bir sezon diliyorum.

AK PARTİ iktidarında çiftçimizin ne yazık ki bir gün yüzü göremedi. Çiftçiye bazı yıllarda kuraklık, bazı yıllarda dolu, bazı yıllarda zirai don vurdu ama en çok da AKP iktidarının yanlış tarım politikası vurdu. Millî gelirin yüzde 1'i kanunen her yıl çiftçimize verilmesi gerekirken maalesef bu iktidar döneminde çiftçimize hak ettiği o millî gelirden yüzde 1 pay verilmedi. Çiftçi üretime küstü, köylerden şehre göç hızlandı, köy yolları köstebek yuvası gibi bozuk, tarımsal sulama yok, okul yok, sağlık ocağı yok, internet yok, çoban yok yani köyde yaşam maalesef çok azaldı. Köydeki çiftçilerin yaş ortalaması 58'e kadar çıktı. Bizim ülkemizde ekilmeyen arazi varlığı 776 bin hektar oldu ve her geçen yıl bu rakam artarak devam ediyor yani köylü, köylüye kız vermeyecek duruma geldi, bunun tek ve baş sorumlusu şu anki AKP iktidarındır.

Çok değil, daha üç yıl önce ekmek 2 lira, buğday ise 6 liraydı yani ekmek fiyatının 3 katıydı buğday. Bugün geline noktada ekmeğin fiyatı 12,5 lira, buğdayın fiyatı da 12-13 lira civarında. Şeker fabrikalarını özelleştirdiniz. Çiftçiden şeker pancarını 2.450 liraya alıyorsunuz, onun küspesini çiftçiye yani damızlık üreticisine 2 bin liradan satıyorsunuz ve bu sayede de pancar ekimi maalesef kendi ilim Çorum dâhil Türkiye'nin hemen hemen her yerinde azaldı. Son birkaç yılda mazot, gübre, zirai ilaç fiyatları en az 3-4 kat arttı, buna karşın buğday fiyatları yerinde saydı. Soruyorum: Siz çiftçi olsanız ne yaparsınız, para kazanamadığınız ortamda üretime devam eder misiniz? Çiftçi hak ettiği desteğin sadece dörtte 1'ini alabiliyor, ürettiği ürüne enflasyonun altında fiyat açıklanıyor ve sonuçta üretime küsüyor. Gerçi çiftçinin üretime küsmesi iktidarın pek de umurunda değil, nasılsa Ukrayna'dan

buğday, Rusya'dan mısır, çeltik, Kanada'dan mercimek, Meksika'dan nohut, İsrail'den tohum gibi çok sayıda ülkeden binlerce ton ithalat yapıyor. Uruguay'dan, Güney Afrika'dan ithal ettiğiniz angus etlerini yiyoruz. Bu saydıklarım elbette TİGEM'in sorunu değil. Raporlara baktığımızda TİGEM'in yıllık ortalama verimini ve kârlılığını artırdığını görüyoruz. TİGEM bir devlet kurumu olduğu için ayakta durabiliyor ama çiftçimizin sırtını dayayabileceği şu anda kimsesi yok. Çiftçimizin yüzünün güleceği, cebinin dolacağı günlerin bir an önce gelmesini temenni ediyorum.

Sayın Genel Müdür, yıllık ortalama 300 bin ton hububat üretimi, ortalama 120 bin ton sertifikalı tohum üretimiyle tarım sektöründe önemli bir aktörsünüz. TİGEM'in safkan Arap atı yetiştiriciliğinde sağladığı başarıyı ata tohumlarımızın geliştirilmesi, yerli ırk sığır yetiştiriciliğinde de sağlamasını temenni ediyoruz. TİGEM etkin ve verimli bir şekilde yönetildiği takdirde bu başarının da gerçekleşeceğine inanıyoruz. TİGEM yıllık ortalama 300 bin ton hububat üretiyor ancak bu hububatları nasıl muhafaza ediyor, onu da merak ediyoruz çünkü çiftçimizin sertifikalı depolama alanları olmadığı için önceki yıllarda maalesef açık alanlarda depolama yaptı ama bunu da hızlıca ve önceden planlamadığı için hububatların yüzde 80'i kurtlandı. TİGEM bu miktardaki hububatı kendi depolarında mı muhafaza ediyor, açık yığın olarak mı muhafaza ediyor, yoksa lisanslı depo mu kiralyorsunuz ya da TİGEM depolamaya gitmeden hasattan hemen sonra ürünlerini satıyor mu; bunu söylerseniz mutlu oluruz. Hububat satışlarının zamanı neye göre belirleniyor? Satışlar Toprak Mahsulleri Ofisine mi yapılıyor yoksa tüccara ihaleyle mi satılıyor? Meyve ve tarımsal ürünleri depoluyor musunuz? Yıllık depolama giderlerinizi ve buna ödediğiniz ücretleri açıklarsanız seviniriz.

Sayın Genel Müdür, konuşmamı çok uzatmadan bazı sorularımız olacak: Hasat dönemine yaklaştık, tarlada gübre atımı, ilaç atımı gibi işler bitti yani tüm masraflar neredeyse yapıldı. Dolayısıyla TİGEM arazilerinde üretilen 1 kilo buğdayın maliyeti ne kadardır? TİGEM'in ve çiftçinin kâr edebilmesi için bu yıl buğday taban fiyatında yüzde kaç artış olmalı ve hububatın fiyatı ne kadar olmalı sizce? TİGEM olarak 2025 yılından ortalama verim ve toplam üretim beklentiniz ne kadar? Nisan ayında yaşanan kar yağışı ve zirai dondan özellikle ceviz, Antep fıstığı, badem, zeytin ve narenciye üretiminiz ve diğer ürünleriniz etkilendi mi, etkilendiyse ne kadar bir zarar var, bu zararlar sigorta tarafından karşılanacak mı? Kuraklık tehlikesi altında olan araziniz var mı?

Sayıştayın tespitlerine göre TİGEM tarafından 2023 yılı sonu itibarıyla toplam 5 milyar 543 milyon TL kredi kullanılmış, bunun karşılığında 317 milyon TL faiz ödemişsiniz. 2024 yılında kullanılan kredi tutarı ve finansman giderleriniz ne kadardır? Çiftçimiz gibi TİGEM de üretimden para kazanamayıp krediye mi başvuruyor? Yine Sayıştayın tespitlerinde "Kurumun 2023 yılı Ocak ayında 169 milyon TL nakit açığı bulunmakta iken kira bedellerinin peşin tahsil edilememesi nakit akışını da bozmuş ve kira alacakları kadar ilave kredi kullanma ihtiyacı doğmuş." deniliyor yani nakit sıkıntısı çekiyorsunuz, buna karşın kiralarnızı tahsil edemediğiniz için kredi çekiyorsunuz ve milyonlarca lira faiz ödüyorsunuz. Günümüz itibarıyla kurumun kaç kiracısı var, kira alacaklarınızın güncel tutarı ne kadar?

Yine Et ve Süt Kurumuyla birlikte yürüteceğiniz Kırsalda Bereket, Hayvancılığa Destek Projesi'nin duyuruları yapıldı, başvuruları alındı. Bu konuyla ilgili bazı sorularımız var: TİGEM aracılığıyla üreticilere uygun şartlarda verilmesi planlanan besilik düvelerin cinsi ve sayısı nedir? Bu soruma burada sözlü olarak cevap verebilirseniz sevinirim. Başvuru sonuçlarını ne zaman açıklayacaksınız. Bu proje kapsamında üreticilere en az 5, en fazla 15 büyükbaş hayvan verileceği söyleniyor. Bu anlamda ortalama kaç çiftçimizin bu proje kapsamında hayvan sahibi olması planlanmaktadır? Bu projenin ülke ekonomisine dönüşü kaç yıl sürecek?

Son olarak, TİGEM tarafından Yönetim Kurulu üyeleri de dâhil hangi görevlere makam aracı tahsisı yapılmakta? Bugün itibarıyla TİGEM'de kullanılan makam aracı sayısı kaçtır? Bu araçların markaları, modelleri nedir ve yıllık maliyeti TİGEM'e ne kadardır?

Çalışmalarınızda başarılar diliyor, afetsiz, bol, bereketli hasat sezonu olmasını temenni ediyorum.

Başarılar dileriz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Tahtasız.

Buyurun Sayın Akalın.

MEHMET AKALIN (Edirne) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli milletvekilleri, kıymetli bürokratlar; Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğüyle ilgili bazı değerlendirmeler yapmak ve ardından da bazı sorular yöneltmek istiyorum.

Birincisi: TİGEM'in tohumculuk faaliyetleri stratejik öneme sahiptir ancak denetimlerde özellikle İç ve Orta Anadolu ile Trakya'da üreticilerin ihtiyaç duyduğu buğday tohum çeşitlerinin yeterince üretilmediği, satışların büyük oranda Güneydoğu'da rağbet gören Ceyhan-99 çeşidinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, kurumun bölgesel ihtiyaçlara yanıt veremediğini ve piyasa düzenleme görevini etkin şekilde yerine getiremediğini göstermektedir. Sorum şudur: TİGEM neden farklı bölgelerin talep ettiği tohum çeşitlerini üretmemektedir? Bu durum planlama, ıslah süreçleri veya pazar analizlerindeki eksikliklerden mi kaynaklanmaktadır? Bu eksikliğin tohum piyasasına, kamu-özel denge yapısına ve çiftçinin erişimine etkisi nasıl değerlendirilmektedir?

Hayvancılıkta da benzer yapısal sorunlar söz konusudur. 2019-2021 arasında yalnızca büyükbaş hayvanlarda 18.337 hayvan hastalık nedeniyle sürüden çıkarılmış, çoğunluğu tedavi edilemeyen hastalıklar nedeniyle elden çıkarılmıştır. Karacabey'de 2.050 hayvanın telef olduğu Brusella salgını ise ciddi kurumsal zafiyetin göstergesidir. Oysa bu hastalıkların önemli bir kısmı aşıyla önlenabilir niteliktedir. TİGEM yönergelerinde hijyen, aşılama ve kayıt gibi düzenlemeler olmasına rağmen uygulamadaki yetersizlikler salgınların ve ekonomik kayıpların tekrarına yol açmaktadır. Besilik fiziki koşullar da yetersizdir. Havalandırma, hijyen ve hayvan refahı konularında eksiklikler başışıklığı düşürmekte ve hastalık riskini artırmaktadır. Sorum şudur: Hayvan hastalıklarıyla mücadele neden etkin biçimde yürütülmemektedir? Tarım ve Orman Bakanlığının bu konuda yetersizliği kurumsal koordinasyon eksikliğinden mi yoksa önceliklendirme ve bütçe sorunlarından mı kaynaklanmaktadır?

Bir diğer kritik konu ise yerli sığır ırklarının hızla azalmasıdır. 2000'de yüzde 39 olan yerli ırk oranı 2022'de yüzde 7,3'e düşmüştür. Kültür ırklarının yaygınlaşması ise iklime uyum, hastalıklara direnç ve mera kullanımı açısından ciddi sorunlara yol açmaktadır. TİGEM ana statüsü gereği damızlık üretiminin yanı sıra hayvan ıslahı ve araştırma faaliyetlerinden de sorumludur

ancak bu alanda kayda değer bir adım atılmamış, örneğin Karacabey montofonu gibi başarılı melez ırk projeleri terk edilmiştir. Bu politika tercihi, bilimsel değil kısa vadeli üretim ve ithalat odaklı bir anlayışa dayanmaktadır. Bu kapsamda sormak isterim: Yeni melez ırk geliştirme programları neden başlatılmamıştır? Karacabey montofonu neden terk edilmiştir ve bu kararın arkasında hangi bilimsel gerekçeler vardır?

TİGEM üniversitelerle iş birliği yaparak hem yerli genetik kaynakları koruyacak hem de yüksek verimli ırklar geliştirecek projeleri hayata geçirmeyi planlamakta mıdır? Hayvansal üretimi daha sürdürülebilir ve ekonomik kılmak adına meralardan etkin faydalanmayı hedefleyen ve kültür ırklarının sınırlılıklarını dikkate alan somut adımların bir an önce atılması gerekmektedir.

Bir de kenevirle ilgili birkaç soru sormak istiyorum: Şimdi, tabii ki siz kenevir tohumu ürettiniz ve Tarım Bakanlığından 22 ile endüstriyel kenevirle ilgili izin verildi ancak bildiğim kadarıyla bu üretimler gerçekleşmedi, sadece tohumlar üretildi ve endüstriyel kenevir üretimi gerçekleşmedi; ilk olarak bunun sebebini sormak istiyorum veya üretildiyse ne kadar üretildi, onu öğrenmek istiyorum. İkincisi de tıbbi kenevirle ilgili, tıbbi kenevirin tohum ıslahı çalışmalarını yapıyor musunuz, var mı, yaptınız mı; bir de bunu öğrenmek istiyorum.

Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Akalın.

Sayın Dindar, buyurun.

MAHMUT DİNDAR (Van) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Sayın Komisyon üyelerini ve değerli heyeti saygıyla selamlıyorum.

Tarım alanı insanlık tarihinin en önemli alanıdır. Yaşam ve sağlık haklarını ilgilendiren bu alanda rant ve kâr odaklı siyaset, hastalık ve ölüm getirmektedir. Günümüzde de geleceğini kurtarmak isteyen ülkeler bu nedenle tarıma stratejik yaklaşmaktadır. Maalesef Türkiye'de organik gübre, tohum ve ürünün önemi henüz anlaşılamamıştır. Tarım ürünlerinin üretim teknolojileri de en az tohum ve gübre kadar önemli hâle gelmiştir. Türkiye'de tarım danışmanları, tarım uzmanları, veterinerler, ziraat ve gıda mühendisleri işsizlik ve yoksullukla mücadele ederken gelişmiş ülkelerde bu mesleklerle çok önem verilmekte ve yeni istihdam alanları sağlanmaktadır. Küresel iklim krizi, gıda ve tarım krizi için daha kapsamlı bir planlamanın gerekli olduğunu açığa çıkarmıştır ama iktidarın bu bilinçle yaklaşmadığını görüyoruz.

Tarım danışmanlarının çalışma koşullarına ilişkin 2024 yılında verdiğimiz önergede, söz konusu danışmanların geçim sorunu yaşadığını, vergi ve SSK yüklerinin işlerini yapmaya engel olduğunu ve diğer giderleriyle birlikte bu işi yapamaz duruma geldiklerini ifade etmiştik. Bakanlık bu konuda yeni bir girişim başlatmamıştır. Tarım danışmanlarının yüzde 90'a yakını bu işi yapamaz duruma gelmiştir. TİGEM ve Bakanlığın bu konuda gerekli inisiyatifini alıp çözüm bulması gerekiyor.

TİGEM'le ilgili olarak kamuoyuna yansıyan en önemli sorun şeffaflıktır. Ceylanpınar işletmesiyle ilgili olarak kamuoyuna yansıyan hırsızlık ve yolsuzluk vakası burada bir denetim sorunu olduğunu göstermiştir. Ceylanpınar olayında 40-50 milyon lira değerinde sulama malzemesinin çalınıp tekrar TİGEM'e satıldığı iddia ediliyor; vakaya TİGEM personelinin de dâhil olduğu ifade edilmektedir. Diğer yolsuzluk ve skandal iddialarının da üzerine ciddiyetle gidilmediği görülmektedir.

Şu soruları sormak gerekir: TİGEM'in kendi işlettiği ve kiraya verdiği işletmeler arasında verimlilik anlamında bir kıyaslama ve denetim yapılmakta mıdır? İşe alımlar ve ihalelerde yolsuzlukların önlenmesi amacıyla hangi tedbirler alınmaktadır?

TİGEM için acil yapılması gerekenleri sıralarsak: TİGEM'de şeffaflık ve hesap verebilirlik artırılmalıdır. Yıllık ve dönemlik raporlarla üretime ve çiftçiye sunulan destek ve danışmanlık hizmetleri raporlanmalıdır. Halkımız ve çiftçilerin önemli bir bölümü TİGEM'den habersizdir. Ülkede su krizi ve kaynakların yönetimine rantçı yaklaşımamalıdır. Çiftçilerin su kullanımına dair çok kapsamlı çalışmalar henüz yapılmış değildir. TİGEM personelinin seçimi, eğitimi ve liyakatle yükselmesi önemli ancak bu konuda da yanlış istihdam iddiaları vardır. Tarım alanında yüz binlerce üniversite mezunu gencimiz işsiz veya yoksulluk riski altında iken tarım alanındaki istihdamın sınırlı kalması bir çelişkidir; TİGEM ve Bakanlığın bu alanda uzman, danışman, mühendis istihdamını artırması gereklidir. TİGEM ve Bakanlık, çiftçilerin toprak koruma ve atık azaltımı için organik tarım yöntemlerine dair eğitilmesinde gereken programları henüz başlatmış değildir. Toprak ve su çok hızlı kirlenmektedir. Şeffaflığı artırmak için kontrol ve dış denetim güçlendirilmelidir. Yolsuzluk ve hırsızlık iddiaları kamuoyu denetimiyle birlikte, gecikmeksizin yapılmalıdır. Şeffaf ihale süreçleri ve mali disiplinle borç yükünün azaltılması gerekmektedir diyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Dindar.

Sayın Keskinkılıç, buyurun.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri, TİGEM'in değerli çalışanları; şimdi, Türkiye Tarım İşletmeleri bize birçok işletmesi gereği Osmanlı'dan miras kalmıştır. Mesela Karacabey (Bursa) Harası, Malatya'daki Sultansuyu, Ceylanpınar bize Osmanlı'dan kalma çiftliklerdir. Yine, bunun yanında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün sadece Orman Çiftliği bilinir.

MAHİR POLAT (İzmir) - O da gitti.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Çok bilinmez ama Orman Çiftliği'yle birlikte Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Yalova'daki Millet ve Baltacı Çiftlikleri, Tarsus Piloğlu Çiftliği ve Hatay Dört Yol'da Karabasamak Çiftliği ve Portakal Bahçesi de aynı şekilde, kendisi tarafından o zaman hazineye bağışlanmış ve hazine de bunları daha sonra TİGEM'in çiftlikleri olarak kullanmaya başlamıştır. Yani baktığımızda, TİGEM son derece köklü bir geçmişli olan kurumdur.

Şimdi, burada temel bir konuyu söyleyeceğim: Hayvansal üretimde -az önce ifade etmiştik, demiştik- temel mesele nasıl et meselesi, ot meselesiyse bitkisel üretimde de en önemli mesele tohum meselesidir. Yani siz kendi tohumunuzu üretirseniz ve verimli tohumlarınızla üretim yaparsanız, o zaman tarımınızda gerçekten son derece iyi bir noktaya gelirseniz.

Burada rahmetli Tarım Bakanı Bahri Dağdaş'ı anmak isterim ben. Bahri Dağdaş Bakan olduğunda, o zaman Türkiye'de buğday ekiminde, hububat ekiminde dönümde 150-200 kilo üretim vardı; Bahri Dağdaş o zaman modern tohumları Türk çiftçisine dağıttı, üretim miktarı 400 kiloya çıktı ve çiftçide bir zenginleşme meydana geldi. Gerçekten, bugün TİGEM'in yaptığı en önemli şey Türk çiftçisinin tohum ihtiyacını karşılamasıdır ki bu bizim için kıymetlidir.

Tohumla ilgili bir şey söylemek istiyorum: Türkiye'de kullanılan tohumların yüzde 97'si yerli tohumdur arkadaşlar. Bazen bu basında birtakım haberler çıkıyor, işte "Şuradan tohum geliyor, buradan tohum geliyor." diye. Öyle bir şey yok; her alanda yüzde 97'si bizim yerli tohumumuzdur ve Türkiye 117 ülkeye tohum ihraç eden bir tohum ihracatçısı ülkedir. Yani Türkiye, tohum meselesini uzun yıllar önce çözmüştür ve bu konuda ciddi bir gücü vardır.

Şimdi, bakın, çok basit bir şey söyleyeyim: Türkiye, dünyadaki toplam tarım arazileri sıralamasına bakıldığında, 30'uncu sıradadır yani dünyada, bakıyorsanız, tarım arazilerinde 30'uncu sırada. Peki, dünyadaki tarımsal hasılda nerede? 9'uncu sırada. Avrupa'da nerede? 1'inci sırada. Yani Türkiye'nin, tarım arazileri o kadar büyük olmamasına rağmen 30'uncu sırada olması -tarımsal hasılda 9'uncu sıraya gelmiş- modern tarım tekniklerini uygulayabilmesindendir, buradaki gücündendir.

Ve tarımsal desteklerle ilgili birtakım şeyler söyleniyor. Ben soruyorum, herkese soruyorum, diyorum ki: "2025 yılında biz çiftçiye ne kadar destek vereceğiz?" Kimse bu rakamı bilmiyor. 135 milyar lira...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ben biliyorum: 135 milyar lira.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Üstat, sen bilirsin.

Çiftçimize 135 milyar lira destek veriliyor. Mazot desteği, gübre desteği, tohum desteği, alan desteği; her türlü destek veriliyor.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Verilmesi gereken ne kadar, onu da söyle.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Ve söylendiğinde deniyor ki: "Çiftçiye destek verilmiyor." 135 milyar lira Türk çiftçisine bugün destek veriliyor.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Hak ettiği verilmiyor sadece.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Şimdi, bakın, bir şey söylüyorum: Bugün Bahri Dağdaş'ı andım. Türk tarımının dört yapısal problemi vardır arkadaşlar; bir tanesi planlamadır, bir tanesi desteklemedir, bir tanesi örgütlenmedir, bir tanesi toplulaştırma ve sulamadır. Bu dört yapısal problemi çözdüğümüz vakit Türk tarımının problemini çözeriz.

Ben buradan Sayın İbrahim Yumaklı Bakanıma teşekkür ediyorum; gerçekten büyük bir cesaret gösterdi ve uzun yıllardır konuşulan planlamaya ve planlama üzerinde üretim bazlı destekleme modeline geçiş yaptı. Gerçekten, bu, Türkiye tarımı açısından -az önce andığım gibi- bir dönüm noktasıdır; Türk tarımının planlı olması açısından, sözleşmeli tarıma geçilmesi açısından, bölgesel planlama, alan bazlı planlama açısından ve üretim verimi açısından son derece önemli bir şeydir. Ben burada Tarım Bakanımıza çok teşekkür ediyorum.

Çalışmalarınızda başarılar diyorum. Hepinizi saygıyla selamlıyorum efendim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Keskinkılıç.

Sayın Gürer, buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Teşekkürler Başkan.

Şimdi, birkaç veriyi paylaşılarak konuya gireyim, söyledikleri için: 2005 yılında Türkiye'de çiftçilerin bankalara 5 milyar kredi borcu varken 187 kat artış şu anda -937 milyardı geçen hafta, bu hafta 40 milyar daha artmış- 1 trilyona dayandı. Bunun yanında, 2005 yılında çiftçilerimizin 4 milyar lira desteği vardı, o da 33 kat arttı, şu anda 135 milyar lira ama çıkardığınız Tarım Kanunu'nun 21'inci maddesi "Millî gelirin yüzde 1'i çiftçiye verilecek." diyor, o da 615 milyar lira. 615 milyar lira vermediniz ama deyin ki: "Vermeye kalksak ne yapalım? Tarım Bakanlığının bütçesi 438 milyar lira, onun üzerinde bir rakam."

Şimdi, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü çok önemli; keşke kamuda bu tür kuruluşlar artsa. Ne yazık ki Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün de verimli arazileri, iyi arazileri kiraya verildi. Oralardan ne kadar kira sağlıyorlar, Türkiye'deki kira oranına göre artış var mı, onu bilmiyorum ama bildiğim kadarıyla 17 tane çiftlik elden çıkarıldı, daha sonra da bu işin sürdürülebilirliği yönünde çalışma başladı ama şimdi, bir ticari işletme olarak bakılıyor. Niye? Özellikle buğdayda çiftçiye destek olacağı yerde piyasa oluşturan bir kuruluş durumunda; tohum fiyatını yüksek tutuyor ve orada çiftçi, sattığının üstünde bir fiyatla tohum almak zorunda kalıyor. Keza, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünde hayvancılıkta da buzağı ölümlerinin dünya ortalamasının üstünde olduğu Sayıştay raporlarına yansıyor. 140 milyon aşı Türkiye'de kullanılmış, bunun da önemli bölümü ithal aşı ama Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünde bile hayvan hastalıklarının varlığı sürüyor, buzağı ölümleri de dünya ortalamasının üstünde; Sayıştay raporlarında gördüğümüz rakamlar üzerinden konuşuyoruz. Onun için, nasıl oluyor da bu kadar aşı kullanılan bir ülkede bu hayvancılıktan 5 bin hayvan ölüyor? Bakan Bey'e bir soru önergesi verdim, bana yanıtı yeni geldi: Geçen yılda da 5 bin hayvan ölmüş. Hem aşılama var hem hayvan ölümü önlenemiyor hem de TİGEM'de bu iş sürüyor; bu enteresan.

Şurada, sunumda çok ilgimi çeken bir söz var: "Bu kapsamda, özel sektör tohumculuk firmaları ile TİGEM arasında özellikle TİGEM'in kendi üretilmediği cinslerde tohumluk üretilmesi sağlanarak hem TİGEM'in sahip olduğu arazi varlığı, hem de sektördeki büyük bilgi birikimi ve teknolojik imkânlardan özel sektör tohumculuk firmalarının yararlanması sağlanacaktır." "Ya, üretilmiyorum; özel sektör üretsün, özel sektör benim bilgimden yararlansın." diyor. Özel sektör senin bilginden yararlanacaksa niye sen kendin üretmiyorsun? Bu nasıl bir cümledir, kim yazmıştır, ne anlama geliyor? Bir açıklanırsa faydalı olur.

Şimdi, süreyi biraz verimli kullanma açısından söylüyorum: Bazı çiftliklere de gidiyorum, bakıyorum, bakımsız yani oradan daha fazla fayda sağlanabilir, daha yönlendirici olabilir. Kuruluş amacı neydi bunların? Çiftçiye yönlendirmektir. Çiftçiye yönlendirmek yerine özel sektörü yönlendirmekten "Siz gelişin; biz de gidelim, ileride özelleştirmeye kapanalım." anlamı çıkar. Onun için, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün öncelikli hedefi: Çiftçiye destek olmalı, çiftçinin yanında durmalı, çiftçinin sorunlarına çözüm üretmeli.

Keza, son bölümde de şunu birkaç cümleyle söyleyeyim, zamanın da olumlu kullanılması açısından... Mustafa Bey ricacı oldu, onu da kıramayız artık, o rica etti, ne yapalım?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ederim.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Son cümleyi söyleyeceğim.

Donla ilgili deniyor ki: "Ne yapalım? Allah'tan geldi." Ya, arkadaş, şimdi, donla, doluyla ilgili, teknolojik olarak bunu önlemeye yönelik makineler var ama siz kalkıyorsunuz, viskiden yüzde 1 KDV alırken bununla ilgili, rüzgâr üreten, sıcak hava

püskürten makineden yüzde 17 KDV alıyorsunuz. Onun için, kalkıp önce şu ekipmanların üretimini çiftçilerin faydalanacağı fiyatlarda sağlayalım. Hâlâ lastik yakarak, ot yakarak bu işler olmuyor; bilim ne diyorsa ona bakalım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Çünkü meteoroloji önceden bu sorunların varlığını tespit ediyor. Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünde kaç tane bu konuda çalışma alanı oluşturulmuş yapı var, bilmiyorum.

Bir söz söyleyeyim, bakın, çok önemli Sayın Başkan: Niğde'de İtalyanların elma bahçeleri var; burada dolu olacağı zaman dolusavarla kimyasal atıyorlar, doluyu yağmura döndürüyorlar. Köylünün inancı da diyor ki: "Bunlar onu yaptıkları zaman bizim bölge kurak kalıyor çünkü bulutu onlar orada tutuyor." İsmi vermeyeyim; Bakan Bey'e gittim, yanımda ilgili daire başkanını aradı, "Böyle bir şey yok." dedi. Hatta öbür Bakanı aradı, sesi açıp megafonla; o Bakan da "Böyle bir şey yok." dedi. Sonra ben yola çıktım "Ya, yokmuş. Kim atıyor bu bombayı? Hani, Adanalılar güneşe sıkar, Niğdeliler de buluta mı sıkıyor?" diye; yolda beni tarım il müdürlüğünden bir arkadaş aradı, "Efendim, Bakanlığın izni doğrultusunda bunu yapıyoruz." dedi. Şimdi, böylesi yönetilen bir tarımda sorunların ortadan kalkması olası değil.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Gürer.

Sayın Karakaya, buyurun.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Sayın Başkan, teşekkür ediyorum.

TİGEM Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürü, Sayın Bakan Yardımcımız, Yönetim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarımızın değerli temsilcileri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tabii, TİGEM'le ilgili konular konuşuldu. Ben mümkün olduğu kadar tekrardan kaçacağım ama şunu da belirtmek gerekiyor ki TİGEM sadece bir ekonomik girişim, bir kamu iktisadi teşebbüsü değil; kamu iktisadi teşebbüslerinin ortaya çıkmasındaki temel maksatları haiz olan bir kurumumuz; bu açıdan baktığımızda, buradaki asıl faaliyetleri kârlılık değil yani kâr etmek değil. Burada biraz önce konuştuğumuz gerek hayvancılıkta gerek bitkisel üretimde bir, örnek olma; iki, toprak bütünlüğünü bu büyüklükteki... Çünkü "sürdürülebilirlik" diye bir kavramı bugün hepimiz konuşuyoruz ama genellikle de bu kavramı yanlış yerlerde kullanıyoruz; belki Türkçe karşılığını yanlış tanımladık, bilemiyorum ama bizim sürdürülebilirlikten gerçek anlamda anladığımız şudur: Bugün aldığımız tüm kararlarda yani bugünkü kararlarda gelecek nesilleri de bu işin içine dâhil etmek anlamına geliyor. Dolayısıyla, işte, TİGEM'in kuruluşu, varoluşu, daha o günden asıl o sürdürülebilirliği nerede? Tarımdaki sürdürülebilirliği, gıda güvenliğindeki sürdürülebilirliği, gıda güvencesinde sürdürülebilirliği garanti altına alma konusunda yani gerçek anlamda sürdürülebilirlik konusunda var olan, kurulmuş olan bir kurumumuz. Dolayısıyla, bu anlamda, hiçbir zaman piyasada rekabet şartları içerisinde rekabet etmeye çalışması gereken bir kurumumuz değil. Elbette bu üretimi yaparken de kârlılık ve verimlilik esası dikkate alınarak kâr eden de bir kurumumuz, ki kendi kendini finanse ederek büyüyen bir kurumumuz. Geçmiş itibarıyla da baktığımızda hakikaten TİGEM ta o devlet üretme çiftliği döneminden bugüne çok güzel işler başarmış. Bazen bazı alınan hükümet kararlarıyla belki sıkıntılı durumlar da söz konusu olmuş olabilir. Biraz önce konuştuk, işte göçerlerin durumu; yine biraz önce gündeme geldi, o taşınmazların tapusuyla ilgili bazı operasyonel işlemlerle alakalı sorunları söz konusu.

Yalnız bir konuda ben TİGEM'i biraz gerilerden geldiği yönünde eleştiriyorum, özellikle bu yerli hayvan ırklarına yaklaşımı konusunda. Bu yaklaşımın tekrar bir gözden geçirilmesi gerektiğine inanıyorum ki bu konu sık sık Sayıştay denetçilerimiz tarafından da gündeme getiriliyor. Çünkü bu konu sadece ekonomik bir konu değil, ekolojik ve genetik bir mesele aynı zamanda. Bundan yirmi beş yıl öncesinde yine TİGEM'de bir proje başlatılmıştı. Yani biraz önce çerçevesini çizmeye çalıştığım hani o ekolojik yerli ırk anlamında, hatta Türk ineği olarak da basında, medyada uzun süre tartışıldı. Bazıları bunu farklı yerlere çekip farklı şekillerde eleştirdiler ama o projeler sonradan kayboldu gitti. Hakikaten bu tür şeylere ihtiyacımız var.

Bir de Sayın Keskinkılıç da belirtti, tohumculuk konusunda hani biraz önceki oturumda, Et ve Süt Kurumunda, kendi kendine yeten yedi ülkeden biriydik -tırnak içinde söylüyorum- yalanının doğru olmadığını anlatmaya çalışmışım; hangi kriterlere göre, kime göre, neye göre, bunu çok iyi tanımlamak gerektiğini ifade etmişim. Bu noktada da tohumculuk noktasında alışılmış yine bazı ezberler var. Türkiye'de yerli tohum konusunda çok önemli yerlere gelindi. Yani bu noktada oralara gelinmesindeki asıl sebeplerin başında bu kurum ve kuruluşlarımız, TİGEM de başta olmak üzere bu kurumlar tarafından yapılan destekler vardır. Yani Türkiye'de öyle her gün anlatıldığı gibi "Tohumda tamamen dışa bağlı kaldık, hatta aç kalıyoruz, tohumculuk bitti, Türkiye'de tohum olayı bitti." diye bir şey söz konusu değil. Hatta tohumları, tohumculuğu korumak için çıkarılan yasa sanki tohumculuğu mahvetmek üzere yapılmış gibi lanse edildi, anlatılamadı. Tekrar ediyorum: Türkiye tohumculukta öyle söylendiğiyle hiç alakası olmayacak tarzda önemli yerlere gelmiştir. Bu anlamda, TİGEM'in de önemli katkıları olmuştur. Ben katkısı olan herkese teşekkür ediyorum. Bu çalışmaların güzelliklere vesile olmasını diliyorum.

Teknoloji konusunda da -hemen aklıma geldi- bir şey söyleyeyim. Sayın vekilimizi hep takdir ediyorum özellikle tarımsal konulardaki gayret ve çabaları için; tarım aşığı, ona inanıyorum. Teknoloji konusunda söyledikleri de doğrudur, artık hani doğa şartlarına tamamen bağımlı bir hâlde üretim yapmak bizi sıkıntılara sokuyor ama son don olayıyla ilgili de şunu söyleyeyim: Teknoloji bugün eksi 7'ye kadar dondan koruyabiliyor, bu yaşadığımız eksi 17'ydi, kimsenin yapacağı bir şey söz konusu değildi. Bu konularda da hiçbir şey yapılmıyor değil, yapılanlar var ama bu yaşadığımız don olayı eksi 17, kimsenin yapacağı bir şey söz konusu değildi diye eklemek istiyorum.

Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Karakaya.

Evet, son konuşmacı olarak Sayın Aşıla, buyurun.

MEHMET AŞILA (Kocaeli) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Bu dönem genelde dinlemede kalıyoruz ama TİGEM'le alakalı da kısa bir açıklama yapmak zorunda hissettim kendimi. Tabii, tarım ve hayvancılık bizim olmazsa olmazımız. Biz tarım ürünleri kendisine yeten yedi ülkeden biriyken niçin ithal eder duruma düştük? Tabii, bunu mutlaka masaya yatırmamız lazım. Çiftçilerin bankalara borcunun en az 40 kat artması çok önemli.

Artı, Sayın Keskinkılıç "Yapay et yok." dedi ama yaptığı tarife yapay et deniyor. Laboratuvar ortamında hayvan hücreleri kullanılarak çoğaltılan ete yapay et deniyor. Demek ki yapay et yapılıyor.

Bir de tabii, yerli tohum kullanıyor TİGEM. Ben esprili de bitireyim. TİGEM'in satış ofisinden alışveriş yapmayı çok seviyorum. Özellikle Aksu'da bazen giriyorum, bal alıyorum, her şey yapay olduğu için, ondan da şüpheleniyorum. Şöyle de bir esprili bir soru sordum geçen arkadaşlara, "Allah için söyle, bu balı arı mı yaptı, karı mı yaptı?" merdiven altını şey yaparak. Dedi ki: "Beyefendi, bizim arılar kadrolu." Arıyla alakalı bir şeyden bahsetmediniz, inşallah, arılarımız kadroludur.

Toplantımız hayırlı ve bereketli olsun diyorum, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Aşıla.

Evet, böylece geneli üzerindeki görüşmeleri tamamladık.

Şimdi sözü Sayın Genel Müdüřümüze vermeden önce bazı hatırlatmalarda bulunmak istiyorum. Sayın Genel Müdüřüm, sayın üyelerimize sorulan sorulardan yazılı olarak cevap verilmesini gerektiren konularla ilgili yanıtlarınızı, tutanakların Türkiye Büyük Millet Meclisi sayfasında yayınlanmasından itibaren on beş gün içerisinde bütün üyelerimize Komisyon Başkanlığımız aracılığıyla iletebilirsiniz.

Buyurun, söz sizde Sayın Genel Müdüřüm.

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sayın milletvekilleri, tabii çok önemli katkılar, tavsiyeler oldu, bunlar için öncelikle teşekkür ediyorum. Sorular da çok kapsamlıydı, müsaade ederseniz burada birkaç tanesini bildiğim, dilimin döndüğü kadarıyla yanıtlamaya çalışayım, diğerlerini yazılı olarak cevaplayalım.

Sayın Başkanım, depolamayla ilgili bir soru soruldu. Biz dışarıdan herhangi bir kiralama ya da depolama yapmıyoruz. Zaten üretimlerimizin büyük çoğunluğu tohum amaçlı olduğu için biz mahsule satışları tohum hazırlıkları bittikten sonra yapıyoruz ve 280 bin tonluk şu anda kendi silolarımız var. İlmine uygun, fennine uygun her türlü depolamayı da kendimiz yapıyoruz, herhangi bir kiralama yapmıyoruz, bunu belirtmek isterim.

Yine, sayın vekilimin "2024'teki kredi borcu, işte faiz oranı..." Şunu ifade etmek isterim ki 2024 yılında Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün hiçbir şekilde kredi borcu olmamıştır, hiçbir şekilde kredi alınmamıştır ve kredi faiz yükümüz de sıfırdır Sayın Vekilim.

"Tohum neden bazı bölgelerde, işte Ceylânpınar'da üretiliyor, İç Anadolu'da üretilmiyor?" Şöyle bir handikapımız var, bunu açıkça ifade etmek gerekir: Bizim arazilerimizin hemen hemen üçte 2'si yağmur şartlarında üretim yapılan araziler. Dolayısıyla özellikle İç Anadolu'daki arazilerimizde kurak yıllarda aşırı etkilenmeler oluyor ve beklediğimiz tohum miktarını zaman zaman kuraklıktan dolayı yetiştiremiyoruz ve Ceylânpınar'dan takviye ediyoruz, bunun sebebi de budur.

Hayvan hastalıkları... Tüm tedbirlerimizi alıyoruz ama zaman zaman -siz de biliyorsunuz canlı materyal bunlar- birtakım sıkıntılar... Tabii, tam rakamları yazılı olarak bildireceğim ne zaman, hangi hastalık görülmüş.

Bir de TİGEM'deki hırsızlık vakasına vurgu yapıldı. Münferit bir hadiseydi, 800 bin lira civarında bir malzeme çalındı ve bu, savcılığa intikal etti. Bu insanlardan, evet, bir ikisi de bizim personelimizdi, görevlerine son verildi. Hukuki yargılama, ceza davası devam etmekte. Dışarıda birlikte hareket ettikleri insanlar da tutuklu vaziyette. Yani burada gerekli her türlü tedbir hem idari olarak hem hukuki olarak alınmıştır, bunu da ifade edeyim.

Son olarak, sayın vekilimin söylediği gibi, evet, arılarımız bizzat TİGEM'e aittir ve hiçbir ürünümüzde olmadığı gibi arılarımızda da herhangi bir katkı yoktur Sayın Başkanım.

Bu vesileyle, ben zatîalinizin şahsında tüm Komisyon üyelerine teşekkür ediyor, şükranlarımı sunuyorum ve şunu da ifade etmek istiyorum: Evet, doğa şartlarına açık, zor bir iş yapıyoruz. Komisyonumuzu ve arzu eden tüm katılımcıları, uygun bir vakitlerini belirlemekle birlikte bize bildirdiklerinde Ceylânpınar işletmemizde ağırlamaktan hem şahsen hem de kurumsal olarak şeref duyacağımı beyan ediyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, inşallah.

Evet, teşekkür ederim Sayın Genel Müdüřüm.

Şimdi, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2021 ve 2022 hesap dönemlerine ilişkin sonuç bölümlerini ayrı ayrı okutup ibraya sunacağım.

Önce 2021 yılı sonuç bölümü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2021 yılı bilançosu ve 132.210.633,74 Türk lirası dönem kârıyla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Şimdi 2022 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2022 yılı bilançosu ve 613.216.883,57 Türk lirası dönem kârıyla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2021 ve 2022 yıllarına ait Komisyon toplantısı tamamlanmıştır, tüm katılımcılara ben teşekkür ediyorum.

Bu arada Sayın Bakan Yardımcımıza söz veriyorum.

Buyurun.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AHMET BAĞCI - Sayın Başkanım, kıymetli milletvekillerimiz; Bakanlıkla ilgili birkaç tane soru geldi; bunları kısaca, özet olarak cevaplamam gerekirse... Sertifikalı tohum, ata tohumuyla ilgili Bakanlığımızın çalışmaları hakikaten gerekli özenle devam etmektedir. Sertifikalı tohumda zaten yeterliliğimiz gayet iyi, ata tohumu

çalışmalarımızda da çeşitleri artırmaya çalışıyoruz, ki bu sene satışa -Sayın Genel Müdürümüzün dediği gibi- Tarım Kredi üzerinden başladık.

Krediyle ilgili herhâlde orada bir yanlış anlaşılma oldu. Şu an tarımsal kredide bizim OVP'de belirlediğimiz 160 milyarlık tarımsal kredi desteğimiz var çiftçilerimize. Onunla ilgili de o söylenen kredi bakiyesi, kredi borcu değildir. Onun da altını çizmek istiyorum.

İthalat ve ihracatla ilgili de önceki oturumda da soru gelmişti. Şu an 2024 kapanışında yaklaşık 10 milyar dolar tarımsal alandaki ihracatımızda fazlalık vardır yani pozitif kapatmışız dış ticaret konusunda.

Son olarak, 65 ili etkileyen don olayında -sizlerin de bildiği üzere- teknoloji her ne kadar kullanılsa da -sayın vekilimizin de söylediği üzere- eksi 17 dereceye ulaşmış olduğundan dolayı yaklaşık 16 ürünü etkilemiştir. Onunla ilgili de zaten biz gerekli çalışmaları yapıyoruz. TARSİM ve diğer çalışmalar üzerinden zararları da karşılanacaktır.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Ben de teşekkür ediyorum Sayın Bakan Yardımcımız.

Çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum, başarılar diliyorum.

Bir sonraki kuruma geçiyoruz.

4.- Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Değerli Komisyon üyelerimiz, Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarının bilanço ve netice hesaplarının görüşmelerine devam ediyoruz.

Evet, tanıtım yapalım, buyurun.

(Katılımcılar kendilerini tanıttılar)

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim.

Kurumun 2021 ve 2022 Alt Komisyon Raporu'nda öneri bulunmamaktadır.

Şimdi geneli üzerinde görüşmelere geçiyoruz.

Buyurun Sayın Güler.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bu konuyu ben milletvekili olduğumdan beri takip ettiğim için önemli görüyorum. Anlatırken çok güzel anlatımlar vardı, o anlatanlar ortadan kayboldu, şirket de tasfiye oldu, Sudan işi de bitti. Şöyle deniyordu: "Dünyada bazı ülkeler böyle yerlerde gidip arazi kiralyor, orada ürün yetiştiriyor, o yetiştirdiği ürünü bölgeye satıyor, rekabet ortamı yaratıyor." Çok güzel hikâyelerdi. Bakınız, bana -tarihini de söyleyeyim- Sayın Bakan verdiği bir yanıtta, 2016 yılında ne diyor? "Örnek çiftlikte tarla bitkileri, pamuk, soya, ayçiçeği, susam, buğday, mısır, şeker kamışı, bakla, yonca, bahçe bitkileri, narenciye, muz, mango, hurma; sera üretimi olarak domates, patlıcan, hıyar, biber ve diğer yeşil sebzelerin üretimleri planlanmış olup üretilecek ürünler Sudan, Türkiye ve diğer ülkelerde pazarlanacaktır." Oradan buraya otuz beş günde geliyor bir tane şey, domates nasıl gelecekse? Bununla ilgili bir çalışma başladı ve dendi ki "Bununla ilgili yürütülen çalışmalarda para da gitmiyor." Sonra, Sayıştay raporuna bir baktık, kayıtlara geçsin diye söylüyorum: 2021 yılında sadece Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerine huzur hakkı ve ikramiye olarak 419.965 lira... Kuruluşun 2021 yılında 353.665 lira Yönetim Kurulu üye ücreti, 66.300 lira Yönetim Kurulu ikramiyesi, 49.716 lira müşavirlik ücreti, 124.589 lira kira gideri, 2.305 lira aidat gideri, 4.668 lira noter gideri diye devam edip gidiyor. Burada para falan gitmemiş değil, gitmiş para. Ayrıca, gidip gelenlerin harcırahı, ziyareti -aralarında dönemin Bakanı da var, Bekir Bey de heyette gitti- onlarla ilgili yapılanlar var ve ne yazık ki bu ülkenin bu paraları buralarda da çarçur edildi. Keşke böyle olmasaydı da bu yürüseydi. Sonra bir gün bir baktık, Sayın Cumhurbaşkanı bu şirketi yok hükmüne getirdi. Burada yine bakanlara sorduğum zaman, örneğin, Bakana diyorum ki "Nijer'de arazi almışsınız, Nijer'de de tarım yapacaktıysınız." Tarım Bakanı "Böyle bir şey yok." diyor. Aynı soruyu Dışişleri Bakanına soruyorum, o da diyor ki: "Nijer'de tarım iş birliği projesi çerçevesinde çalışma devam etmektedir. Nijer Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının pilot proje için tahsis ettiği 2.500 hektar arazinin İrhazer bölgesinde 1.000 hektarı için TİGEM bir yatırım projesi hazırlamaktadır." Tarım ve Orman Bakanı diyor ki: "TİGEM'in böyle bir çalışması yok." Dışişleri Bakanı da diyor ki: "TİGEM böyle bir çalışma yürütüyor." Dışişleri Bakanının yanıtı... Bunların hiçbirisi bana ait değil, onun için yani bilginiz yoksa bilgi olsun diye söyleyeyim. Bu nedenle, bu yapılan iş, başlangıcından bu yana yanlışlıklar içeren bir işti. Türkiye'deki tarıma gerekli desteği, çiftçimize gerekli eğitimi vermek ve onları geliştirmek dururken, Türkiye'deki topraklar daha yeterliken gittik, oralarda bu maceralara girdik.

Biraz evvel soruldu, söyleyelim, buna bakabilirsiniz: Devlet Planlama Teşkilatının 1980 yılındaki tarım arazisi varlığı 28 milyon hektardır, bugün geldiğimiz nokta 23 milyon hektardır. Yine, Cumhurbaşkanlığının 2021 yılı programına baktığınız zaman, yalnızca son dönemde tarım alanının ne kadar daraldığı da orada rakamsal olarak vardır.

Bir de tohumla ilgili bir şey söylediniz. Bakın, patatesin, pancarın tohumu bile hâlâ ithaldir ama Türkiye'de üretilince o yerli olmuyor, dışarıya ödediğiniz var. Yani tohum olgusunu da anlatırken öyle anlatıyoruz ki her şey zaten güllük güllüştüğü gibi, o da öyle değil. Onun için bazı konulara doğru bakmazsak sorunlar katlar gider.

Bu anlamda, ben de sizlere başarı diliyorum, Kurumun başarılı olmasını istiyoruz. Bizim eleştirilerimiz sizlerin yaptığınız işle ilgili olumsuz bir şey söylemek değil ve ayrıca şunu söyleyeyim, çok iddialı da söyleyeyim: Tarım ve Orman Bakanlığında da TİGEM'de de Et ve Süt Kurumunda da işi bilenler var ama siyasi iktidar bunların ne yapacağına karar verdiği için, onlar ona uyduklarından bu sonuçlar ortaya çıkıyor; onları kendi hâline bıraksalar daha başarılı olacaklarına inanıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ederim.

Sayın Tahtasız, son konuşmacı olarak buyurun.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Evet, herkesi saygıyla selamlıyorum.

Yerli ve millîlikten dem vuran AK PARTİ iktidarı, neyse, herhâlde komşunun tavuğu ona kaz göründü ki Türkiye'nin 3 bin kilometre uzağındaki Sudan'da tarım yapma niyetinde ve teşebbüsünde bulundu. Keşke başarılı olsaydı ama bu da aynı Kanal İstanbul gibi, tıpkı Gabar'da bulunan ve "Traktöre koy, devam et!" denilen petrol gibi, tıpkı "Karadeniz'de doğal gaz bulduk; hadi, açın pencereleri, yakın doğal gazı!" dedikleri gibi verilen vaatlerden öteye gitmedi, bu da başlamadan batan bir proje oldu.

Türkiye'nin 78 milyon hektar olan yüz ölçümünün yaklaşık olarak üçte 1'ini teşkil eden 24 milyon hektar alan ekilebilir tarım arazisi iken Türk çiftçisi üretime küstü; bakın, sizin sayenizde Türk çiftçisi üretime küstü.

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Ayıp ya!

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Tahtasız, yani, şimdi, Sudan'ı konuşuyoruz; Gabar'la ne alakası var, doğal gazla ne alakası var?

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - İşte, hayalleriniz var ya, o hayallerden bahsediyoruz.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Doğal gaz olmadığı için gübre fiyatları artıyor.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Tabii, doğal gaz olmadığı için...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Günde 10 milyon metreküp doğal gaz çıkıyor oradan, yaklaşık 4 milyon haneye doğal gaz ulaştırılıyor.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - İnşallah daha çok çıksın, istemeyenin gözü çıksın!

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Gabar'da şu anda günlük 81 bin varil petrol üretimi var.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Şöyle yapalım, bakın, sizlerin sayesinde Sudan'a...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Bunları siz niye görmüyorsunuz?

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Bakın, ben bir soru daha sordum: TİGEM'deki yöneticiler beş yılda hangi ülkelere araştırma için gittiniz?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Şimdi, Gabar'da 81 bin varil günlük petrol çıktığına inanmıyor musunuz?

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sudan'a, Nijer'e, Venezuela'ya beş yılda seyahat yapmışsınız, bu milletin 276 milyon 573 bin lirasını çarçur etmişsiniz. Sadece gezide kalmış. Sudan'da da... Yazık değil mi? Benim ülkemde 24 milyon hektar ekilebilir tarım arazisi varken bu arazileri, bu çiftçiyi desteklemeniz gerekirken Türk çiftçisini üretime küstüren sizsiniz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sizi Gabar'a götürmek lazım inandırmak için; gittiğiniz zaman bile inanmazsınız, gördüğünüz zaman bile inanmazsınız!

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Yani köylerden şehre göç hızlandıysa sizin sayenizde hızlandı. Köy yolları köstebek yuvası gibiye, tarımsal sulamaların benim memleketimde hâlâ yüzde 70'i bitmediyse, çürüyorsa... Köylerdeki sağlık ocakları kapandı, okullar kapandı, internet yok, çoban bile bulamıyorsa köylü... Köyde şu anda insan kalmadı, yaşayan kalmamış. Bakın, siz planlama yapmıyorsunuz, siz çiftçiliği... Hatırlar mısınız, tam üretimi yapmış, ürünü çıkacak, ihracatı yasaklıyorsunuz; tam ürünü çıkıyor, ithalatı serbest bırakıyorsunuz. Soğandan örnek verelim: Benim memleketimde iki yıl önce, üç yıl önce ne yaptınız? Soğan depolarını basmadınız mı? Onları vatan haini ilan etmediniz mi? Ondan sonra ne yaptınız?

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - "Basma" ne demek ya! "Basma" ne demek ya, böyle sokak ağzıyla konuşuyorsunuz!

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Şu anda soğanların hepsi Çorum'da çöpe döküldü.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Tahtasız, Sudan'la ilgili konuşalım, lütfen.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Biz bunları konuşacağız.

Şimdi, 780.500 hektar yani neredeyse bire bir aynı büyüklükte bizim tarım arazimiz ekilmezken siz Sudan'a gidip bu milletin parasını çarçur ettiniz; biz bunun derdindeyiz, bunun peşindeyiz. Bugün gelinen noktada çiftçiye yapmanız gereken destekleri yapmadığınız için şu anda kendi kendine yetebilen ülkeden maalesef, birçok üründe ihracat yapan ülke konumuna geldik.

Şimdi, bizim sorularımız olacak, sorularımıza da cevap verilmemişti ama... Şimdi, 2003 yılında, Mehdi Eker'in Tarım Bakanlığı yaptığı dönemde gündeme gelen Sudan'da tarım yapma projesi, bir karış bile ekim yapılmadan, tam on yıl sonra, 1 Aralık 2023 tarihinde resmî olarak sonlanmış oldu. Şimdi, burada bizlere de bu ölü doğmuş şirket denetlemek kaldı. İleriye dönük denetleyeceğimiz bir konu olmadığı için şirketin alt komisyonunda yer alan bir komisyon üyesi olarak şirket için geçmişe dönük bazı sorularımız olmuştu. Ancak, gelen cevaplara baktığımızda, âdeta bizimle dalga geçer gibi yanıtlar verildiğini gördük; daha doğrusu, yanıt verilmemiş. 11 tane soru sordum, tek bir yanıt var, o yanıt da TİGEM'de başka bir konuyla ilgili sorduğum soruya verilen yanıtın bire bir kopyası. Ben Türk-Sudan'ı sormuştum, onlar TİGEM'deki yanıtı kopyalayıp yapıştırmışlar, geriye kalan 10 soruya ise yanıt verme gereği dahi duymamışlar; hatta bunu da sizin odanıza gelip bizzat söylemiştim, oysa sorularımı yazılı olarak özel kaleminize de bizzat ilettim Başkanım. Bir KİT Komisyonu üyesi olarak bu alaycı yaklaşımı asla kabul etmediğimi bildiriyor, denetim yetkimizi eksiksiz yapabilmek adına sorularımıza açık ve net yanıtlar verilmesini istiyorum Sayın Genel Müdür.

Alt komisyonda yönelttiğim sorular: Şirkete kuruluşundan bugüne kadar aktarılan kaynak tutarı toplamda ve yıl bazında ne kadar olmuştur? Ayrı ayrı, net olarak istiyoruz. Bu projenin ortaya atıldığı 2013 yılından günümüze kadar yapılan toplam harcama tutarı ne kadar olmuştur? Şirketin kurulduğu 2015 yılı öncesinde ve sonrasında Sudan'a kaç kez seyahat yapılmıştır? Bu seyahatlerde kaç kişi ve kimler yer almıştır? Bu seyahatlerin toplam masrafı ne olmuştur? Şirketin kuruluşundan tasfiye sürecine kadar Yönetim Kurulu üyelerine ne kadar harcırah ve ücret ödenmiştir? Hangi yılda, kaç Yönetim Kurulu üyesine ne kadar ücret ödendiğini ayrıntılı olarak öğrenmek istiyoruz. Şirket Yönetim Kurulu üyeleri kamuoyundan gelen eleştiriler sonrasında huzur hakkı almayacaklarını ifade etmişlerdi, bu sözleri yerine getirdiler mi? Hükûmetin Nijer'de, Venezuela'da tarım arazisi kiralama fikri vardı, tavsiye hâlinde bu şirketin o projede değerlendirilmesi düşünüldü mü? Tasfiye edilen şirketin pay bedeli Sudan'a ödendi mi? Ödendiye ne kadar ödendi? Bu şirketin kuruluşundan kapanışına kadar Sudan Hükûmetinin kasasından hiç para çıktı mı? Şirketin son üç yılda ettiği kârlar nereden kaynaklanmıştır?

Biz, millet adına bu soruları soruyoruz; Sayın Genel Müdürüm, lütfen bu soruları net ve gerçekçi olarak cevaplayın.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Tahtasız.

Evet, Sayın Özsoy, buyurun.

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Çok teşekkür ediyorum Başkanım.

Öncelikle, TİGEM Genel Müdürlüğüne, Tarım Bakan Yardımcımıza ve tüm çalışanlara emekleri için çok teşekkür ediyorum.

Söz almayacaktım ama 1970'li yıllarda Birinci boğaz köprüsüne karşı olanların Gabar'da çıkan petrole, Filyos'ta çıkan doğal gaza, yapılan her şeye karşı çıktıklarını gördüğüm için cevap vermek zorundayım. Yani, şimdi, Gabar'da günlük petrol üretimi 81 bin varile çıkmış, üretime geçmiş; Filyos'ta çıkan doğal gaz Türkiye'de mutfaklarda kullanılan tüm doğal gazı karşılıyor, buna bir teşekkür etmek lazımkken...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Gübre niye ucuzlamadı o zaman, gübre?

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Doğal gazı, petrolü başka bir yere mi bağladınız?

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Yani, tabii, marifet iltifata tabidir, siz marifeti bilmediğiniz için iltifat etmeyi de bilmiyorsunuz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Hatibi dinleyelim, lütfen.

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Dinle!

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Dinleyelim...

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sen de beni dinleyeceksin o zaman!

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Dinle!

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Dinleyelim, dinleyelim...

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sen beni burada dinlemezsen...

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Dinle! Dinlemesini öğren!

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Lütfen, dinleyelim...

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Bakın, her zaman bunu yapıyorsunuz!

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Senin bana yaptığının aynısını yapıyorum!

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Bak, elini...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Lütfen...

SAYIN BAYAR ÖZSOY (Kayseri) - Bu CHP zihniyetini, Türkiye'nin gelişmesine karşı olmasını tüm kamuoyunun bilgisine sunuyorum, herkesi saygıyla selamlıyorum.

MAHİR POLAT (İzmir) - CHP zihniyeti 1919'da Samsun'a çıktı!

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ediyorum.

Sayın Türkmenoğlu, son konuşmacı olsun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Doğal gaz gübreye ne zaman yansıyor?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, sabredin, o da olacak, sabredin.

Buyurun.

KAYHAN TÜRKMENOĞLU (Van) - Değerli arkadaşlar, kıymetli arkadaşlar, kıymetli vekillerim; ben de aslında söz almayacaktım ama bir şey söylemek istiyorum: Bana göre tabii -bir siyasi partinin milletvekiliyim- son yirmi beş yılda bizim, AK PARTİ iktidarımızın, en başarılı olduğu alanlardan biri tarım politikalarıdır, tarım ve hayvancılık politikalarıdır.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Hangi politikalar?

KAYHAN TÜRKMENOĞLU (Van) - Müsaade edin...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Dinleyelim ama Sayın Gürer, dinleyelim. Dinleyelim Sayın Türkmenoğlu'nu, lütfen, sizi dinlediler arkadaşlarımız.

Buyurun, devam edin Sayın Türkmenoğlu.

KAYHAN TÜRKMENOĞLU (Van) - Sizler hep bardağın boş tarafını anlattınız, biz dinledik. Yani siz olmayı veya olanı da farklı bir şekilde anlatmaya çalıştınız, biz dinledik, eyvallah. Ama sizce bu tarım ve hayvancılık politikalarımız son yirmi yılda hiç mi bir şey yapmadı? Bakın, basit bir şey söyleyeceğim: 1999 yılında Ziraat Bankası ve kamu bankalarının çiftçilerimize ödemiş olduğu kredilerin geri dönüş oranı, verilen kredilerin geri dönüş oranı yüzde 10'dur. Yani siz 100 lira para veriyordunuz o dönemde, sadece 10'u geri dönüyordu. Niye? Verdiğiniz krediler yanlış işlere veriliyordu. Şimdi, bugün, açın hesaplara bakın, Ziraat Bankamıza, kamu bankalarımıza bakın, geri dönüş oranları yüzde 95'tir. Bizim bir kere verdiğimiz...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Geçen hafta burada...

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Bir söyleyin ya!

KAYHAN TÜRKMENOĞLU (Van) - Müsaade edin.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Lütfen hatibi dinleyelim Sayın Tahtasız, Sayın Gürer, lütfen.

KAYHAN TÜRKMENOĞLU (Van) - Sayın Vekilim, Niğde Vekilim, bakın, kaç defa Niğde'nin patateslerini aldık biz, patateslerini. Niğde bizim her alanda en fazla desteklediğimiz illerden birisidir.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Benim varlığımın da etkisi vardır.

KAYHAN TÜRKMENOĞLU (Van) - Senin de varlığının etkisi bizim başımızın...

Bu sadece işin bir boyutu. Ben şunu söyleyeceğim: Ben bir şehrin milletvekiliyim. Bakanlık bize bir kredi veriyor, tamam mı ağabey, destek veriyor; mesele bunu kullanabiliyor musunuz, kullanamıyor musunuz, ona bakacağız.

Şimdi, Van ilinde, son bir buçuk yıl içerisinde, 100 koyun alan bir çiftçiye veya hayvancı kardeşimize iki yıl ödemesiz, beş yıl vadeli, sıfır faizli krediyle biz hayvan dağıttık. Ama biz bunu nasıl yaptık biliyor musunuz? Bunu insanlara anlatarak yaptık. Bizim bir buçuk yılda dağıttığımız çiftçi sayımız yani daha doğrusu hayvan besici çiftçi sayımız 2.500 kişi. Biz 250 bin koyun dağıttık arkadaşlar ve bunu para almadan... Şu anda bizim Van'daki 2 milyon...

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Çorum'da da dağıtıldı ama.

KAYHAN TÜRKMENOĞLU (Van) - Ağabey, bırak Çorum'u ya, Çorum'da...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın hatibi dinleyelim, lütfen.

KAYHAN TÜRKMENOĞLU (Van) - Şimdi, bunlar bizim görmek istediklerimizdir; ha, eksiklerimiz var mı? Vardır ama eksikleri...

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Biz eksikleri söylüyoruz.

KAYHAN TÜRKMENÖĞLU (Van) - Ya, bu Çorum'a saygı duyuyorum bak şimdi. Ama ağabeyciğim, şimdi, tarımı, Sudan'ı görüşürken bizim Gabar'la ne işimiz var ağabey ya... Bak, ben sana bir şey söyleyeyim mi, şu anda Van'da -Mahmut kardeşim de bilsin- en kısa süre içerisinde, inşallah Muradiye ilçemizde, sondaj vurduk, Allah'ın izniyle petrol çıkaracağız. Bakın, seksen beş yıllık hayalimizdi. Ben bu memlekette iş adamlığı yaptım, ticaret sanayi odası başkanlığı yaptım. Hep burada petrol var derdim ama ilk kez bu yıl sondaj vuruluyor ve biz petrol çıkaracağız. Yani tarım alanında verdiğimiz krediler, Van'da tarımda... Bakın, arpa üretimimizde yükselme var, meyve üretimimizde yükselme var. Bunları eğer görüyorsanız saygı duyuyorum ama görmüyorsanız, takdir ediyorsanız, ben de sizi takdir ediyorum.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Keşke AK PARTİ başarılı olsaydı da kişi başı...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Tahtasız, lütfen dinleyelim.

KAYHAN TÜRKMENÖĞLU (Van) - Ben de şu anda Tarım Bakan Yardımcımıza, Genel Müdürlerimize, burada bulunan bütün arkadaşlarımıza, hepsine emekleri için teşekkür ediyorum, vermiş oldukları bilgiler için teşekkür ediyorum. Benim değerli kardeşlerim, arkadaşlarım, saygıdeğer milletvekillerine vermiş olduğu, sunmuş olduğu eleştirileri için de onlara da teşekkür ediyorum. Bütçemizin hayırlı olmasını diliyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Aksal, buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Vekilim, TÜİK'in 2024 Aralık tahminlerine göre konuşacağım. 3,5 milyon hububat... Düşme var Tarım Bakanlığının verdiği verilerde, arpa dâhil...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer ama lütfen... Söz vermedim, hatibi dinleyelim, Fatma Hanım konuşacak.

Evet, Sayın Aksal, buyurun.

FATMA AKSAL (Edirne) - Kıymetli Başkanım, Değerli Komisyon üyelerimiz, Bakanlığımızın çok kıymetli temsilcileri, Bakan Yardımcımız, genel müdürlerimiz; ben de hepinize hoş geldiniz diyorum, toplantımızın da hayırlı olmasını diliyorum.

Sabah Sayın Cumhurbaşkanımızla bir toplantımız vardı, ben orada da anlattığım bir projeden değinmek istiyorum. Tabii ki muhalefet muhalefetiğini yapacak, "Tarım bitti, öldü." diyorlar ama...

MAHİR POLAT (İzmir) - Sudan'la ilgili öneriniz değil mi?

FATMA AKSAL (Edirne) - Sudan'la ilgili... Tabii ki Sudan da var. Yani başarısız hiçbir iş istemiyorsanız hiçbir şey yapmayacaksınız. Eğer başarısızlığı göze alamıyorsanız, o riski göze alamıyorsanız hiçbir şey yapmazsınız. CHP yıllarca ülkede bunu yaptı, hiçbir şey yapmıyorlar. Ben söyleyeyim yani Edirne Belediyesini gelin, görün, çivi bile çakmıyor.

MAHİR POLAT (İzmir) - Oraya girersek çıkamazsınız.

FATMA AKSAL (Edirne) - Siz dediniz yani gündeme siz getirdiniz, öyle değil mi Başkanım?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, toparlayalım Sayın Aksal.

FATMA AKSAL (Edirne) - Yani onun için risk alacaksınız. O başarısızlığı da gerektiğinde bin projede bir tanesinin başarısızlığını göze alabiliyorsanız bir iş yaparsınız yoksa hiçbir şey yapamazsınız.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Allah rahmet eylesin, Sayın Ecevit de olmasaydı...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Tahtasız, bakın, hatip konuşuyor.

FATMA AKSAL (Edirne) - Başkanım, tabii ki Türkiye'de tarım hayvancılık konusunda, orman konusunda çok güzel işler yaptık. Ben Sayın Genel Müdürüme de bölgem Edirne'ye verdiği destekler için çok teşekkür ediyorum. İşte, orman vasfını yitirmiş arazilerde bugün ceviz üretiyoruz, badem üretiyoruz ama Türkiye'nin tabii ki en çok ihtiyacının olduğu konulardan bir tanesi damızlık düveydi. Biz damızlık düveyi büyük oranda ithal ediyoruz. Ben biliyorum ki TİGEM'in şimdi Iğdır'da çok ciddi bir projesi var ama biz bakanlığımızla birlikte -Trakya hastalıklardan arı bir bölge- Trakya'da da bir proje başlattık. İnşallah, damızlık düve üretimini Edirne'den başlayarak Trakya'da üreteceğiz. Hiç öyle "Tarım öldü bitti; çiftçi öldü, bitti." değil, traktörlere bakın. Öyle kenarda köşede bulduğunuz bir tane eski traktörle gezmeyin, arkadaki traktörlere bakın.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Vekilim, traktörün yaşı TÜİK'e göre kaç şu an? 24, yaş ortalaması 24 traktörlerin.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer...

FATMA AKSAL (Edirne) - Benim ailem de çiftçilik yapıyor, ben de tarımın içinden geliyorum.

Ben çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ediyorum Sayın Aksal.

Evet, son konuşmacı olarak Sayın Ok, buyurun.

İSMAİL OK (Balıkesir) - Sayın Başkanım teşekkür ediyorum.

Ben, öncelikle bütün milletvekillerimize, özellikle muhalefet milletvekillerimize yapıcı eleştirileri için teşekkür ediyorum; tersten başlıyorum.

Sayın Başkanım, Komisyonumuzun değerli üyeleri, Sayın Bakan Yardımcım, Genel Müdürüm, Tarım Bakanlığının değerli bürokratları, yöneticileri; ben bu saatte daha fazla konuşmayacağım, sadece Sayın Bakanımızın şahsında sizlere, hepinize Türk tarımına, çiftçimize, çiftçilerimize yaptığınız destekler için teşekkür ediyorum. Ben de bir çiftçi ailesinin çocuğuyum, Balıkesirliyim. Türkiye'yi doyuran il Balıkesir'in milletvekili olarak başarılı çalışmalarınızın devamını diliyorum.

Hepinizi muhabbetle saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Ok.

Sayın Genel Müdürümüze veriyorum sözü.

Buyurun Sayın Genel Müdürüm.

TİGEM GENEL MÜDÜRÜ HASAN GEZGİNÇ - Bizler de TİGEM ailesi olarak, dediğim gibi, sizin Başkanlığınızda tüm KİT Komisyonu üyelerimize verdikleri destekten dolayı teşekkür ediyorum.

Söz konusu soruların titizlikle hazırlanıp bir an önce gönderileceği konusunda da gerekli çalışmayı yapacağımızı buradan ifade etmek istiyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Genel Müdürüm.

Şimdi Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 hesap dönemine ilişkin sonuç bölümlerini ayrı ayrı okutup genel görüşmeye sunacağım.

Önce 2021 yılı sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 4/3/2024 tarihindeki Genel Kurulunda kabul edilen 2021 yılı bilançosu ve 890.212,82 kuruş dönem kârıyla kapanan gelir tablosu genel görüşmeye sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - 2021 yılı sonuç bölümü genel görüşmeye sunulmuştur.

Şimdi 2022 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 4/3/2024 tarihindeki Genel Kurulunda kabul edilen 2022 yılı bilançosu ve 1 milyon 73 bin 348 lira 92 kuruş dönem kârıyla kapanan gelir tablosu genel görüşmeye sunulmuştur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - 2022 yılı sonuç bölümü genel görüşmeye sunulmuştur.

Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketinin 2021 ve 2022 yıllarına ait Komisyon toplantısı tamamlanmıştır.

Tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Değerli Komisyon üyeleri, gündemimize 8 Mayıs 2025 Perşembe günü saat 11.00'de Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi, Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası Anonim Şirketi ile bağlı ortaklık ve iştiraklerinin 2021 ve 2022 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarını görüşmeye devam edeceğiz.

Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati:18.21